

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 20 · 19. november
Sesjonen 2024–2025

Møte tirsdag den 19. november 2024 kl. 10

President: Svein Harberg

Dagsorden (nr. 20):

1. Stortingets vedtak til lov om endringer i sektorlov-
givningen for å sikre at oppgaver til kommuner og
fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter
(Lovvedtak 2 (2024–2025), jf. Innst. 23 L (2024–
2025) og Prop. 107 L (2023–2024))
2. Stortingets vedtak til lov om endringer i utlen-
dingsloven (forlengelse av antall år det kan gis kol-
lektiv beskyttelse)
(Lovvedtak 3 (2024–2025), jf. Innst. 27 L (2024–
2025) og Prop. 94 L (2023–2024))
3. Stortingets vedtak til lov om endringer i utlen-
dingsloven mv. (utvidet hjemmel for forskrifter om
fritt rettsråd)
(Lovvedtak 4 (2024–2025), jf. Innst. 22 L (2024–
2025) og Prop. 112 L (2023–2024))
4. Debatt om utviklingsministerens utviklingspolit-
iske redegjørelse
(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 14. novem-
ber 2024)
5. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om
Eksport av forsvarsmateriell frå Noreg i 2023, eks-
portkontroll og internasjonalt ikkje-spreiingssam-
arbeid
(Innst. 31 S (2024–2025), jf. Meld. St. 25 (2023–
2024))
6. Innstilling frå utanriks- og forsvarskomiteen om
Internasjonalt samarbeid om atomsikkerhet og
miljø i et endret Europa
(Innst. 40 S (2024–2025), jf. Meld. St. 30 (2023–
2024))
7. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om
Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått
med fremmede stater eller internasjonale organisa-
sjoner i 2021
(Innst. 39 S (2024–2025))
8. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om
Representantforslag fra stortingsrepresentantene
Guri Melby, Ola Elvestuen, Ingvild Wetrhus Thors-
vik og Alfred Jens Bjørlo om å styrke Norges bilate-
rale forhold til Republikken Kina (Taiwan)
(Innst. 37 S (2024–2025), jf. Dokument 8:166 S
(2023–2024))
9. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om
Svalbard
(Innst. 36 S (2024–2025), jf. Meld. St. 26 (2023–
2024))

10. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i kon-
fliktrådsloven og straffeloven mv. (strafferettslige
reaksjoner for ungdom)
(Innst. 44 L (2024–2025), jf. Prop. 114 L (2023–
2024))
11. Redegjørelse av kultur- og likestillingsministeren
om mediepolitikk og ytringsfrihet
12. Referat

Presidenten [10:00:38]: Representantene Ingvild Wetrhus Thorsvik, Tone Wilhelmsen Trøen, Kirsti Leirtrø og Freddy André Øvstegård, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Akershus: Tore Grobæk *Vamraak* og Liv Gustavsen

For Finnmark: Agnete Masternes *Hanssen*

For Hordaland: Charlotte *Spurkeland*, Sara Hamre *Sekkingstad* og Benjamin *Jakobsen*

For Oslo: Sofie *Høgestøl*

For Nord-Trøndelag: Gaute Børstad *Skjervø*

For Sør-Trøndelag: Hilde Marie Gaebpie *Danielsen*

Det foreligger tre permisjonssøknader:

- fra henholdsvis Sosialistisk Venstreparti og Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon etter Stortingets forretningsorden § 5 annet punktum for representantene Mona *Fagerås* og Frode *Jacobsen* fra og med 19. november og inntil videre
- fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Terje *Halleland* i tiden fra og med 19. til og med 21. november for å delta på FNs 29. klimakonferanse, COP29, i Baku, Aserbajdsjan

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:
For Nordland: Christian *Torset*
For Oslo: Agnes Nærland *Viljugrein*
For Rogaland: May Helen Hetland *Ervik*

Presidenten [10:01:45]: Christian Torset, Agnes Nærland Viljugrein og May Helen Hetland Ervik er til stede og vil ta sete.

Statsråd Anne Beathe Tvinnereim overbrakte 3 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten [10:02:51]: Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sakene nr. 1–3 vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 1 [10:03:08]

Stortingets vedtak til lov om endringer i sektorlovgivningen for å sikre at oppgaver til kommuner og fylkeskommuner tildeles i lover og forskrifter (Lovvedtak 2 (2024–2025), jf. Innst. 23 L (2024–2025) og Prop. 107 L (2023–2024))

Sak nr. 2 [10:03:08]

Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (forlengelse av antall år det kan gis kollektiv beskyttelse) (Lovvedtak 3 (2024–2025), jf. Innst. 27 L (2024–2025) og Prop. 94 L (2023–2024))

Sak nr. 3 [10:03:08]

Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven mv. (utvidet hjemmel for forskrifter om fritt rettsråd) (Lovvedtak 4 (2024–2025), jf. Innst. 22 L (2024–2025) og Prop. 112 L (2023–2024))

Presidenten [10:03:09]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 4 [10:03:22]

Debatt om utviklingsministerens utviklingspolitiske redegjørelse (redegjørelsen holdt i Stortingets møte 14. november 2024)

Presidenten [10:03:40]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Høyre 20 minutter, Senterpartiet 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti 5 minutter hver.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:04:29] (komiteens leder): I dag markerer vi en dyster milepæl. Det er 1 000 dager siden Russlands fullskalainvasjon av Ukraina. Det er krig i Europa igjen, og krigen har i realiteten pågått siden annekasjonen av Krim i 2014. Den ble kraftig trappet opp i februar 2022 gjennom et brutalt strategisk overfall.

For to dager siden kom et av de kraftigste angrepene på Ukraina siden invasjonen. Krigen har enorme konsekvenser for ukrainerne. De blir skadd og drept. De mister familie og eiendom. De drives på flukt, både i Ukraina og til andre land i Europa. Krigen har også store ring-

virksomheter langt utover Europa, både praktisk og politisk, og Ukraina har blitt den største mottakeren av norsk bistand.

Jeg vil takke utviklingsministeren for redegjørelsen – det er jo en redegjørelse Høyre har etterlyst over lengre tid. I 2018 holdt daværende utviklingsminister Nikolai Astrup en redegjørelse for Stortinget, og i 2019 gjorde daværende utviklingsminister Dag-Inge Ulstein det samme. Redegjørelsene i forrige periode var viktige av særlig to grunner: for det første for å angi regjeringas retning og prioriteringer for utviklingspolitikken og gi Stortinget et grunnlag for å diskutere ulike veivalg, og for det andre for å ha åpne debatter om hvordan vi best bruker i overkant av 50 mrd. kr årlig på å hjelpe mennesker i fattigdom, i krig og på flukt.

Det er ikke vanskelig å finne grunner til å bli motløs over mange av utviklingstrekkene som preger situasjonen i dag. Ekstrem fattigdom er igjen økende. Krig, konflikt og klimaendringer rammer stadig flere mennesker og driver nye millioner på flukt. De humanitære behovene øker dramatisk, og de humanitære krisene blir mer langvarige og komplekse. Bærekraftsagendaen har alvorlige utfordringer: Det er seks år igjen til 2030, og bare 17 pst. av bærekraftsmålene er oppnådd. Respekten for menneskerettigheter er synkende og har bl.a. sammenheng med at stadig flere autoritære ledere har eller tar makt.

Geopolitikken legger stadig sterkere premisser for utviklingspolitikken, og bistandsfeltet har vært i sterk endring de siste årene. Utviklingsministeren beskrev godt mange av endringene i redegjørelsen, og at de også endrer rammevilkårene for norsk utviklingspolitikk. Det som overrasker meg, er at regjeringa ikke grundigere analyserer hva disse endringene i rammevilkår betyr, og bør bety, for innretningen av norsk utviklingspolitikk, og akkurat dette er ganske symptomatisk for regjeringa.

Til tross for de mange og til dels dyptgripende endringene har ikke regjeringa og utviklingsministeren levert én eneste sak til Stortinget om utviklingspolitikk i hele regjeringperioden. Regjeringa oppnevnte selv Sending-utvalget i 2022. De leverte sin rapport i mai i fjor, men oppfølgingen av rapporten ble nokså raskt avlyst fra utviklingsministerens side fordi hun var uenig i enkelte av konklusjonene. Det er absolutt mulig å være uenig i en del av konklusjonene til Sending-utvalget, men det er også absolutt poenger i utvalgsrapporten som hadde vært nyttig å diskutere grundig, f.eks. hvordan effektivitetshensyn og resultater i bistanden skal gis større betydning, og hvordan det bør etableres et nytt investeringsrammeverk for å mobilisere privat kapital.

Da utvalget ble oppnevnt, sa utviklingsministeren:

«2030-agendaen representerer en helhetlig tilnærming til utvikling, siden den omfatter alle land og berører alle deler av samfunnet. Derfor er det viktig med kunnskap om hvordan Norge best kan forene innsats knyttet til globale utfordringer og fattigdomsbekjempelse.»

Det er jeg helt enig med utviklingsministeren i.

Utvalget selv foreslo at det ble utarbeidet en stortingsmelding på bakgrunn av rapporten, og jeg mener det ville være klokt, både for å få behandlet anbefalingene og gitt gode begrunnelser for anbefalinger som ble lagt bort, og som en anledning til å løfte en bredere bistandsdebatt og peke på en tydelig retning. Også den muligheten lot regjeringa imidlertid gå fra seg.

På noen få minutter er det naturlig nok ikke mulig å dekke like bredt som utviklingsministeren gjorde i sin redegjørelse, men det er selvfølgelig noen perspektiver som er viktig å ha med. Utviklingspolitikken huser, både i seg selv og under påvirkning av geopolitikken, mange dilemmaer, og det er tidvis et veldig krevende landskap å navigere i. Samtidig er det også noe vi vet virker. Utdanning, helse og mobilisering av privat kapital er tre eksempler.

Det bør kanskje ikke komme som noen overraskelse at ordet utdanning ikke er nevnt en eneste gang i redegjørelsen. Regjeringa har på tre år tross alt mer enn halvert satsingen på utdanning som ble bygd opp under Solberg-regjeringa som en tydelig satsing, med et klart norsk lederskap internasjonalt. Både pengene og lederskapet er nå borte. Det er i seg selv veldig negativt, og redegjørelsen ville vært en god anledning for utviklingsministeren til å trekke opp tankegangen bak regjeringas politikk for global utdanning.

Utdanning har en egenverdi. Det handler om å gi mennesker mulighet til å leve et selvstendig liv og skape seg en framtid, og om å utdanne befolkningen så et land kan skaffe kompetanse og generere økonomisk vekst. Samtidig har utdanning også ringvirkninger. Etter pandemien er mange barn ikke tilbake på skolen. Det rammer jenter særlig hardt. Det er dypt urovekkende å se hvordan stemningen rundt kvinners og jenters rettigheter nå har snudd, knyttet både til framvekst av tradisjonelle familiebegrep og verdier og til konsekvensene av fattigdom. Det sies at verden etter pandemien har mistet et tiår med framgang for likestilling. Når jenter går på skole, blir de selvstendige, de gifter seg eller giftes bort senere, og de får barn senere.

Nettopp derfor var det norske lederskapet på global utdanning så viktig. Når regjeringa nå har gitt det fra seg, oppleves det som negativt både for norske interesser og for selve saken. I dag er det egentlig ingen land som akser ledertrøya på utdanning internasjonalt.

Utviklingsministeren var også inne på helse i redegjørelsen. Vi har nettopp nå fått konklusjonene fra Stoltenberg-utvalget for global helse – denne gangen er det altså Camilla Stoltenberg som har vært i sving. Også her, som for utdanning, er internasjonalt lederskap et helt sentralt poeng. Under redegjørelsen gjentok utviklingsministeren flere ganger hvordan internasjonalt engasjement er i Norges egeninteresse, eksempelvis for økt stabilitet, økonomisk utvikling og sikkerhet, men også fordi det åpner dører til sentrale fora som Norge ellers ikke ville hatt tilgang til, og hun nevner selv G20 som et eksempel.

Norge har historisk sett innehatt et lederskap innen global helse. Stoltenberg-utvalget for global helse understreker behovet for mer samordnet innsats for å opprettholde Norges internasjonale lederskap og anbefaler bl.a. å gjenopprette stillingen som global helseambassadør. Solberg-regjeringa opprettet den i desember 2020, men den ble lagt ned da John-Arne Røttingen sluttet i stillingen i år. Hans kunnskap og nettverk har vært veldig viktig for å fremme helse globalt, og det ville vært veldig interessant å høre hvordan regjeringa planlegger å følge opp denne og andre anbefalinger fra utvalget.

Det tredje området vi vet virker i bistanden, og som det er et sterkt behov for, er mobilisering av privat kapital. Offentlige bistandsmidler kommer aldri til å utgjøre mer enn en liten del av de enorme investeringene som trengs for å bekjempe fattigdommen i verden. Nesten halvparten av jordas befolkning, tre og en halv milliarder mennesker, er fattige. Tradisjonell bistand kommer ikke i nærheten av å skape forutsetninger for at de alle kan komme seg ut av fattigdom. Til det trengs det privat kapital, og bistanden må i større grad innrettes også på å utløse denne kapitalen.

Det betyr ikke at vi skal slutte å finansiere utvikling over budsjettet eller overlate til private aktører alene å finne løsninger på fattigdomsproblemet. Vi mener det er viktig å holde et høyt nivå på norsk bistand, også fordi det er i norsk interesse. Samtidig er vi altså i en situasjon hvor Afrika sør for Sahara går fra å ha 10 pst. til å ha 25 pst. av verdens befolkning i arbeidsfør alder i løpet av de nærmeste tiårene. Det er en enorm mulighet for Afrika, men også et enormt problem hvis man ikke får i gang en investeringssyklus som bidrar til å skape de 800 millioner jobbene som kommer til å trenges.

Da regjeringa la fram sin Afrika-strategi, gjorde de også noe som av flere ble ansett å være nokså spesielt, nemlig at de fjernet som mål den relevante posten på budsjettet som handlet om å bruke innovativ finansiering for å utløse private investeringer.

Avslutningsvis nevner utviklingsministeren helt riktig i sin redegjørelse at aktørmangfoldet gjør at rammevilkårene for norsk bistand utfordres, og i møte med

dette mener regjeringa at vi må holde fast på prinsippene for vår bistand. Når andre givere møter utviklingsland med egne krav eller ingen krav, skal bistanden vår fortsatt være basert på menneskerettighetene. Det ville ha vært interessant å høre hvordan utviklingsministeren ser for seg f.eks. et tettere samarbeid med EU, som vi har et verdifelleskap med og som er store på bistand, og hvordan man tenker kondisjonalitet sammen med EU-land.

Åsmund Aukrust (A) [10:14:58]: Takk til utviklingsministeren for en god og grundig redegjørelse. Jeg mener den på en veldig fin måte viste bredden i norsk utviklingspolitikk og de dilemmaene vi står overfor i en stadig mer urolig verden.

Norge bruker i dag over 50 mrd. kr på utviklingshjelp. Vi har ofte tøffe diskusjoner om nivået på bistanden, ikke minst med Fremskrittspartiet, men det vi bruker for lite tid på å diskutere, er hvordan pengene skal brukes. Så jeg vil takke utviklingsministeren for at hun har tatt initiativ til denne debatten. Dette er noe vi bør gjøre mer av.

Norge har en lang historie med internasjonal solidaritet, med bidrag fra enkeltpersoner, frivilligheten, sivilsamfunnet, fagforeninger, religiøse grupper og staten. I starten av forrige århundre var Norge et av Europas fattigste land. Likevel klarte vi å se utover våre landegrenser, mot dem som hadde det enda verre. Fridtjof Nansen er trolig den nordmannen som har reddet aller flest liv. Millioner av ukrainere fikk hans hjelp under hungersnøden i Ukraina etter første verdenskrig. For dette arbeidet fikk han Nobels fredspris i 1922. Nøyaktig 100 år senere var det igjen behov for å støtte Ukraina. Den 24. februar 2022 vil bli stående igjen som en dato som forandret verden. I dag er det nøyaktig 1 000 dager siden. Det har vært 1 000 dager med fullskala invasjon, på toppen av ti år med krig i landet.

Det norske støtteprogrammet for Ukraina bærer nettopp Fridtjof Nansens navn og er utvilsomt det største og mest omfattende programmet Norge noen gang har hatt. Den militære delen av det er vel det viktigste, men jeg vil i denne debatten også understreke den veldig viktige sivile og humanitære delen av støtten. Ukrainerne vil ikke vinne sin frihet dersom deres stat kolliderer. Derfor er også den støtten helt avgjørende.

Krigen i Gaza har vi brukt mye tid på å diskutere i denne salen, og vi kommer til å fortsette å gjøre det, for det er knapt mulig å understreke hvor alvorlig situasjonen er for det palestinske folket og for hele regionen. Krigen spiller imidlertid en større rolle enn for bare dette området. Jeg frykter at det med dette kan settes en ny standard for krig, der humanitært arbeid også blir et mål. Det bryter fundamentalt med humanitærretten og

gjør livet som hjelpearbeider mye farligere. Jeg er glad for at dette understrekes veldig i regjeringens humanitære strategi. Vi har sett hvordan FN og verdenssamfunnet har blitt sett på som fiender og forsøkt isolert. Jeg vil takke våre to ministre i salen for hvordan de har stått opp mot dette på, ikke minst i støtten til UNRWA. Der andre land har kuttet eller fryst sin støtte, har Norge økt den. Det har vært viktig, men enda viktigere har vært den politiske støtten vi har gitt dem, at vi har tatt den politiske kampen for dem, noe som har gjort at det nå er mange land som følger etter oss.

Et annet viktig poeng med krigen i Gaza og frykten for at den kan sette en ny standard, er at internasjonal presse knapt får tilgang til området. Tvert imot ser vi at den pressen som er inne i Gaza, også har blitt en målskive. Pressen spiller en ekstremt viktig rolle i krig og konflikt for å opplyse, dokumentere og engasjere, men i Gaza får man ikke den muligheten. Også på dette området er jeg glad for at Norge har brukt sin stemme internasjonalt tydelig.

Vi lever i en tid med rekord i antall flyktninger og med kriger og konflikter over hele kloden. I Norge er det Ukraina og Gaza som får mest oppmerksomhet, men vi skal heller ikke glemme Sudan, Haiti, Myanmar, Kongo og veldig mange andre steder på kloden. Alt dette gjør at den langsiktige utviklingspolitikken ofte havner i bakgrunnen. Verden er på ingen måte i rute med å nå FNs bærekraftsmål. Norge er det eneste landet i verden som gir 1 pst. av sitt budsjett i bistand. For Arbeiderpartiet er dette et helt avgjørende mål, og vel så viktig som at vi bidrar med 1 pst. selv, er arbeidet for å få andre til å gi mer.

Selv om vi er dem som gir mest, er vi ganske små på de fleste områder, for Norge er et lite land i den globale sammenhengen. Derfor er det viktig at vi diskuterer hvordan vi prioriterer best. Det å prioritere i utviklingspolitikken er lett i teorien, men det er mye vanskeligere i praksis, for innenfor nesten alle felt finnes det gode argumenter for å gi mer. Vi må unngå at det å skulle prioritere ender opp med en lang liste av gode tiltak. Norge må prioritere de områdene vi tror vi kan spille en størst forskjell på.

Jeg tror dette kommer til å bli enda viktigere etter valget i USA. Det er mye vi fortsatt ikke vet om den nye amerikanske administrasjonen, men én ting er ganske sikkert: Det amerikanske lederskapet innenfor de fleste utviklingspolitiske felt kommer til å forsvinne. Det kjenner vi fra tidligere republikanske presidenter og spesielt fra president Trumps første periode. Jeg tror at det på de fleste områder vil komme krav om at andre land må dekke opp for at USA nå forsvinner. Norge kan ikke være overalt; vi må prioritere hvor vårt lederskap trengs aller mest.

Arbeiderpartiet mener at et av de områdene hvor Norge definitivt bør spille den rollen, er kvinners rett til å bestemme over egen kropp. Under republikanske presidenter ser vi store tilbakesteg i abortrettighetene. Det ble spesielt tydelig forrige gang Trump var president, og det er all grunn til å forberede seg på at vi får en reprise på dette området. Jeg mener at Norge ikke tok det lederskapet på sterk nok måte sist Trump var president. Kombinasjonen av Kristelig Folkeparti, Fremskrittspartiet og Høyre gjør ikke at Norge går i front innenfor likestilling og seksuelle og reproduktive rettigheter. Her bør Norge gå foran, for det er grunnleggende rettigheter som står på spill. Hvis ikke Norge tar lederskapet på dette området, står det ikke noen kø av andre land klar for å gjøre det. Derfor blir det spesielt viktig at Norge gjør det.

Et annet område som er veldig viktig for vår regjering, er kampen mot ulikhet. Der har vi store slag her hjemme, i norsk politikk, men for Arbeiderpartiet og regjeringen er den kampen like viktig internasjonalt. Vi ser at forskjellene internt i land øker like mye som mellom land. Vekst fører ikke nødvendigvis til økt velstand for alle. Dette kjenner vi også fra vår egen historie, og det er mange land som har store naturressurser, som ikke har klart å forvalte dem på den måten vi har.

Jeg vil trekke fram et ganske lite, men veldig viktig bistandsprosjekt: Skatt for utvikling. Jeg synes knapt det finnes noe bedre bilde på hvordan Norge arbeider for en bedre verden, enn at vi sender våre beste skattebyråkrater for å bidra i andre land til å bygge opp bærekraftige skattesystemer, hvor man betaler etter evne og bygger tillit til at fellesskapet forvalter pengene på en god måte.

Utviklingspolitikk handler mye om penger, og penger er veldig viktig, men enda viktigere er politikk. Hovedmålet med utviklingspolitikken må være å få til politiske endringer. Kanskje det beste eksempelet på det er Norges satsing på regnskog – et partnerskap med andre land hvor vi betaler for resultater. Det er trolig det mest effektive klimatiltaket vi har, i tillegg er det veldig god utviklingspolitikk. Den forrige rød-grønne regjeringen tok initiativ til regnskogsatsingen, og siden da har Norge bidratt med 3 mrd. kr hvert eneste år. Pengene har vært svært viktig, men enda viktigere er at dette har vært et verktøy for å få på plass politiske endringer. Det har vi sett i Brasil, Indonesia og flere andre land. Bare siden utviklingsministeren holdt sin redegjørelse i forrige uke, har Norge offentliggjort at vi vil øke vårt bidrag til Amazonasfondet med 670 mill. kr. Å stoppe avskogingen i Amazonas, verdens største regnskog, er trolig klodens aller viktigste klimatiltak. Her har Norge spilt en veldig viktig rolle, i samarbeid med president Lula da Silvas agenda, og vi ser at det gir store resultater. Fram til i dag har Amazonasfondet bidratt til å beskytte arealer som tilsvarer det dobbelte av Tysklands areal. Disse are-

alene huser også 100 urfolksterritorier. Det er ikke Norges bistandspenger alene som har gjort dette, men det norske regnskogsinitiativet har fått i gang politiske prosesser som har ført til det. Jeg mener vi bør tenke slik enda mer i utviklingspolitikken: Hvordan kan vi få til politiske endringer med de pengene vi bruker?

I utviklingspolitikken må vi, som på alle andre områder, tenke på hvordan vi kan få mest mulig effekt for pengene. Vi må maksimere effekten av fellesskapets penger, men vi må samtidig være villig til å ta risiko, for det er risikabelt å arbeide innenfor mange av verdens mest utsatte land. Det er åpenbart risiko knyttet til hjelpen vi bidrar med i Sør-Sudan, Jemen og Afghanistan – listen over utsatte land er lang – men jeg mener det er en risiko vi må være villig til å ta, for vi kan ikke svikte dem som trenger hjelpen aller mest.

Også her må vi se på hvordan vi kan bidra med bistand som sikrer politiske endringer, men det er ikke et én-til-én-forhold, hvor bistand anses som mislykket hvis vi ikke får det til, for da kommer vi aldri til å prøve. Imidlertid vet vi at dersom vi faktisk får det til, vil effekten være så stor at det vil være verdt det.

Det finnes mange aktører innenfor utviklingspolitikken, og vi lykkes når vi samarbeider med alle typer aktører. Her mener jeg næringslivet spiller en veldig viktig rolle. Vi er helt avhengig av å få privat kapital for å nå bærekraftsmålene. Jeg mener norsk næringsliv bør tørre å være enda dristigere og være med og ta større risiko. Jeg er sikker på at det er store vekstmuligheter for dem som våger og tør.

Utviklingspolitikk henger i dag veldig nøye sammen med sikkerhetspolitikk. Dersom Norge ikke er til stede, er det andre land som vil ta vår plass. De siste årene har vi sett at det har blitt en økt avstand mellom nord og det globale sør. Denne utviklingen har pågått lenge, men har skutt fart etter pandemien og med krigene i Ukraina og i Midtøsten. Det er ikke i norsk interesse at det globale sør tar parti med Kina og Russland. Dessverre ser vi at det er mange land i det globale sør som går den veien. At mange land trekker i den retningen, er ikke et argument for norsk tilbaketrekkning. Tvert imot er det et argument for å være enda mer til stede. Dersom vi ikke er til stede nå, kan det være for sent om ti år. Det foregår en internasjonal verdikamp hvor Norge har høy tillit og troverdighet. Her kan vi spille en rolle, og det bør vi fortsette å gjøre.

La meg avslutte med å si at Norge ikke kan få til endringer i andre land på vegne av oss selv. Det må komme innenfra. Vi kan likevel spille på lag med krefter internt. Sivilsamfunn spiller en veldig viktig rolle i kampen for mer rettferdig fordeling, likestilling og rettferdighet. Jeg vil, gjennom våre to ministre, få takke alle våre ambassader, som gjør en veldig viktig jobb med å støtte modige

mennesker som engasjerer seg for å endre sitt land. Jeg vil også takke det norske sivilsamfunnet og alle våre alliansepartnere for alt de bidrar med. Det gjelder både de tradisjonelle bistandsorganisasjonene og kirker, moskeer, fagforeninger, politiske partier og andre typer interesseorganisasjoner som spiller en avgjørende rolle gjennom å ha kontakt med sine allierte verden over.

Thorvald Stoltenberg, som var både Røde Kors-president, FNs høykommissær for flyktninger og norsk utenriksminister, sa alltid at det handler om mennesker. Det gjelder definitivt også i utviklingspolitikken. Det er som Norsk Folkehjelp sier i sitt slagord: Det er folk som forandrer verden. I en verden med mye ustabilitet er det nettopp dette som gir håp, nemlig at vi mennesker kan forandre verden til det bedre. Verden er ikke fattig – den er urettferdig. Det er det som er kjernen i regjeringens utviklingspolitikk: Vi vil gi vårt bidrag for å gjøre verden til et bedre sted. Det er i norsk interesse å ta vare på det beste i vår tradisjon. En mer rettferdig verden er en bedre verden, også for Norge.

Bengt Fasteraune (Sp) [10:27:37]: Jeg ønsker å takke utviklingsministeren for en god redegjørelse. Som statsråden påpeker, er det grunn til å være urolig for utviklingen i det globale bistands- og utviklingsfeltet. Etterdønningene av pandemien og Russlands invasjon av Ukraina har gitt utviklingslandene store utfordringer. Der det før 2020 gjennomgående var positive trekk å spore, har mange piler nå begynt å peke feil vei. Bærekraftsmålene og folkeretten er under press, og det er viktig at Norge opprettholder sin linje, hvor vi bidrar til å opprettholde det multilaterale samarbeidet og stå vakt om folkeretten og menneskerettene.

Russlands invasjon av Ukraina har tydelig vist hvor sårbare mange land er når de internasjonale forsyningskjedene svikter. Russlands invasjon av Ukraina var også et anslag mot den globale matsikkerheten. Krigen utløste forsyningsproblemer som forsterker eksisterende utfordringer, som fattigdom, sult, gjeldsbyrde og klimaendringer.

Jeg er svært glad for at Norge, med denne regjeringen i spissen, tydelig har satset på matsikkerhet som en viktig linje i norsk bistands- og utviklingspolitikk. Det har Senterpartiets fulle støtte, og vi ønsker å styrke denne innsatsen videre.

Økt støtte til Ukraina, både humanitært og i form av Nansen-programmet, er i den internasjonale situasjonen vi opplever, et viktig og nødvendig bidrag, men støtten til Gaza og Sudan og andre konflikt- og kriserammede områder understreker at norsk bistand ikke er geografisk begrenset. Vi må være til stede der behovene er størst.

Samtidig legger regjeringen vekt på langsiktig bærekraftig utvikling, investeringer i lokal matproduksjon i

Afrika, støtte til grønn omstilling og fornybar energi og kampen mot klimaendringer. Alt dette er avgjørende for å bygge en mer motstandsdyktig og rettferdig verden.

Målet med all utviklingspolitikk er å gjøre støtten overflødig på sikt, og skal vi få til dette, må utviklingslandene kunne etablere egne systemer for ressursfordeling internt i sitt samfunn. Skatteunndragelse og korrupsjon skaper urettferdighet og kriminalitet og må bekjempes, men det må også bekjempes fordi det fører ressurser på avveie i samfunnet, som er svært avhengig av at fellesressursene blir utnyttet på en best mulig måte.

Til tross for tøffe prioriteringer har Senterparti-Arbeiderparti-regjeringen økt bistandsbudsjettet med store summer i denne stortingsperioden, fra 41 mrd. kr til over 50 mrd. kr. Mange andre land har ikke greid det samme. Vi har derfor all grunn til å være stolte over Norges innsats internasjonalt.

Vi ser stadig nye initiativer fra norsk side på den internasjonale fronten. I går kom nyheten om at statsministeren – på G20-toppmøtet i Rio de Janeiro – varsler at Norge vil betale 670 mill. kr til Amazonasfondet. Det er viktig å huske på at også dette arbeidet har et viktig bistandsperspektiv, selv om det primært handler om klimapolitikken. Amazonas har over 100 urfolksterritorier med 61 000 urfolksinnbyggere. Å ta vare på de økosystemene som utgjør ressursgrunnlaget for deres leve-måte, er fornuftig i et bistandsperspektiv. Innsatsen bidrar dessuten til at en kvart million mennesker har fått støtte til bærekraftig næringsvirksomhet, og til at en million skolebarn i Amazonas-regionen får gratis lokalproduert skolemat.

Statsrådets redegjørelse tegner et bilde av en utviklingspolitikk som er mer kompleks og utfordrende enn tidligere, men samtidig mer relevant og viktig enn noen gang. Det multilaterale systemet, med FN i spissen, er avgjørende for å løse globale utfordringer. Norge arbeider aktivt for å styrke dette systemet. Samtidig må vi være bevisst på at nye aktører, som Kina, India og andre, spiller en stadig viktigere rolle i utviklingssamarbeid. Norge må navigere i dette komplekse landskapet ved å holde fast på våre viktige prinsipper, men samtidig søke samarbeid der det er mulig.

Til tross for de nye utfordringene vil norsk utviklingspolitikk fortsatt ha en tydelig fattigdomsprofil. Norge vil fortsette å støtte de fattigste landene og arbeide for å oppfylle bærekraftsmålene. Vi må huske på at selv om globale utfordringer som klima og pandemier er viktig, er det fortsatt millioner av mennesker som lever i ekstrem fattigdom. Ved å være en aktiv, langsiktig og ansvarlig aktør i internasjonalt samarbeid kan Norge spille en viktig rolle i det internasjonale samarbeidet for fred, rettferdighet og bærekraftig utvikling. Dette krever

både visjon, handling og en kontinuerlig justering av strategier.

Morten Wold (FrP) [10:32:56]: La meg aller først takke utviklingsministeren for hennes redegjørelse for Stortinget for få dager siden.

Norsk utviklingspolitikk har gjennom mange år gjort Norge til en stormakt innenfor bistandsfeltet. Dette er noe mange er stolte av. Dessverre er det lite som tyder på at all denne bistanden gjennom mange tiår har gjort bistandsmottakerne uavhengig av hjelp.

Fremskrittspartiet er skeptisk til mye av den bistanden som gis. Norge ligger langt over FNs mål om at det skal bevilges 0,7 pst. av BNI til bistand. Det å strebe etter å være en bistandsstormakt på bekostning av norske skattebetalere, er noe Fremskrittspartiet er kritisk til. Fremskrittspartiet er selvfølgelig for å gi nødhjelp og humanitær bistand. Vi har selvsagt et ansvar for å hjelpe dem som lider mest under katastrofer, krig og andre uforutsette hendelser.

Russlands ulovlige krig mot Ukraina har medført og medfører enorme menneskelige lidelser. Det er riktig og viktig å gi bistand til Ukraina. Å hjelpe Ukraina gjennom denne krevende tiden og i tiden etter at krigen tar slutt, er nødvendig for å sikre en stabil oppbygging av landet. Fremskrittspartiet imøteser regjeringens forslag om en videre styrking av Nansen-programmet.

Utviklingsministeren var i sin redegjørelse innom utfordringene knyttet til korrupsjon i utviklingsland. Korrupsjon er et stort problem som hindrer naturlig utvikling og økonomisk vekst. Det er nødvendig å forsikre seg om at norske bistandsmidler ikke går til korrupsjon. Det at norske bistandsmidler i mindre grad går direkte til mottakerlandene, er i denne sammenheng positivt. Det har dessverre vist seg at det kan være vanskelig å måle effekten av bistandsmidlene som gis, noe Riksrevisjonen også tidligere har påpekt. Det blir i denne sammenheng interessant å lese Riksrevisjonens nye revidering av Utenriksdepartementets og Norads håndtering av risikoen for økonomiske misligheter i bistanden.

Fremskrittspartiet er opptatt av at det må stilles målbare krav til effekten av bistanden som gis. Bistandsmidlene må gis for en begrenset periode og må bidra til en positiv samfunnsutvikling i mottakerlandene. Disse kravene må gjelde uansett om midler gis direkte eller indirekte til landene.

Miljøutfordringene er også store i utviklingsland, kanskje spesielt i utviklingslandene fordi samfunnene ofte ikke er innrettet for å ivareta miljøhensyn. Utslipp av kjemikalier, urensset kloakk og avgasser medfører usunne og farlige konsekvenser for innbyggerne.

I et globalt perspektiv ser vi dette spesielt godt i form av forsøpling av hav. Plast finnes nå som forurens-

ning i alle verdenshavene. Forsøpling av verdenshavene har globale konsekvenser som vi i Norge også lider under.

Plasten fører til store ødeleggelser av maritimt liv. Det bidrar til å svekke reproduktiv evne hos fisk og andre organismer i havet. Plastforurensningen har også direkte konsekvenser for menneskers helse. Målinger viser at alle nå har mikroplast og kjemiske forurensninger i kroppen. Dette vil medføre svekket helse hos svært mange mennesker og må forebygges gjennom konkrete tiltak. Felles forbud mot skadelige kjemiske forbindelser og stimulering til utvikling av trygge alternativer er tiltak som kan bedre utviklingen. For Norge som fiskerinasjon er det viktig at fokuset på plast- og marinforsøpling styrkes. Fremskrittspartiet mener det også er nødvendig å legge press på mottakere av bistand for å begrense miljøskadelig aktivitet.

Ingrid Fiskaa (SV) [10:37:20]: Utviklingsministeren starta utgreiinga med å seia at krigen i Ukraina har endra rammevilkåra for norsk utviklingspolitikk og bistand. Det er eg heilt einig i. Ja, Russlands brutale krig har auka matvareprisar og sett fattigdomsreduksjon i revers i mange fattige land. Og ja, stormaktsrivaliseringa og geopolitikken har ført til mistillit og polarisering i verda, og med krigen i Europa har styresmakter flytta mykje støtte vekk frå utviklingsland. Men om eg deler beskrivinga av diagnosen med utviklingsministeren, er eg ikkje einig med regjeringa i medisinen. For om regjeringa vedgår at krigen har hatt fatale følgjer for fattige land grunna auka internasjonale matvareprisar, om regjeringa erkjenner at det aukande gapet mellom nord og sør er eit problem, ja, då forstår eg ikkje kvifor regjeringa ikkje tek i bruk den reiskapen Stortinget gav i 2023, då me vedtok Nansen-programmet. Det var nettopp dette som var grunnen til at me alle, bortsett frå Framstegspartiet, ville bruka oljemilliardar på både Ukraina og dei fattigaste landa, som er ramma av krigens konsekvensar. Noreg må etter SV sitt syn vidareføra den såkalla sør-pakka, og me er ein sterk firarbande her på Stortinget som ikkje gjev oss på det.

Heldigvis har den internasjonale prisen på korn gått ned igjen, men andre matvareprisar er framleis skyhøge og bidreg til vedvarande høg inflasjon i land der svolt og ekstrem fattigdom truar. Etter mitt syn er det likevel ikkje dette som no er kjernen i Ukraina-krigens konsekvensar for utviklingsland. Det er oppfatninga av svik og doble standardar, og den oppfatninga har, om me vil det eller ikkje, røter i verkelegheta. Rike land har, som utviklingsministeren sjølv seier, vridd bistand og pengar vekk frå utviklingsland etter at krigen i Ukraina starta, trass i enorme og aukande humanitære behov. Land stiler heldigvis med langvarig og stor støtte til forsvar-

skamp, humanitær hjelp og gjenreising av Ukraina, noko SV støttar fullt ut, men noko tilsvarende for Gaza og Sudan er ikkje eingong tema. Gaza ligg fullstendig i grus, og FN varslar hungersnød i Sudan. Likevel blir det ikkje mobilisert pengar til gjenreising av palestinarane sitt rettmessige land, og dei millionane me tidlegare har gjeve til Afrika, blir kutta i.

SV støttar norsk støtte til Ukraina og kjem til å gjera det framover. Nansen-programmet blei født i budsjett-samtalar mellom SVs leiar og statsministeren. Men for SV stoppar ikkje solidariteten ved Europas grenser. Det er fullt mogleg å stilla opp for fleire folk samtidig, og det er i vår interesse å gjera det.

Utviklingsministeren gjentok i utgreiinga at regjeringa vil bruka éin prosent på bistand. Det må ho nesten slutta å seia, for regjeringa har ikkje levert på bistandsprosenten dei siste åra. Det er SV som har sørgt for at dette viktige målet har blitt nådd gong på gong.

Så vil eg understreka at utviklingspolitikk er meir enn bistand, mykje meir, for dei store pengestraumane går frå sør til nord og til rike enkeltpersonar. Denne veka skal FN's generalforsamling ta stilling til om det skal startast forhandlingar om ein rammekonvensjon om skatt. Dette er eit stort skritt og ein milepæl når det gjeld internasjonal økonomisk rettferd. Mange av oss har arbeidd for ein skattekonvensjon i regi av FN i årevis, og no blir denne etter alt å døma ein realitet. Betre skattlegging av multinasjonale selskap er i norsk interesse så vel som i dei mange utviklingslanda si interesse. Statar som kan finansiera helse og utdanning og redusera fattigdom og ulikskap med skatteinntekter, er òg i norsk interesse, fordi det vil stabilisera og skapa ei tryggare verd. Eg vil difor avslutta med ei klar oppfordring til utviklingsministeren og forventning om at Noreg aktivt stemmer for FN-resolusjonen om skattekonvensjon denne veka.

Guri Melby (V) [10:42:47]: Takk til utviklingsministeren for den omfattende redegjørelsen som ble holdt i forrige uke.

Vi trenger mer diskusjon i denne salen om hvordan vi bruker 50 mrd. kr på bistand. Det er egentlig ingen annen del av statsbudsjettet som kan påvirke så mange mennesker, og som kan utgjøre en viktig forskjell i så mange menneskers liv. Hvor mye vi gir, og ikke minst hvordan vi bruker pengene, er derfor av enorm verdi.

Denne debatten skjer med et dystert bakteppe. For første gang på lenge er det krig på vårt eget kontinent. Gaza brenner, og i Sudan står man overfor en hungersnød. Samtidig lever stadig flere mennesker i land der det foregår konflikt. Mens verden tidligere har sett en drastisk reduksjon i ekstrem fattigdom de siste tiårene, har den positive trenden snudd. Det er estimert at minst 600 millioner mennesker fremdeles vil leve i ekstrem fattig-

dom i 2030. Mens alt dette skjer, akselererer klimakrisen, og det forverrer framgangen på flere felt. Norsk utviklingspolitikk har derfor aldri vært viktigere. I en mer urolig verden må Norge ta mer internasjonalt ansvar.

Det er ingen andre land som gir mer bistand som andel av BNI enn Norge. Det skulle bare mangle. Som et rikt og velstående land bør vi selvsagt avse én krone av hver hundrelapp vi tjener, til dem som trenger det aller mest. Men selv om vi utretter mye bra, har norsk bistand et stort forbedringspotensial. På en rangering av bistandskvalitet fra 2021 kom Norge helt ned på 25. plass. Det skyldtes bl.a. at vi sprer pengene tynt utover på mange ulike formål og organisasjoner, som samlet sett gir mindre effekt for pengene. Det er en erfaring som den nye regjeringen også må ta med seg. Norsk bistand kan simpelthen ikke gjøre alt godt overalt. Derfor må vi prioritere.

Jeg mener denne regjeringen prioriterer feil. Siden Støre-regjeringen tok over, har de kuttet i utdanningsbistanden med over 1,5 mrd. kr, noe som innebærer en halvering. Det er ikke bare innholdsløs statistikk, det er kutt som rammer noen av verdens mest sårbare mennesker. Det gjør at flere millioner barn ikke får tilgang til skolegang og muligheten for et bedre liv. Det skjer mens vi står overfor en global utdanningskrise, hvor over 250 millioner barn aldri har satt sine føtter i et klasserom. Samtidig kutter mange andre givere i bistanden til utdanning, og da må Norge stille opp. I Venstres alternative statsbudsjett, som vi la fram i går, er mer bistand til utdanning en hovedsatsing. Veien ut av fattigdom starter med en god utdanning.

Dersom norsk bistand skal bli enda bedre, må vi også prioritere de kanalene som vi vet fungerer. Jeg er derfor glad for at regjeringen kritisk gjennomgår bruken av globale fond. De kan bidra til fragmentering, og Riksrevisjonen har rettet kritikk mot flere tematiske fond for å være lite kostnadseffektive. Derfor anbefaler Riksrevisjonen i likhet med Sending-utvalget å vri støtten til multilaterale institusjoner som Verdensbanken, mot kjernestøtte og mindre øremerking. Store deler av kjernestøtten til Verdensbanken går til fondet for de fattigste landene, kalt IDA. Det er den største finansieringskilden for land sør for Sahara, og kanskje det mest effektive verktøyet i kampen mot fattigdom og sult. Det er også en svært effektiv katalysator, der hver krone inn blir nesten fire kroner i mobilisert bistand. Derfor er det svært gledelig at regjeringen i går varslet at de øker støtten til IDA med 50 pst. for den neste påfyllingen. Det fortjener regjeringen og utviklingsministeren skryt for.

De store utfordringene som verden står overfor, kan ikke løses med offentlige budsjetter alene. Dersom vi skal nå bærekraftmålene, er det behov for langt større private investeringer. Derfor er det viktig med den nye

garantiordningen for fornybar energi, som skal utløse større grønne investeringer. Det er likevel verdt å spørre utviklingsministeren hvorfor rammen kun er på 5 mrd. kr, når den svenske garantiordningen har en ramme på 26 mrd. svenske kroner, og til neste år foreslår de 30 mrd. svenske kroner. Verken Sverige eller Danmark har en tapsavsetning, slik vår regjering legger opp til.

Et annet effektivt virkemiddel for å mobilisere privat kapital, er klimainvesteringsfondet. Det blir forvaltet av Norfund og skal bidra til å få fart på den globale energiomstillingen gjennom å investere i fornybar energi i utviklingsland, som har store utslipp fra kullkraft og annen fossil kraftproduksjon. Det har hatt en fenomenal effekt siden oppstarten. På bare ett år hindret de mer utslipp enn det Norge har kuttet på 33 år, og de har samtidig en avkastning på over 20 pst. Likevel er investeringene deres relativt små, og de sier selv at de kan håndtere langt større kapital. Derfor håper jeg at regjeringen følger opp statsministerens ord om større kapital med faktisk handling, slik at Norge kan gjøre mer av det vi vet har stor betydning for verdens globale klimautslipp.

Sigrid Zurbuchen Heiberg (MDG) [10:47:59]: Førre veke sa utviklingsministeren: «Det er i vår interesse å føre en politikk for at verden henger sammen i sømme.» Det er sjølvsagt sant, og akkurat no kjennest det som om verda er i ferd med å rakna fullstendig. Me ser Trump på veg inn i Det kvite hus, eit folkemord får gå føre seg for ope kamera i Palestina, Midtausten går i oppløysing, det er hungersnød i Sudan, og i Europa raser ein blodig krig på tredje året i Ukraina. Og mest alvorleg av alt: Kloden ser ut til å tippa 1,5 grader gjennomsnittleg auke i global oppvarming allereie i år.

Den eskalerande klimakrisa vil gjera alle andre kriser mykje, mykje verre. Med avskoging, tørke, ekstremvær og flaum kjem matmangel og feilslåtte matavlingar, som i løpet av få år vil føra til enorme konfliktar og migrasjon av hundrevis av millionar av menneske. Dei fattigaste og mest marginaliserte vil verta ramma først og hardest, men ingen land vil gå frie frå global, økologisk kollaps.

Det er ganske absurd å høyra på debattane som går i denne salen av og til, der det kan verka som om klimahandling er noko for dei spesielt interesserte eller noko Noreg skal driva med litt på si – når det er sjølve grunnlaget for overlevinga vår. At store delar av Det norske storting ikkje klarer å ta inn over seg dette, skremmer meg mykje meir enn faktafornektande løgnarar i Det kvite hus. Som utviklingsministeren sa:

«Ulikhetene i verden har blitt større. Gjeldsnivået til mange lavinntektsland er u håndterbart.»

Og vidare:

«Effektene av global oppvarming rammer de fattigste landene hardest.»

Dette kunne me i Miljøpartiet Dei Grøne ikkje ha vore meir einig i. På ein klode der me har meir enn nok mat til alle, der klimautsleppa frå privatfly har gått opp 50 pst. på eit par år, og der ein regelmessig sender folk ut i verdsrommet berre for gøy, er det heilt absurd at me godtek at eitt av fem menneske går svoltne.

Kvart einaste barn som dør, er ein botnlaus katastrofe. Kvifor godtek me då at ti millionar barn dør kvart einaste år? Noreg er blant dei aller rikaste landa i verda. Me er skjerna frå det meste som er vondt og vanskeleg. Noreg har vore prisgjeve naturressursar og politiske føresetnader som har gjeve oss velferd og fred. Me har til og med vortne betydeleg rikare som følgje av at kontinentet vårt er i krig. Tusenvis av milliardar kroner har me tent på auka energiprisar som følgje av tragedien i Ukraina. Ein liten brøkdel av oljefondet kunna utrydda all ekstrem svolt i verda i dag. Me som er fødte i Noreg, har vunne i lotto.

Akkurat no går det føre seg intense forhandlingar i Baku på klimatoppmøtet. Årets viktigaste sak er å verta einige om eit nytt kollektivt globalt mål for klimafinansiering. Debatten står som vanleg mellom dei tradisjonelt rike landa og dei mindre rike landa – eller mellom dei som har vunne i lotto, og dei som ikkje har det.

Noreg har bidrege med klimafinansiering i lang tid, og regjeringa meiner målet er nådd. Nokre meiner òg at det gamle klimafinansieringsmålet frå København om 100 mrd. dollar er nådd. Men det er stor usikkerheit, og verda treng føreseielegheit. Me er avhengige av at alle land bidreg i den felles dugnaden som alle vinn på, og hjelper fattige land og mindre utvikla land til å rusta seg for klimaendringane som er her no, og gjer det me kan for å dempa effekten av vidare global oppvarming.

Målet om 100 mrd. dollar skal erstattast, og ifølgje ein studie frå FN-ekspertgruppa treng utviklingsland utan Kina 1 billion dollar i året innan 2030 til investeringar i klima- og energiomstilling. Globalt er det behov for 9 billionar dollar. For å få til dette trengst det at verda vert einig om eit nytt klimafinansieringsmål som har ei kjerne av offentlege midlar, og ei tydeleg ansvarsfordeling mellom dei som kan bidra meir, og dei som ikkje kan. Verda treng at lottomillionærane bidreg mest. Til no har det vore tyst frå regjeringa om kva Noreg meiner bør vera det nye finansieringsmålet. Kor mykje skal koma frå offentlege midlar versus private, kor mykje skal gå til kutt versus klimatilpassing, og korleis har me over tid tenkt å bidra til meir føreseielegheit i ei verd som separat treng det?

Kan utviklingsministeren i dag fortelja kva lottomillionæren Noreg meiner skal verta det nye klimafinansieringsmålet, og kor mykje Noreg skal bidra med? Stats-

minister Støre prioriterte å dra på G20-møtet i Brasil framføre på klimatoppmøtet i Baku. G20 er ei mektige gruppe, og den gjengen av lottomillionærer har stor påverknad på utfallet av klimatoppmøtet.

Kan utviklingsministeren i dag fortelja kva Noregs posisjon på G20-møtet er, og om me kjem til å få noko signal om kva rike land vil bidra med av klimafinansiering? Vil Noreg verta med på Brasil og arbeidsgruppa sitt forslag om ein skatt for dei superrike?

Dag-Inge Ulstein (KrF) [10:53:22]: Vi er flere som har ventet på denne dagen. Som det allerede er sagt, er en slik utviklingspolitisk redegjørelse etterspurt.

Det er selvsagt mye bra og viktig som vi står sammen om i det som blir sagt, så jeg har lyst å takke for at utviklingsministeren kom, og for flere av de elementene som ble tatt inn. Men jeg har også lyst til å bruke mesteparten av tiden min på det som jeg savner.

Blant annet er det nesten ikke til å tro at en har 45 minutter uten at utdanning blir nevnt i det hele tatt. I løpet av regjeringen Støres regjeringsperiode er det kuttet over 1 mrd. kr til utdanning, noe som tilsvarer mer enn én og en halv million skoleplasser i de aller mest sårbare og fattige landene. Når vi vet at det er 250 millioner barn som ikke går på skole, er det helt uforståelig, også når vi i lang tid har hatt utdanning som en av de viktigste pilarene i norsk utviklingspolitikk. At en har valgt å kutte store deler av den støtten, er jo en prioritering, men at det da ikke blir nevnt i det hele tatt i den 45 minutter lange redegjørelsen, viser at en langt på vei har kapitulert når det gjelder internasjonal utdanning. En slik viktig pilar som burde ha stått, er dessverre i ferd med å falle, og det er skuffende.

I tillegg ble heller ikke regjeringens egetoppnevnte ekspertutvalg, Sending-utvalget, nevnt. Der er det så mange viktige moment og forslag som kunne gitt en veldig spennende debatt om utviklingspolitikk og kunne vært med på å sette en retning og hjulpet oss med å rydde i de debattene som går. Men dessverre ser vi at regjeringen gang på gang velger å ikke løfte fram flere av de utvalgene som har blitt oppnevnt i løpet av de siste årene. Vi har Helgesen-utvalget, og Stoltenberg-utvalget nå sist, som også har kommet med veldig viktige og nyttige innspill til debatten vår. Det er skuffende å se at dette ikke fikk en større del i innlegget fra utviklingsministeren her.

Det er element jeg er glad for at blir løftet. Ikke minst er jeg glad for at noen av de glemte krisene blir nevnt, slik som situasjonen i Sudan, med de 26 millionene som nå står i en helt umulig situasjon i Darfur, i tillegg til bekymringen for Russlands økte tilstedeværelse og styrke, også på det afrikanske kontinentet. Dette er viktige moment som vi trenger å ta inn over oss og også må møte, og som vi må ha konkret politikk for. Derfor

skulle jeg ønske at vi på bakgrunn av det styrker vår tilstedeværelse på flere av de stasjonene vi har, ikke minst på det afrikanske kontinentet, av strategiske og viktige grunner.

Et annet felt som ble nevnt og vist til, er de gode resultatene innenfor helsefeltet – barnedødeligheten, som er gått ned med over 50 pst. siden 1990-tallet, og alle de millionene av forhindrede dødsfall gjennom norsk investering i helse, ikke minst knyttet til vaksine.

Det er viktig å vise at det nytter, at det har effekt, og at det vi har, gir resultater, men vi må ikke ende opp med å sette noen av disse konkrete tiltakene som vi har vært med på å finansiere, opp mot det som nå trengs framover: å etablere helsesystemer og være med på å få på plass strukturer knyttet til helse. Det er ikke noen motsetning mellom disse viktige, store institusjonene som er etablert, og det arbeidet som må gjøres framover.

Likevel ser vi at gjennomgangen av noen av de globale fondene, de 1 100 avtalene som blir nevnt her, er viktig – at vi får en gjennomgang av dem, og at en fortsetter det arbeidet som forrige regjering startet der. Men vi må også sørge for å bidra til mer effektivitet og bruke den kunnskapen som kommer, ikke minst fra de utvalgene som har vært, og bruke de store pengene som kunne gått til fattigdomsbekjempelse på en enda tydeligere og mer effektiv måte.

Igen: Det er mye en skulle ha ønsket og sagt, det er kort taletid. Jeg tror likevel det er mye regjeringen kunne tatt tak i for at bistanden kunne blitt mer effektiv – at de store pengene ikke går til kapitalinnskudd i klimaøymed, der vi på mange måter sender regningen til verdens fattige i to omganger, eller når vi ender opp med å bli den nest største mottakeren av bistand her, noe som går på tvers av de rådene vi har fått fra ekspertutvalgene. Jeg ser fram til å høre mer fra utviklingsministeren.

Masud Ghara khani hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [10:58:54]: Jeg er utrolig glad for at vi nå møtes i denne sal for å debattere innholdet og retningen i Norges utviklingspolitikk. Det har vært flere år uten en utviklingspolitisk redegjørelse, og jeg setter pris på at denne sal ønsket denne debatten. Jeg vil takke for gode og substansielle innlegg.

Allikevel må jeg si at jeg får et inntrykk av at deler av opposisjonen har glemt at vi faktisk befinner oss i en veldig annerledes og ny tid, en tid hvor bistandsbudsjettet ikke automatisk øker år for år, og en tid hvor 11 mrd. kr av budsjettet går til følgene av Ukraina-krigen. Det betyr at denne regjeringen må prioritere på en annen måte enn det tidligere regjeringer var nødt til. Det er ikke gitt at de tematiske prioriteringene skal være

de samme i 2024 som de var i 2020. Det har vært noen turbulente år i bistanden, og det er derfor vi trenger denne debatten og også å komme oss forbi debatten som handler om størrelsen på enkeltposter.

Representanten Søreide etterlyste oppfølging av Sending-rapporten – det var flere representanter som var inne på det. Jeg er uenig i beskrivelsen av at den ble lagt i en skuff i departementet. Det stemmer ikke. Både ideen om investeringsrammeverk, som ble nevnt, mekanismer for mobilisering av privat kapital og flere andre innspill som kom i rapporten, følges opp i Norad og i Utenriksdepartementet. Dessverre var det et av forslagene i Sending-rapporten som fikk mest oppmerksomhet – uovertruffent mest oppmerksomhet – i den offentlige debatten. Det var et forslag om et skille mellom såkalte globale fellesgoder og tradisjonell bistand. Det er et grep jeg hyller intensjonen bak, men som jeg mener at Norge ikke skal gå videre med unilateralt. Vi bidrar imidlertid til å løfte denne debatten internasjonalt.

Jeg har forsøkt å redegjøre for regjeringens hovedprioriteringer i utviklingspolitikken. Det er, som dere vet, matsikkerhet, klima, helse og kampen mot ulikhet. De var grundig beskrevet i Hurdalsplattformen, og det er prioriteringer denne regjeringen og jeg har fulgt opp. Jeg forstår at flere i denne sal hadde og har andre prioriteringer i utviklingspolitikken, men la meg gjenta hvorfor vi prioriterer som vi gjør.

Matsikkerhetsatsingen svarer ut et stort og økende behov i en verden som opplever stadig mer sult. Jeg vil minne om at det første bærekraftsmålet som begynte å gå i feil retning, var bærekraftsmål 2, om kampen mot sult. Det var det aller første som begynte å gå i negativ retning, allerede fra 2014, men den forrige regjeringen responderte overhodet ikke på det. Tvert imot fastholder de fortsatt sine overskrifter. Jeg mener det er uheldig at vi skal stå i denne sal og sette viktige og riktige mål opp mot hverandre, men faktum er at vi må prioritere, og verden har endret seg.

Det er også et hovedelement i regjeringens strategi å forene klima- og utviklingspolitikken. Klimatilpasset landbruk og klimatilpassing generelt er et effektivt tiltak som også etterlyses av svært mange av de fattigste landene i verden. Jeg vet at mange i denne sal er opptatt av migrasjon. Jeg mener at hvis vi klarer å hjelpe f.eks. det afrikanske kontinent til å produsere mer mat til egen befolkning, er det sannsynligvis et viktig bidrag for å stagge den tendensen vi ser i dag. Det samme gjelder vår satsing på tilgang til ren energi, som sikrer mat, energi, arbeidsplasser og sikkerhet, og som gjør at folk blir boende i sine lokalsamfunn.

I redegjørelsen min snakket jeg om hvordan utviklingspolitikken ikke er veldedighet. Vi skal være der med humanitær bistand for å lindre lidelser, men aller

viktigst er det å bygge opp stater til det punktet hvor de ikke lenger trenger å motta bistand. Nå vet og ser vi at katastrofene har blitt mer komplekse, mer langvarige og sammensatte. Plasterlappøsninger fungerer ikke lenger. De samme områdene som rammes av naturkatastrofer, rammes ofte av langvarig konflikt, og vi må derfor jobbe mye mer helhetlig og mye mer med forebygging, også i våre humanitære innsatser.

Verden opplever økende forskjeller. Det ble også nevnt i debatten. Dette handler ikke bare om økonomi, det handler også om rettigheter. Jeg skulle ønske at regjeringen ikke trengte å ha kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter som en prioritet i 2024, men dessverre blir det stadig mer aktuelt. Utviklingen går raskt feil vei. Regjeringen ønsker at Norge skal bidra til å forsvare de seierne som er oppnådd gjennom de siste ti årene, men som nå går en uviss framtid i møte. Norge kommer til å gå i bresjen for SRHR og kvinners rettigheter i tiden framover.

Flere av representantene er opptatt av at Norge skal være en forutsigbar og pålitelig partner i utviklingspolitikken. Det er viktig, og det er denne regjeringen veldig enig i. Dette gjelder f.eks. innsatsen vår på global helse. Norsk innsats til global helse er på omtrent 4 mrd. kr i året. Det er en av våre aller største prioriteringer. Jeg vil understreke at dette handler om langt mer enn finansiell bistand til f.eks. pandemibekjempelse eller helse-systemer. Vi er også i førersetet normativt. Vi har vært det over tid, vi fortsetter å være det. Norge sto bl.a. sentralt i arbeidet med Lusaka-agendaen, som nettopp handler om å styrke de nasjonale helsesystemene. Vi vet at internasjonal innsats i f.eks. vaksinearbeid må kombineres med bygging av robuste helsesystemer på landnivå for faktisk å kunne gjøre jobben på bakken.

Det kanskje aller viktigste vi kan gjøre, er å bidra til at landene selv settes i stand til å finansiere egen velferd. Derfor er arbeidet med en internasjonal skattekonvensjon høyt prioritert av regjeringen. Norge har akslet en lederrolle. Vi ønsker å være en brobygger i arbeidet med en rammekonvensjon om skatt.

Helt til slutt vil jeg gjenta det jeg sa i min redegjørelse om hvordan utviklingspolitikken har blitt en del av sikkerhetspolitikken og utenrikspolitikken på en annen måte enn for noen år siden. Det handler ikke bare om Ukrainas inntreden i budsjettet, det handler også om våre målsettinger. Norsk utviklingspolitikk må ta innover seg den virkeligheten vi lever i. Det handler om å kombinere tradisjonell bistand med en aktiv utviklings- og utenrikspolitikk og ikke minst et diplomati som underbygger det arbeidet vi gjør. Jeg er stolt over den rollen Norge har spilt og fortsatt spiller i denne sammenheng.

Presidenten [11:06:34]: Det blir replikkordskifte.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:06:50]: Jeg har stor respekt for at enhver regjering må prioritere, og det er helt riktig, som utviklingsministeren sier, at verden ser annerledes ut, bl.a. på grunn av krigen i Ukraina. Men kuttene i utdanning begynte jo før krigen i Ukraina. Allerede i tilleggsproposisjonen til statsbudsjettet som regjeringa la fram høsten 2021, ble den planlagte støtten til Global Partnership for Education halvert, fra 3,7 mrd. kr til 1,85 mrd. kr. Man kan også snu på det og si at nettopp det at verden har forandret seg, skulle tilsi at man nå bruker mer penger på utdanning. Som jeg var inne på i mitt innlegg, har bl.a. situasjonen etter covid – og for så vidt etter mange kriger og konflikter som har skjedd den siste tida – gjort behovet for utdanning større enn det det var for 10 eller 15 år siden. Mitt spørsmål dreier seg altså om: I denne prioriteringen, som jeg har full respekt for at man må gjøre, hva er det som gjør at utdanning er det man velger å kutte framfor andre ting?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinnereim [11:07:53]: Jeg er naturligvis enig med representanten i at utdanning er høyst viktig for global utvikling. Behovet er stort, og det er særlig stort etter tilbakeslagene vi har sett under pandemien. Men jeg vil understreke at Norge fortsatt er en av de aller største giverne til en rekke viktige institusjoner på dette området. Jeg kan nevne UNICEF, og representanten nevnte selv GPE, Global Partnership for Education, hvor Norge fortsatt er en av de største bidragsyterne. Allikevel har vi på grunn av den utviklingen vi har sett, og på grunn av regjeringens prioriteringer, ønsket å øke bl.a. støtten til matsikkerhet, til klimafinansiering, osv. Jeg vil også understreke ... (Presidenten klubber.)

Ingjerd Schie Schou (H) [11:09:11]: Jeg følger opp punktet i innlegget fra utenrikskomiteens leder hvor hun utfordret statsråden på behovet for eventuelt å se på samarbeid med EU-land. Jeg skal ikke forfølge spørsmålet om EU-landene direkte, men jeg skal forfølge det som handler om lederskapet som statsråden har når det gjelder å samordne kontakten med de nordiske land i Nordisk råd. Det er jo ikke hver dag vi får anledning til å diskutere dette; siden statsråden ikke har levert saker i salen på dette området, får vi ikke diskutert hvordan man i større grad kan samordne innsats i de nordiske landene. Man har ulik innretning, men det er noe med å gi skattebetalerne resultater av de midlene vi bruker. Kanskje man kunne sett på om det kunne vært gjort samlede prioriteringer og også sett på om en felles innsats innenfor utviklingsområdet kunne gitt bedre resultater, større resultater og mer igjen for midlene. Hva har statsråden gjort i møte med de nordiske land med hensyn til dette området?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinnereim [11:10:14]: Ja, de nordiske landene har tradisjon for å stå samlet, ikke minst i det normative arbeidet i utviklingspolitikken. Så skal det ikke legges skjul på at akkurat nå er det nok litt ulik prioritering i de ulike nordiske land. Allikevel har vi en tett samordning, ikke minst når det gjelder prioriteringene i Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene. Jeg er spesielt glad for å se hvordan de nordiske landene har stått sammen f.eks. i Verdensbanken om de tematiske prioriteringene der, og også i støtten til Ukraina, som har vært høyt verdsatt og helt nødvendig i en situasjon hvor støtten kanskje har vært på vikende front blant andre velgergrupper i Verdensbanken.

Når det gjelder samarbeidet med EU, er dette en løpende dialog. Jeg ønsker imidlertid å understreke at da jeg nevnte dette poenget i min redegjørelse, var det særlig samarbeidet med nye, kanskje litt uvante utviklingsaktører globalt som var påtenkt.

Ingjerd Schie Schou (H) [11:11:20]: Jeg følger litt opp det som går på det nordiske samarbeidet. Helt konkret: Hva har statsråden tatt av initiativ? Jeg ser at det i redegjørelsen når det gjald det nordiske samarbeidet, var mye omtale av Ukraina og den koordineringen som er helt nødvendig og meget sentral og viktig innenfor det området. Men som statsråden er godt kjent med, og sikkert kan mye bedre enn undertegnende, er utviklingsområdet og bistandsarbeidet langt mer omfattende enn utelukkende Ukraina, som altså er viktig nok. Hvilke initiativ har hun tatt, og hva ser statsråden for seg at hun kunne tatt av initiativ slik at midlene som skattebetalerne bidrar med, gir større resultater gjennom større grad av samordning og felles innsats mellom de nordiske landene?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinnereim [11:12:17]: De ulike prioriteringene til nordiske land må de nasjonale regjeringene bestemme, men for tiden er det Sverige som leder den såkalte utviklingsgruppen. Vi hadde nylig et møte på politisk nivå i Stockholm for å diskutere disse tingene. En av sakene som var særlig løftet i den forbindelse, er migrasjon og hvordan vi ser bistand og migrasjon i sammenheng.

For øvrig må jeg understreke at flere av våre naboland, ikke minst Sverige, har Ukraina som en hovedprioritet i sin bistand. Det har også vi, så det betyr at dette temaet selvfølgelig står veldig sentralt i vår koordinering av bistandsbudsjettet.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:13:15]: Når muligheten åpnet seg til en replikk til, tok jeg den. Jeg forsøkte i min forrige replikk å spørre om hvorfor det var akkurat utdanning som ble prioritert ned når andre ting ble prio-

ritert opp. Det er jo ikke uviktige ting som blir prioritert, både matsikkerhet og klimatilpasning er viktige saker, men, som vi har vært inne på i flere omganger her, har Norge fortsatt et stort utviklingsbudsjett, og det betyr at selv med prioriteringen av Ukraina er det flere ting som kan prioriteres om og prioriteres rundt i budsjettet. Derfor gjør jeg et forsøk til på å spørre hva som er grunnen til at det er akkurat utdanning som av alle mulige temaer og områder blir prioritert ned, til fordel for de tingene som prioriteres opp.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [11:14:04]: Jeg er veldig glad for at jeg nå får litt mer tid til å svare på det første spørsmålet.

Jeg vil minne om at vi har måttet omprioritere 11 mrd. kr på dette budsjettet som en konsekvens av Ukraina-krigen. Det vil si at det ikke bare er utdanning som dessverre har opplevd kutt, vi har måttet gjøre veldig tøffe og smertefulle prioriteringer på en lang rekke områder. Sånn sett er det ikke noen tematisk nedvurdering av viktigheten av utdanningsområdet, men Norge lå på et meget høyt nivå på utdanning i utgangspunktet.

Jeg vil også minne om at kuttet i støtten til GPE i 2021, som representanten viser til, handlet om et romertallsvedtak, altså ikke et budsjettkutt som sådant. Våre prioriteringer innen utdanning har endret seg også på grunn av omstendighetene. Vi fokuserer nå på utdanning i krise og konflikt, og det mener vi er et riktig veivalg også i utdanningsstøtten.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:15:18]: Eg vil retta blikket mot dei store pengestraumane. Norsk bistand er i den store samanhengen ikkje ein stor pengestraum.

Dei store pengestraumane går feil veg. Dei går frå sør til nord, og inntekter frå ressursutvinning og anna næringsverksemd i dei fattige landa blir ikkje verande i dei fattige landa sjølve. Storselskapa slusar desse pengane vekk via skatteparadis og inn på kontoane til særleg rike enkeltmenneske. Desse rettmessige skatteinntektene kunne ha blitt brukte til nettopp å betala for helse og utdanning framfor at landa skal vera avhengige av bistandsfinansiering.

Denne veka skal FN's generalforsamling ta stilling til om det skal setjast i gang forhandlingar om eit internasjonalt skattesamarbeid. Det er eit gjennombrøt, og det blir fleirtal for dette. Spørsmålet er kva Noreg vil gjera. Vil Noreg aktivt røysta for ein skattekonvensjon i FN?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [11:16:21]: Takk for at representanten retter lyset mot dette ekstremt viktige pågående arbeidet. Forhandlingene pågår fortsatt i New York. Norge har helt bevisst inn tatt en rolle for å bygge bro mellom det vi kan kalle OECD-sporet, og FN-sporet. Likevel: Så lenge forhandlingene på-

går, er det for tidlig for meg å si hvordan Norge kommer til å stemme i saken.

Det som er helt sikkert, er at representanten har helt rett i at framgang i det internasjonale skattesamarbeidet er viktig for å sørge for at nettopp utviklingsland får muligheten til å mobilisere finansiering av egne velferds-systemer.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [11:17:19]: Det kommer den ene rapporten etter den andre som viser at det er full stagnasjon i det å nå de ekstremt fattige, bl.a. en rapport fra Verdensbanken nå sist. Jeg tror den kom for bare vel en uke siden. Da blir nettopp disse finansieringsstrømmene som bistanden representerer, så avgjørende, fordi det ikke er andre midler som når inn, enten det handler om utdanning for sårbare grupper, eller om å styrke sivilsamfunnene i de minst utviklede landene.

Da må vi iallfall ikke tappe bistanden indirekte – om det handler om flyktningutgifter her, om det handler om klimafinansiering som burde gå over andre poster, eller det handler om det som er en stor bekymring for både meg og andre nå, at en betydelig opptrapping i Nansen-programmet kan bli saldert over det foreslåtte bistandsbudsjettet. I verste fall kunne jo det bety 20–30 mrd. kr mindre til de andre viktige satsingene vi har diskutert her i dag.

Så spørsmålet er: Hvordan stiller statsråden seg til et sånt utfall? Er statsråden bekymret, eller vil hun følge med på at ikke det skjer?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [11:18:36]: Jeg er utrolig glad for at vi står så samlet i denne sal om at bistand til Ukraina er riktig og viktig. Jeg var også veldig glad for støtten i denne sal til sørpakken, som var så instrumentell da krigen brøt ut, og som virkelig satte spor etter seg i fjor. Vi må gjøre prioriteringer innenfor et helhetlig bistandsbudsjett, og jeg minner om at det er et bistandsbudsjett som har økt fra 41 til over 50 mrd. kr under denne regjeringen. Vi må gjøre tøffe prioriteringer, men at Ukraina også hører hjemme på bistandsbudsjettet, mener jeg bestemt. Ukraina kvalifiserer som et såkalt ODA-land, og prinsippene for bistanden til Ukraina følger de samme prinsippene som bistand til andre land.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [11:19:45]: I en svensk rapport som nylig kom ut, sto det at bistanden var misvisende, uoversiktlig, utilgjengelig og altfor positiv. Det virker som man har tatt filosofen Arthur Shopenhauers idé, at selvskryt skal man lytte til, for den kommer fra hjertet – for det var jo mye selvskryt i den redegjørelsen som utviklingsministeren holdt. Tror utviklingsministeren at rapporten som kommer fra Sveri-

ge, stemmer, og at den også gjelder for Norge, eller tror hun at rapporten er feil?

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [11:20:22]: Jeg kjenner ikke den konkrete rapporten representanten sikter til.

Når det gjelder selvskryt i min redegjørelse, håper jeg at den var fri for det. Jeg liker iallfall ikke å framstå som en som skryter. Men jeg mener at regjeringen og Norge skal være stolte av det bidraget vi – gjennom skiftende regjeringer og gjennom mange tiår – har stått for når det gjelder internasjonal utvikling.

Hvis representanten lyttet nøye til min redegjørelse, var jeg også opptatt av at dette ikke handler om velledighet, det handler om at dette er i norsk egeninteresse. Jeg tror at representanten burde se koblingen mellom våre investeringer i internasjonal utvikling og hvordan det også gjør det mulig for oss å spille en rolle for å fremme interessene til Norge. Det handler ikke minst om en stabil verdensorden, respekt for folkeretten og internasjonal utvikling.

Presidenten [11:21:25]: Replikordskiftet er avsluttet.

Trine Lise Sundnes (A) [11:21:46]: Aller først vil jeg takke utviklingsministeren for en omfattende redegjørelse sist uke.

Å bygge en utviklingspolitikk som er forankret i solidaritet, likhet, demokrati og frihet, er viktig for Arbeiderpartiet. Det innebærer også et sterkt fokus på å støtte sivilsamfunn og lokale organisasjoner som arbeider for å fremme arbeidstakerrettigheter og sosialhjelp. En sentral del av dette er å styrke arbeidslivets parter i utviklingsland. Dette er ikke bare et spørsmål om rettferdighet, men også om å skape en bærekraftig utvikling og stabilitet.

Sterke fagforeninger og arbeidsgiverorganisasjoner er grunnleggende for et velfungerende demokrati. De gir stemme til arbeidstakere og bidrar til å balansere maktforholdet i samfunnet. LO og NHOs felles toårige sosialdialog-prosjekter i Colombia, Vietnam, Ghana og Tunisia om partssamarbeid, lønnsdannelse, likestilling og demokrati er alle eksempler på hvordan dialog, forhandlinger og samarbeid mellom partene er kritisk viktig for å løse nasjonale utfordringer.

De Norad-støttede prosjektene LO har bl.a. i Zanzibar, Ghana, Indonesia, Colombia og Peru, er alle eksempler på prosjekter som fører til flere organiserte, mer likestilling, flere tariffavtaler og med det økt forhandlingsstyrke. I Indonesia økte minstelønnen med over 15 pst. som et resultat av dette, og hovedorganisasjonen der har nå fått 56 pst. kvinner i ledelsen.

Den samme utviklingen ser man i andre prosjekter med tydelig fokus på arbeidstakere og deres organisasjoner, det være seg hushjelper i Hongkong eller gruvarbeidere i Sør-Amerika. I Ghana har fagbevegelsen jobbet systematisk med likestilling og ungdomsarbeid og har fått på plass avtaler mot seksuell diskriminering på arbeidsplassen, for å nevne noen resultater. Det finnes mange flere.

Når arbeidstakere kan forhandle om egne lønns- og arbeidsvilkår, bidrar det til en mer rettferdig fordeling av ressurser og stimulerer til økonomisk vekst nedenfra. Et velfungerende trepartssamarbeid mellom myndigheter, arbeidstakere og arbeidsgivere er avgjørende for å finne balanserte løsninger på samfunnsutfordringer.

Derfor er det også viktig at Nansen-programmet fokuserer på arbeidslivets parter i gjenoppbyggingen, for det er ikke gitt at arbeidstakerorganisasjonene automatisk ville fått en plass ved bordet i Ukraina.

Til tross for framgang står vi overfor betydelige utfordringer. Vi ser et økende press mot sivilsamfunn og undertrykkelse av menneskerettighetsforvarere, inkludert fagforeningsledere, i mange land. Det understreker viktigheten av fortsatt støtte og solidaritet. Å styrke arbeidslivets parter i utviklingsland er derfor ikke bare riktig, men også smart. Det bidrar til mer stabile samfunn, bærekraftig økonomisk vekst og en mer rettferdig verden.

Arbeiderpartiet vil fortsette å være pådriver for dette arbeidet. Det er ikke bare i tråd med våre verdier om solidaritet og rettferdighet, men det er også avgjørende for å nå de globale bærekraftsmålene. En verden der alle arbeidstakere har en stemme, og der faglige rettigheter respekteres uansett hvor man befinner seg, er en verden som utjevner forskjeller og setter folk i stand til å ta kontroll over eget liv – en viktig forutsetning for demokratisk utvikling og en regelstyrt verden.

Ingjerd Schie Schou (H) [11:26:26]: Jeg vil også takke utviklingsministeren for redegjørelsen hun holdt. Den har lenge vært etterspurt.

Utenom de årlige budsjettproposisjonene er det lenge siden Stortinget har behandlet utviklingspolitiske saker eller meldinger. Ekspertgruppen ledet av Ole Jacob Sending la i mai i fjor fram anbefalinger for norsk utviklingspolitikk som ikke har blitt gjenstand for stortingsbehandling. Det lille som er av debatt om utviklingspolitikk i offentligheten, dreier seg stort sett om nivå, ikke om innhold. Derfor så jeg fram til å høre utviklingsministeren gjøre rede for sitt syn på utfordringene Norge og verden står overfor, og også hvordan norsk utviklingspolitikk bør innrettes for å bidra best mulig til å løse dem.

Redegjørelsen ga svar på noen spørsmål, men for min del er det dessverre fortsatt en del ubesvarte. Jeg er glad for at vi har denne debatten i dag for å se om vi kan få noen flere svar.

Jeg vil allikevel begynne med noe jeg er enig med utviklingsministeren i. Statsråden understreket at utviklingspolitikk også er interessepolitikk, og at det ikke er snakk om veldedighet. Det er jeg helt enig i.

Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen vi står i, er noe også utviklingspolitikken må tilpasse seg. Selv om bistandsbudsjettet totalt sett har vokst mye de siste årene på grunn av økte inntekter til landet, er det naturlig at den relative vektingen av ulike deler av bistandsbudsjettet endrer seg.

Jeg tenker selvfølgelig først og fremst på at Ukraina er blitt den desidert største mottakeren av norsk bistand, og jeg er glad for at utviklingsministeren startet sin redegjørelse med Ukraina. Jeg mener også, i lys av de mange og kompliserte krisene i verden, at det er riktig at Norge nå øker sine bidrag til humanitær nødhjelp, selv om vi aller helst skulle lagt mer av innsatsen i langsiktig utvikling.

Det å slå fast at utviklingspolitikk er interessepolitikk er også en god grunn til å verne om den tradisjonelle, fattigdomsbekjempende utviklingsinnsatsen. Som sagt er det spørsmålet om nivå – over eller under 0,7 eller 1 pst. – som ofte dominerer den utviklingspolitiske debatten, og på den siden av debatten hvor man gjerne vil kutte mest mulig, er det lett å få inntrykk av at bistand er ren sløsing. Det mener jeg er en lettvinnt slutning. En verden med mindre fattigdom og mer samarbeid gir mindre internasjonal spenning og uro. Det er i Norges interesse at ulikhetene i og mellom land reduseres.

La oss også være ærlige om at utviklingspolitikk er merkevarebygging. Det er 193 medlemsland i FN, som alle har én stemme hver. Norge er godt tjent med at flest mulig av disse landene har et positivt inntrykk av oss. Det at vi som et rikt land bidrar solidarisk til å utjevne forskjeller i verden, er med på å vedlikeholde det inntrykket.

Norge er konsistent blant de to–tre landene i verden som gir den største andelen av sin brutto nasjonalinntekt til utviklingshjelp. Derfor tåler vi godt en debatt om nivå. Jeg kjøper ikke premisset om at enhver desimal under 1 pst. er et svik mot verdens fattigste. Derimot mener jeg at vi skylder både norske skattebetalere og partnerland vi investerer i, en grundig debatt om hva vi oppnår med investeringene våre.

Nå begynner jeg å nærme meg det jeg fortsatt synes er foruroligende etter utviklingsministerens redegjørelse. Både redegjørelsen, statsbudsjettene Støre-regjeringen har lagt fram, og diverse planer og strategier fra Utenriksdepartementet gjør det klart at småskala landbruk i

Afrika sør for Sahara er noe regjeringen prioriterer. Det er ikke overraskende når Senterpartiet har utviklingsministeren. Det er heller ikke noe i veien med småskala landbruk i Afrika sør for Sahara. Det er ett av mange gode formål på bistandsbudsjettet.

Det statsråden imidlertid snakker mindre om, er hva hun prioriterer ned for å finansiere denne satsingen. Det står selvfølgelig i budsjettokumentene, men i redegjørelsen sin nevnte hun det faktisk ikke med ett ord. Det var øredøvende taust om et tema mange av oss var spent på å høre hva hun ville si om. Heldigvis, kan man si, har øredøvende taushet den effekten at den er ganske merkbar, så utviklingsministeren lyktes på den måten godt med å rette oppmerksomheten mot en av Høyres utviklingspolitiske prioriteter over lang tid, nemlig utdanning.

Utdanning starter med utdanning. Utdanning er helt grunnleggende for individet og for all annen utviklingsinnsats. Utdanning er det kraftigste virkemiddelet for å redusere ulikhet i land. Manglende utdanning rammer jenter hardere enn gutter.

Utdanning er en av grunnmurene i hvordan et land skal bygges. Det hører med i det kjedelige, men akk så viktige ordet «systembetingelser». Vi erfarte det i 1814 og i alle år senere. Det er utdanning og kompetanse som har bragt oss videre.

Mens Solberg-regjeringen løftet finansieringen av utdanningsbistand fra 2,1 til 3,8 mrd. kr i løpet av årene 2013–2021, har Støre-regjeringen nå latt den falle brått, til 2,7 mrd. kr i 2023. I og med at bistandsbudsjettet har fortsatt å øke, har utdanning som andel av det totale bistandsbudsjettet sunket enda mer. I budsjettforslaget for 2025 foreslår regjeringen et kutt på 15 pst. i den sentrale posten for utdanningsbistand, fra 1 mrd. kr til 850 mill. kr.

Prioritering har to sider. Skal man prioritere noe opp, må man prioritere noe annet ned. Det gjelder selvfølgelig også innen bistanden. Høyre har gjort ærlige prioriteringer i våre alternative budsjetter og har måttet tåle kritikk for det i denne sal fra utviklingsministerens partifelle, representanten Arnstad. Derfor håper jeg at vi i dag kan få en forklaring fra utviklingsministeren på hvorfor hun mener det er riktig å kutte i bistand til utdanning.

Mitt syn er som følger: Utdanning er en investering i langsiktig økonomisk vekst og individets evne til å ta gode valg for seg selv. Småskala landbruk er en økonomisk aktivitet mange i Afrika er avhengig av for å skaffe mat til seg selv og familien, men som ikke skaper økonomisk vekst på sikt. Derfor bør norsk utviklingspolitikk prioritere utdanning høyere enn småskala landbruk. Hva mener egentlig utviklingsministeren?

En annen sak utviklingsministeren ikke sa noe om i redegjørelsen sin, og som det heller ikke står noe om i budsjettforslaget, er hvordan regjeringen stiller seg til den nært forestående påfyllingen av Verdensbankens fond for de fattigste landene, IDA. Nå kom det fram i går – og det tar vi til etterretning – at regjeringen i neste periode vil øke bidraget til IDA-fondet med 50 pst. I perioden 2023–2025 bidrar vi med 1,1 mrd. kr. i året til IDA, så det er allerede ikke småpenger, men det vil bli ytterligere økt. Det tar vi til etterretning.

Den forpliktelsen regjeringen skal inngå under påfyllingskonferansen i Sør-Korea om drøyt to uker, får konsekvenser for budsjettårene 2026–2028. Utviklingsministeren og jeg har ulikt syn på hvem som bør regjere i de årene. Vi vet at regjeringens budsjettpartner SV er skeptisk til utviklingsbankene, og at finansiering av Verdensbanken er en av ytterst få poster på bistandsbudsjettet hvor SV faktisk har foreslått kutt i sitt alternative budsjettforslag.

Jeg vil gjerne utfordre utviklingsministeren på å gjøre nærmere rede for sitt syn på Verdensbanken som utviklingsaktør, og for regjeringens planer for påfyllingskonferansen neste måned.

Statsråd Tvinnereim er ikke bare utviklingsminister, hun er også nordisk samarbeidsminister. Jeg nevnte det i replikkrunnen også. Som østfoldinger er vi begge ille begeistret for grenseoverskridende samarbeid i Norden. Det ligger et potensial i å inneha disse rollene samtidig, som jeg gjerne vil høre statsråden si litt mer om. Jeg hørte noe i replikkrunnen, men det er fortsatt mer å fylle på der.

Våre nordiske naboer har delvis sammenfallende, delvis utfyllende tilnærminger til utviklingssamarbeid. Det hører med til politisk lederskap å utforske og se muligheter til større grad av samarbeid enn det jeg så langt har sett. Sverige har nylig redusert sine utviklingsbudsjett betydelig, og det er mitt inntrykk at både Danmark og Finland har en mer offensiv tilnærming enn oss til å involvere det private næringslivet.

Hvilke muligheter ser utviklingsministeren for bedre samordning av nordisk utviklingspolitikk, både på hovedstadsnivå, mellom samarbeidslandene og også mellom ulike typer næringer, som f.eks. det private næringsliv?

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [11:35:54]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [11:36:02]: Jeg er jo ofte «the odd man out» i disse debattene, og det lever jeg godt med. Til den rapporten som utviklingsministeren ikke hadde hørt om: Den sto i Panorama nyheter,

altså tidligere Bistandsaktuelt, og jeg har sendt den til utenriksministeren, for jeg hadde ikke utviklingsministerens telefonnummer. Da kan hun lese den der; det er tre uker siden den kom.

Jeg skulle ønske utviklingsministeren innledet sine redegjørelser med å si at nå er det flere land som er uavhengige av bistand, bistanden har hjulpet, og de vil klare seg selv, de vil skape arbeidsplasser, vekst osv., men det skjer dessverre ikke. Det er kanskje ikke overraskende, og jeg stiller sikkert altfor høye krav, men det var positivt at utviklingsministeren sa at bistand skal være i Norges egeninteresse. Det er nye toner, og det setter jeg pris på. Det er også positivt at utviklingsministeren sa at vi skulle redusere antall prosjekter. Det var 1 100, og en skulle gå gjennom det. Det var bare noen få som var kuttet, men det kunne bli flere. Det er også veldig positivt, og noe som jeg har etterlyst, at man ikke går inn på for mange områder.

Utviklingsministeren sa videre at Russlands krigføring hadde skapt en helt ny verdensorden når det gjelder bistand, på grunn av usikkerheten som den krigen har skapt. Det kan hende, men det er litt synd at ikke de samme landene som da lider under denne krigen og manglende eksport av korn fra Ukraina, også er aktive motstandere mot krigen og bruker sin røst – statsråden sa at det var demokratisk i FN, for alle hadde én røst – til aktivt å kritisere Russland, altså at vi får en global oppslutning om motstanden mot Russland. Det ser jeg ikke skjer.

Det er tilbakegang for likestilling i verden, sa også utviklingsministeren, og det er helt riktig. Da må vi gå inn og se på hva det skyldes, og det er ingen tvil om at det er styresettet i disse landene som bidrar til både at likestilling ikke eksisterer, og at kampen mot prevensjon er politisk styrt. Da må vi vise den kraften vi har i utviklings- og bistandspolitikken, og bruke den til å sette krav. Hvis man ikke tillater prevensjon eller ikke vil ha likestilling i landet sitt, kan man heller ikke få hjelp fra Norge gjennom bistand. Det vil si at vi bruker den kraften og styrken som ligger i bistand, til å skape et diplomati som gjør at vi får muligheten til å gjennomføre det som er viktigst, og det er å ha liberale verdier. Har man liberale verdier, kan man skape arbeidsplasser. Man kan skape et samfunn med vekst og økonomiske muligheter for flere, og da vil færre være i fattigdom. 75 millioner har kommet ut av fattigdom hvert år fra 2000 og frem til 2013, men når befolkningsveksten har vært i hvert fall tre ganger det, blir ikke prosentene så veldig mye bedre. Det er bra at 75 millioner har kommet ut av fattigdom hvert år i disse årene, men vi må se på totaliteten, og norsk bistand har dessverre ikke bidratt til å gjøre verden verken mindre fattig eller bedre – men et stort antall ansatte har forbedret sin hverdag, dessverre.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [11:39:19]: Når jeg fikk muligheten til noen minutter ekstra her, har jeg noen betraktninger rundt det utviklingsministeren innledet med i sin redegjørelse, knyttet til nettopp dette med at det ikke skulle være veldedighet. Det ble også understreket flere ganger i redegjørelsen, og det ble også lagt ut poster fra Utenriksdepartementet i sosiale medier der det kunne virke som om det var noe av hovedbudskapet, eller i hvert fall noen av de viktigste linjene fra redegjørelsen. Nå hører vi at representanten Tybring-Gjedde var glad for den retorikken og det tydelige budskapet.

Det er noe med at disse norske interessene blir satt opp mot hverandre. Jeg tenker: Er det nå så enkelt, og burde det være det? Nei, så absolutt ikke, for jeg tror en undervurderer motivasjonen i det norske folk til å ville ønske å være med og bidra til en bedre verden. Det er noe med verdiene som vi har bygd landet vårt på, og som jeg mener vi virkelig ønsker å bygge videre på som land og folk: at vi også skal se ut over våre egne grenser, og at vi skal være med på å stille den nøden som er der.

Et av de andre momentene er at det ikke var så viktig – eller iallfall ikke nødvendig, ble det sagt – å sette globale fellesgoder, som klima og annet, opp mot fattigdomsbekjempelse. Jo, det er så absolutt viktig å ta den debatten, og det er også nettopp noe av det flere av ekspertutvalgene har løftet inn til oss som politikere, og som jeg prøvde å belyse i det tidligere innlegget mitt.

Når det er sagt, tror jeg at om det er noe vi virkelig trenger å gjøre, er det å vise fram – og det gjør vi også sammen, i forbindelse med flere av de delene som utviklingsministeren løftet fram her – de resultatene vi har fått gjennom norsk bistand gjennom mange år: vise at det nytter, vise at det er kanskje en av de mest effektive måtene vi kan være med på å bidra til å forandre og redde liv, slik vi har gjort. Vi må se mulighetene knyttet til helse, knyttet til utdanning og knyttet til hvor våre midler kan være med på å skape jobber der det trengs, og der man ikke har det håpet og de mulighetene som vi ser skulle ha vært der i dag – og ikke minst knyttet til den livsviktige humanitære hjelpen som vi også er med og bidrar til gjennom de budsjettpostene vi har oppe til debatt i dag.

Jeg har allikevel lyst til å avslutte med dette: Det er ikke slik at vi skal snakke ned det som handler om det sterke engasjementet som er i det norske folk for å ville være med og bidra, helt uavhengig av hva det måtte gi av interesse for oss selv. Det er helt åpenbart at vi skal ha begge de perspektivene med oss, men jeg tror det er mange som står med meg også i dag og sier at vi skal være en viktig bidragsyter for å være med og løfte de aller mest utsatte og mest sårbare, og være med og bekjempe verdens fattigdom.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [11:42:30]: Jeg vil starte med å si noe om det representanten Christian Tybring-Gjedde etterlyste: Bistand virker. Det er mange eksempler på at land som tidligere har vært avhengig av hjelp utenfra, har kommet seg ut av det og blitt giverland. Det er eksempler på viktige samarbeidsland, hvor Norge har vært aktiv, som er langt mindre avhengig av bistand enn de var tidligere. Et eksempel på det er Tanzania. Så bistand virker. Utviklingspolitikk er politikk, og en effektiv utviklingspolitikk handler om å bidra til systemendringer i landene vi jobber i.

Jeg vil utkvittere noen utfordringer jeg har fått fra talerstolen. Til representanten Ingjerd Schie Schou: Utdanningsbistand er viktig, og Norge bidrar fortsatt med 2,7 mrd. kr årlig. Det er veldig mye penger. Vi har endret innretningen noe på den bistanden. Vi fokuserer som nevnt bl.a. på støtte til utdanning i krise og konflikt. Jeg skal gi representanten Schie Schou rett i at når noe prioriteres ned, må noe prioriteres opp, men jeg vil gjerne snu på spørsmålet: Hva mener representanten Schie Schou skal prioriteres ned for å prioritere utdanning opp? Jeg håper vi kan komme oss videre fra disse prioriteringsdebattene og ikke sette viktige tematiske områder opp mot hverandre.

Jeg vil også påpeke at det ikke stemmer at investeringer i småskala matproduksjon, som er en viktig prioritet for denne regjeringen, ikke har store utviklingseffekter – tvert imot. Verdensbanken har påpekt at det å investere i landbrukssektoren i afrikanske land er sju ganger mer effektivt enn fattigdomsbekjempelse gjennom å investere i andre sektorer. Dette er også etterspurt av landene selv. Vi vet at afrikanske land importerer mat for 110 mrd. dollar årlig. Dette er verdikjeder som kunne bidratt til jobbskaping og utvikling i landene det dreier seg om.

Jeg fikk også et spørsmål om samarbeid med Norden. Det er mindre sammenfall i prioriteringene mellom de nordiske landene på dette området nå – det må vi være ærlige om – men vi har definitivt lært av våre naboland når det gjelder mekanismer for å utløse privat kapital, som representanten Schie Schou påpekte. Det var også noe av bakgrunnen for at vi nå har fått på plass en statlig garantimekanisme.

Jeg ser også fram til et tettere samarbeid med de nordiske landene når det gjelder SRHR, seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:45:47]: Jeg vil for det første takke for en god og interessant debatt, men jeg skal også plukke opp der utviklingsministeren slapp, om SRHR. Representanten Aukrust sa i sitt innlegg at Norge ikke hadde tatt lederskap når det gjaldt kvinners

rettigheter og SRHR. Jeg tolker min gode kollega i beste mening og anser at han bare har et lett forbigående hukommelsestap, og at det er det som gjør at han sa det han sa. For å friske opp hukommelsen til representanten Aukrust, kan jeg fortelle at i den perioden da Dag-Inge Ulstein var utviklingsminister og jeg var utenriksminister, ble det bevilget store summer til seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Det var en prioritering for regjeringa. Det ble bevilget nærmere 11,5 mrd. kr over en fireårsperiode. Det handlet også om strategien mot skadelige skikker, som var ekstremt viktig i denne sammenhengen. I tillegg ble det laget et bistandsprogram for å bekjempe moderne slaveri. Grunnen til at det er viktig, er at ca. 45 millioner mennesker globalt er offer for moderne slaveri. 70 pst. av disse er jenter og kvinner, og det å gripe det an er viktig for både likestilling og seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Utviklingsministeren var inne på at vi ikke måtte sette viktige prioriteringer opp mot hverandre, og at vi måtte komme oss videre fra prioriteringsdebatten. Vel, det er jo interessant, for en debatt om Norges utviklingspolitikk bør også dreie seg om prioritering. Utviklingsministeren selv og regjeringa har jo gjort sine prioriteringer, og da er det ganske naturlig at også Stortinget diskuterer dem og har meninger om dem.

Siden utviklingsministeren avslutningsvis sa at hun hadde fått et spørsmål om samarbeid med Norden, vil jeg minne om spørsmålet jeg stilte om samarbeidet med EU. I redegjørelsen sier utviklingsministeren – og det mener jeg er helt presist og riktig – at:

«Samtidig bidrar aktørmangfoldet til at rammevilkårene for norsk bistand utfordres. I møte med dette mener regjeringa at vi må holde fast på prinsippene for vår bistand.»

Videre sier utviklingsministeren:

«Når andre givere møter utviklingsland med egne krav – eller ingen krav – skal vår bistand fortsatt være basert på menneskerettighetene.»

Jeg deler det perspektivet fullt ut. Det var nettopp derfor jeg spurte om utviklingsministeren kunne dele noen tanker om hvordan man samarbeider med EU-land om spørsmålet om kondisjonalitet. Dette er et vanskeligere tema i dag enn det var for 10–15 år siden – det er det ingen tvil om. Det er også vanskeligere å stille de kravene vi ønsker å stille. Det er bl.a. fordi det kommer inn nye bistandsaktører som ikke stiller krav, eller som stiller helt egne krav. Derfor er samarbeidet med likesinnede land så viktig. Det var grunnen til at jeg spurte om perspektivet med EU, for der har vi en gruppe med stort sett veldig likesinnede land, som nok sliter med en del av de samme utfordringene. De er – samlet sett og hver for seg – store bistandsaktører, og det ville vært interessant å høre utviklingsministerens tanker om hvordan

det samarbeidet kan utvikles for at vi skal oppnå mer når det gjelder kondisjonalitet i bistanden.

Statsråd Anne Beathe Kristiansen Tvinneim [11:49:05]: Jeg er veldig glad for at det løftes spørsmål som gjør at vi også kan diskutere det substansielle og det litt instrumentelle i innretningen på bistanden her i dag. Spørsmålet om samarbeidet med EU er viktig, og det pågår noen veldig krevende diskusjoner også med EU-systemet om kondisjonalitet, ikke minst knyttet til f.eks. migrasjon. Så sent som i 2022 landet vi nye retningslinjer gjennom OECD-systemet om hvordan disse koblingene kan rammes inn. Jeg er veldig opptatt av at vi skal ha gode regler å forholde oss til når det gjelder hvordan bistanden innrettes, når man begynner å diskutere kondisjonalitet.

I redegjørelsen min var jeg også opptatt av å løfte diskusjonen om samarbeid med andre, litt utradisjonelle partnere. Det kan være oljerike land, det kan være Kina, der vi er opptatt av å finne måter å samarbeide om utviklingspolitikk på samtidig som vi holder fast på vår verdibaserte innretning av bistanden. Det er krevende, men fullt mulig, og jeg er veldig opptatt av å utforske mulighetene i den typen samarbeid.

Det er to aspekter til jeg er opptatt av at denne debatten må innom. Det ene er at vi ikke har diskutert forvaltning og effektivitet i forvaltningen. Det er viktig for å sikre bistandens legitimitet og troverdighet. Jeg vil bare minne om at denne regjeringa har gjennomført en veldig omfattende reform av bistanden, ved at Norad nå er ansvarlig for det aller meste av forvaltningen. Det er viktig fordi vi nå samler forvaltningen hos det mest kompetente forvaltningsmiljøet i Norge. Jeg tror det er viktig for videre effektivitet i bistanden.

Det andre er diskusjonen om fond, som noen har vært inne på. I Hurdalsplattformen slår vi fast at vi ønsker en kritisk gjennomgang av de mange fondene og fondslignende mekanismene. Jeg vil minne om at det under forrige regjering var en rask økning i bruken av fond og fondslignende mekanismer, og man var kanskje noe ukritisk når det gjaldt transaksjonskostnader og effektiviteten av disse fondene. Om kort tid får jeg en rapport på mitt bord som konkluderer i denne gjennomgangen. Vi har allerede begynt å trekke oss ut av enkelte fondslignende mekanismer, noe som gjør at vi på en måte tar pendelen litt tilbake når det gjelder hva slags mekanismer vi benytter i bistanden. Det er også viktig for å sikre legitimitet og effektivitet.

Presidenten [11:52:01]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [11:52:04]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell frå Noreg i 2023, eksportkontroll og internasjonalt ikkje-spreiingssamarbeid (Innst. 31 S (2024–2025), jf. Meld. St. 25 (2023–2024))

Presidenten [11:52:24]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til saksordfører, 5 minutter til hver parti-gruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til et replikkordskifte på inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [11:53:03] (ordfører for saken): Eksportmeldingen er en årlig rapportering fra regjeringen til Stortinget om eksport av forsvarsmateriell, eksportkontroll og ikke-spredning av atomteknologi.

Norsk forsvarsindustri har opplevd det sterkeste eksportåret noen gang. Det er positivt for arbeidsplasser, teknologiutvikling og samarbeid i NATO. Forsvarsindustrien er en strategisk ressurs og derfor også viktig for norsk beredskap. Eksporten av militært materiell til sluttbruk, teknologi og ulike relaterte tjenester økte fra 8,9 til 12 mrd. kr. Eksporten av A-materiell økte fra 6,5 til 8,5 mrd. kr. Rekordåret har imidlertid et tragisk bakteppe med Russlands fullskala krig i Ukraina fra 2022.

Norske forsvarsbedrifter har allerede i 2024 rapportert om nye gigantiske eksportleveranser, og det er sannsynlig at eksporten vil øke ytterligere i inneværende år. I tider hvor de offentlige budsjettene eser ut, bruken av oljepenger er rekordhøy, og verdiskaperne flytter ut av Norge, er forsvarsindustrien et lysglimt som utvikler teknologi, sprer teknologi og skaper flere tusen relaterte høyteknologiske arbeidsplasser.

Med implementeringen av investeringene vedtatt i langtidsplanen vil norsk produksjon øke ytterligere, og ikke minst vil Norges anskaffelse av ulike militære fartøyer skape vekst, ikke minst i distriktene.

Satsing på romteknologi kan gjøre Norge til en ledende nasjon i Europa, men da må regjeringens innsats på området koordineres noe bedre. Skal vi inn i de viktigste programmene i Europa, som Secure Connectivity og bygging av relatert infrastruktur gjennom IRIS², må utenriksministeren, forsvarsministeren og næringsministeren tale med én tunge og bruke de samme resonnementene.

For egen del håper jeg regjeringen vil utvide satsingen på romindustrien og også ta en ledende rolle innenfor kunstig intelligens, noe Norge har alle forutsetninger

for å gjøre. Vår geografiske beliggenhet med nærhet til nordområdene, vår teknologiske kompetanse, vårt forskningsmiljø og vårt tette samarbeid med USA gir Norge unike muligheter.

Regjeringen melder at den i 2025 vil opprette en egen etat: Direktoratet for eksportkontroll og sanksjoner – DEKSA. Dette vil baseres på endringer i eksportkontrollforskriften og samle all kompetanse under ett tak. Det er positivt, men det er samtidig en fare for at det når det slås sammen, ikke fører til besparelser og mindre byråkrati, men til flere mennesker og flere beslutningsledd. Det er uheldig. Det er derfor riktig og viktig at regjeringen kommer tilbake til Stortinget med en rapport om fremdrift og planlagt organisering av DEKSA.

Etter å ha jobbet med ulike problemstillinger knyttet til forsvarsindustrien i hele mitt yrkesaktive liv ser jeg med stor tilfredshet at forsvarsindustriens positive bidrag til samfunnet nå tas på alvor. I tidligere eksportmeldinger har fokuset vært på regelverk og hvordan man kan hindre forsvarsindustrien i å vokse. Ikke minst i partienes merknader har det utelukkende vært fokus på hvordan man kan begrense og regulere eksporten og gjøre det vanskeligere for forsvarsindustrien å konkurrere om kontrakter og samarbeide med bedrifter i andre land.

Regjeringen var sendrektig med å ta inn over seg behovet de ledende bedriftene har for å bygge infrastruktur og produksjonslinjer. Dette ser nå ut til å være løst, og både Kongsberg og Nammo øker henholdsvis produksjonen av ulike missiler, ammunisjon og artillerigranater. Regjeringen har vist at den kan handle, men det tok unødvendig lang tid.

Nils-Ole Foshaug (A) [11:56:42]: For Arbeiderpartiet er det svært viktig at Norge har en egen forsvarsindustri. Norsk forsvarsindustri representerer økt forsvarsevne og kampkraft, og krigen i Ukraina har gjort det ettertrykkelig klart hvor viktig det er å ha en industri som sikrer nasjonal beredskap og materiell støtte til våre allierte. Norsk forsvarsindustri er også verdensledende innenfor flere enkelte teknologiområder og utvikler avansert teknologi som også brukes i det sivile. Eksport av forsvarsmateriell betyr også en rekke arbeidsplasser rundt om i landet, og i flere kommuner og regioner er denne industrien en hjørnesteinsbedrift.

Forsvarsindustrien skaper store eksportinntekter for Norge. I 2023 ble det eksportert forsvarsmateriell og flerbruksvarer til militær sluttbruk, teknologi og tjenester for ca. 12 mrd. kr – en økning på ca. 35 pst. fra 2022. Eksport til våre NATO-allierte sto for størstedelen av denne økningen. Det er bra for oss, bra for alliert sikkerhet og for de om lag 9 000 årsverkene som er direkte involvert i forsvarsindustrien.

For at forsvarsindustrien skal lykkes internasjonalt, er forutsigbarhet en nøkkelfaktor, for utvikling, produksjon og markedsføring av forsvarsmateriell tar tid og forutsetter langsiktig planlegging fra industrien. At regjeringen arbeider for at norske forsvarsbedrifter får muligheten til å eksportere innenfor forutsigbare og langsiktige rammer, er derfor klokt.

Jeg vil samtidig understreke at eksport av forsvarsmateriell også innebærer et stort ansvar. Det er derfor en styrke at Norge har et av verdens strengeste regelverk for eksport av forsvarsmateriell. Siden 1996 er det framlagt en årlig melding om eksport av forsvarsmateriell, teknologi og tjenester for militært formål. Meldingen har utviklet seg til å bli en omfattende framstilling av eksportkontrollen, herunder om regelverk, praktisering av retningslinjer, samarbeid med andre etater og det omfattende internasjonale arbeidet på eksportkontrollområdet. Meldingen om innsyn i eksport av forsvarsmateriell sikrer offentlig og parlamentarisk innsyn i praktiseringen av eksportkontrollregelverket. Slik åpenhet er en styrke for både industrien og forvaltningen og viktig for tilliten i et demokratisk samfunn som Norge.

I en verden med stadig flere alvorlige kriger og konflikter blir god eksportkontroll enda viktigere, for hvem vi eksporterer norsk forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og kunnskap til, har stor sikkerhetspolitisk betydning. Det er derfor bra at Støre-regjeringen i 2023 besluttet å opprette et direktorat for eksportkontroll og sanksjoner, DEKSA, underlagt Utenriksdepartementet, for å styrke eksportkontrollarbeidet. Direktoratet vil være operativt fra 1. januar 2025 og har fra den datoen den utøvende kontrollen med eksport av forsvarsmateriell, flerbruksvarer, teknologi og tjenester.

Med DEKSA styrker regjeringen den nasjonale eksportkontrollen ved å tilføre mer ressurser, kompetanse og kapasitet. Dette er positivt for næringslivet, som gjennom flere år har etterspurt både raskere saksbehandling og mer veiledning fra myndighetene om eksportkontroll og sanksjoner. Det er også positivt for vår sikkerhet, for bedre kontroll med eksport av strategiske og sensitive varer, teknologi og kunnskap vil bidra til å redusere vår sårbarhet.

I Hurdalsplattformen har Arbeiderpartiet og Senterpartiet nedfelt en ambisjon om å bringe det internasjonale våpenkontroll- og nedrustningsarbeidet videre. Vi vil etterse at forbudet mot klasevåpen og landminer overholdes og ta nødvendige initiativ for å regulere utviklingen av selvstyrte våpensystemer. I en stadig mer usikker verden er det viktig å prioritere dette arbeidet. Det er ikke fordi det finnes enkle løsninger – krigen i Ukraina har tross alt gjort internasjonalt samarbeid enda vanskeligere – men selv om arbeidet har blitt vanskeligere, er ikke konsekvensen at vi bør velge det bort,

snarere tvert imot. Dette er for viktig til å nedprioriteres. Men for å skape resultater kreves også her langsiktig innsats og stø kurs.

Hårek Elvenes (H) [12:01:55]: Forsvarsindustrien og eksportkontrollen er en integrert del av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Meld. St. 17 for 2020–2021, Samarbeid for sikkerhet – Nasjonal forsvarsindustriell strategi for et høyteknologisk og fremtidsrettet forsvar, som regjeringen Solberg la fram, er et godt grunnlag for å videreutvikle vår nasjonale forsvarsindustri. En styrket forsvarsindustri er en viktig forutsetning for å øke vår egen forsyningsberedskap og forsvarsets operative evne. Grunnleggende sett er forsvarsindustriens oppgave å ivareta nasjonale og alliertes sikkerhetsbehov. En ren forretningsmessig tilnærming er ikke tilstrekkelig for å ivareta de nasjonale beredskapsbehovene. Det avdekkes når den sikkerhetspolitiske situasjonen brått forverres.

Våpensystemer utviklet og produsert av norsk forsvarsindustri er internasjonalt etterspurt. Uten det norsk utviklede NASAMS-luftvernssystemet ville Ukraina vært vesentlig dårligere beskyttet mot de russiske missilangrepene. Norsk forsvarsindustri er verdensledende innenfor enkelte teknologiområder. Forsvarsindustrien bidrar til teknologiutvikling langt utover det militære. Om lag 9 000 årsverk er tilknyttet norsk forsvarsindustri i hele 250 virksomheter over det ganske land.

Det norske eksportregelverket er strengt og tydelig og gir samtidig en nødvendig forutsigbarhet. Utenlandske kjøpere av norsk forsvarsmateriell er avhengig av forutsigbarheten som leverandørens eksportlisenser innebærer. Vårt eget hjemmemarked alene er for lite til å opprettholde en levedyktig norsk forsvarsindustri. Norsk forsvarsindustri er avhengig av eksport og deltakelse i internasjonale utviklings- og produksjonssamarbeid.

Det er svært viktig at forsknings- og høyere utdanningssektoren erkjenner at utenlandske aktører på en fordekt måte forsøker å anskaffe sensitiv informasjon og kunnskap fra norske teknologimiljøer til militær bruk, i strid med våre sikkerhets- og forsvarspolitiske interesser. Sektoren har gjennom flere år ikke i tilstrekkelig grad erkjent denne utviklingen. Arbeidet med å stramme inn dette regelverket begynte under regjeringen Solberg. Det er uheldig at regjeringen ennå ikke har ferdigstilt eksportkontrollforskriften. Høringsfristen gikk ut så langt tilbake som i juni 2022, og ferdigstillingen utsettes stadig.

EOS-tjenestene har gjennom en årrekke advart mot norske forsknings- og høyere utdanningsinstitusjoners praksis for samarbeid med forskere med opphav i autoritære regimer. Svært alvorlige sikkerhetsbrudd har

gjentatte ganger forekommet som en følge av at advarslene ikke i tilstrekkelig grad er tatt på alvor. Lisensplikt for kontroll med kunnskapsoverføring av strategiske teknologier vil i betydelig grad kunne bidra til å hindre omgåelse av eksportkontrollregelverket og dermed forhindre at autoritære regimer tilegner seg norsk teknologi til militær bruk.

Høyre støtter regjeringens forslag om å opprette en egen etat i Utenriksdepartementet som skal håndtere eksportlisenser. Dette er nødvendig sett i lys av at departementet har til behandling flere tusen søknader per år, og at kompleksiteten i sakene øker. Men innretningen på denne nye etaten skulle Stortinget gjerne ha hørt litt mer om, så det kan ministeren kanskje komme tilbake til.

Til slutt: Tiden etter Russlands invasjon i Ukraina har gitt en brutal påminnelse om hva utenrikspolitikk egentlig handler om, nemlig å sikre Norges utenrikspolitiske interesser. Det understreker viktigheten av å ha et fleksibelt regelverk for løpende å kunne utøve Norges utenrikspolitiske og sikkerhetspolitiske interesser.

Bengt Fasteraune (Sp) [12:06:57]: Norsk eksport av forsvarsmateriell skal til enhver tid ivareta Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser. Dette er det bærende prinsippet i norsk eksportkontroll. Det må vi aldri glemme.

Nå mer enn noen gang blir dette synliggjort med et annet fortegn enn det vi har vært vant til. Hovedregelen, som ble vedtatt i 1959, er at Norge ikke skal selge våpen eller ammunisjon til områder der det er krig eller borgerkrig, eller der krig truer. Denne regelen har blitt utfordret gjentatte ganger den siste tiden.

Som følge av at vår nabo Russland gikk til fullskala-krig mot Ukraina i 2022, har regjeringen tatt en rekke ekstraordinære beslutninger med støtte fra Stortinget. Vi har åpnet for donasjoner og etter hvert direktosalg av forsvarsmateriell fra norske forsvarsbedrifter til ukrainske myndigheter, og vi har åpnet for å tillate teknologioverføring fra norske bedrifter til Ukraina. Vi har bidratt med spisskompetanse på bruk av materiellet og i stor grad vært med på å finansiere dette for å få den raske effekten som Ukrainas krig mot Russland krever. Alt dette har vært en del av en formidabel militær støtte til Ukraina, noe som også vil være dimensjonerende for oppbyggingen av vårt nasjonale forsvar.

Ingen storting har siden 1940-tallet opplevd en mer dramatisk forverring i den sikkerhetspolitiske situasjonen enn det vi står overfor nå. Samtidig, og i mange tilfeller som en indirekte konsekvens av krigen i Ukraina, pågår det også en rekke asymmetriske konflikter i verden. Vi står overfor en storstilt våpenrustning over hele verden. Med dette bakteppet er det med stort alvor vi nå behand-

ler stortingsmeldingen om eksportkontroll og ikkespredningsarbeid.

Vi skal være stolte over norsk forsvarsindustri. På enkelte områder er vi helt i verdenstoppen. NASAMS har f.eks. vært et av de viktigste våpensystemene Vesten har donert til Ukraina. Forsvarsindustrien er også en viktig brikke i norsk sikkerhetspolitikk, noe som er tydelig beskrevet i forsvarsloftet. I tillegg er forsvarsindustrien en driver for å utvikle norsk teknologi, den bidrar til nasjonal selvforsyning og beredskap, gir inntekter for staten og binder oss sammen med våre allierte gjennom salg og fellesprosjekter.

I den forbindelse er det kritisk for forsvarsindustrien at vi har forutsigbare og tydelige regler for eksportkontroll. For Senterpartiet er det svært viktig at vi har en levedyktig forsvarsindustri som også kan understøtte forbindelser til våre partnere og allierte.

Samtidig er det helt klart at Norge skal være i fører-setet i å oppfylle de krav folkeretten legger på eksport av våpen og andre stridskapasiteter. Det er ikke bare moralsk riktig å handle i tråd med krigens folkerett, det er også i Norges interesse. Når norske bedrifter leverer deler og komponenter uten selvstendig funksjon til et våpensystem, vil produktet de inngår i, ikke være norsk. Landet som eier våpnene, eksporterer etter sitt nasjonale eksportkontrollregelverk.

Forsvarsindustrien produserer viktig materiell for både Norge, Ukraina, allierte og enkelte andre nasjoner. Dagens produksjonskapasitet er ikke stor nok til å dekke behovet – den er ikke i nærheten av å være stor nok til å dekke behovet. Regjeringen har derfor lagt fram en strategi for økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien. Vår politikk med ikke å kreve sluttbrukererklæring for delleveranser fra våre allierte er basert på tillit og langsiktig forsvarssamarbeid.

Nødvendigheten av å eksportere forsvarsmateriell for å kunne opprettholde en nasjonal forsvarsindustri er bredt politisk forankret, og det er derfor svært viktig at norsk forsvarsindustri lykkes med eksport. Andre land og internasjonale partnere skal ha tillit til at norsk forsvarsindustri er en pålitelig leverandør og samarbeidspartner. Dette er svært viktig for regjeringen å videreføre i den situasjonen vi er i nå.

Jeg vil presisere at hovedvekten av all norsk eksport fremdeles går til NATO-land, med USA som den største mottakeren i 2023. Likevel: Med økt omsetning av våpen og øvrige militære kapasiteter hos flere aktører, samt et stadig mer omfattende regelverksbilde internasjonalt, har det blitt press på byråkratiet som skal opprettholde Norges forpliktelser. DEKSA skal være operativt fra 1. januar 2025. Det vil ivareta næringen og myndighetene for en ny tid.

Morten Wold (FrP) [12:12:17]: Eksport av forsvarsmateriell representerer en ikke ubetydelig økonomisk størrelse. Inntektene fra salg av forsvarsmateriell bidrar til å beholde og videreutvikle arbeidsplasser i bedrifter over hele landet. Eksporten er en avgjørende faktor for norske forsvarsbedrifter da den står for en avgjørende del av omsetningen.

Russlands ulovlige krig mot Ukraina har medført at norsk forsvarsindustri har måttet øke produksjonskapasiteten. Det kreves store investeringer for å øke produksjonen, både for å forsyne Ukraina med nødvendig materiell og for å gjenoppbygge egne lagre i Norge og i andre donorland. Et tettere og mer effektivt samarbeid med ukrainske forsvarsindustribedrifter vil være med på å løse noe av produksjonskapasitetsutfordringene. Samtidig er det nødvendig at vi bygger opp egne kapasiteter, for det er nødvendig å ha et strengt og klart regelverk for eksport av forsvarsmateriell og flerbruksvarer. Opprettelsen av Direktoratet for eksportkontroll og sanksjoner, DEKSA, vil forhåpentligvis bidra til at det blir enklere for norsk industri å eksportere materiell innenfor gjeldende regelverk. Den sikkerhetspolitiske situasjonen gjør det nødvendig å øke kontrollen med kunnskapsoverføring ved norske universiteter, høyskoler og forskningsinstitusjoner.

Kina pålegger gjennom lov i praksis alle sine borgere, uavhengig av hvor de bor i verden, å rapportere til myndighetene om hva de tilegner seg av informasjon og kunnskap. Dette betyr i praksis at vi må ta høyde for at alle kinesiske borgere i Norge er en lyttepost for kinesiske myndigheter. Dette må få konsekvenser for hvor og hvordan vi lar kinesiske borgere agere i Norge, inkludert på Svalbard.

Fremskrittspartiet ønsker en sterk norsk forsvarsindustri. Dette er viktig for norsk forsvarsevne. Norsk industri er også viktig for våre allierte. Det er derfor viktig at regjeringen legger til rette for videre styrking av produksjonskapasiteten hos forsvarsindustrien, da spesielt for styrking av Nammos produksjonskapasitet.

Mange små og mellomstore bedrifter har utfordringer knyttet til finansiering av nye prosjekter. Det bør derfor innføres en ordning som bidrar til å sikre disse bedriftene økonomisk handlingsrom til å delta i nye prosjekter.

Fremskrittspartiet mener dagens regelverk for eksport av forsvarsmateriell er tilfredsstillende. Det er viktig at regelverket er tydelig, samtidig som det må være forutsigbarhet for aktørene. Dette er også av betydning for våre allierte, da det ofte er komponenter fra norske leverandører som inngår i systemløsninger fra andre alliertes industri.

Ingrid Fiskaa (SV) [12:15:57]: Noreg har og skal ha ein eigen forsvarsindustri som kan forsyne Forsvaret

vårt med våpen og forsvarsmateriell. Forsvarsindustrien er viktig for beredskapen vår. I tillegg er denne industrien viktig for teknologisk utvikling, og han gjev arbeidsplassar og eksportinntekter. Det er eit omsyn som me må klara å balansera med eit anna omsyn – at norske våpen og våpenteknologi ikkje skal hamna i hendene på regime og krigførande partar me ikkje kan stå inne for – ikkje minst for forsvarsindustrien sin eigen del. Skulle norske våpen koma på avveggar eller på andre måtar bidra til undertrykking og brutal krigføring i hendene på slike aktørar, vil det undergrava legitimiteten til norsk våpeneksport.

Ein sentral intensjon i det norske eksportkontrollregelverket er å ikkje bidra til folkerettsbrot og krigsbrottsverk, men SV har i ei årrekke peika på at det er høl i regelverket som må tettast for at denne intensjonen skal bli ivareteke. Det siste dryge året har me fått fryktelege bevis på akkurat dette: Norskproduserte våpen og våpendelar har enda opp i Israel og blitt brukte i krigsbrottsverka mot palestinarane i Gaza. Samtidig med at den norske regjeringa – med rette – kritiserer andre vestlege land for å eksportera våpen til Israel, stiller me ingen krav til dei same landa sin vidareeksport av norske våpen. Israel har beviseleg brote humanitæretten gjen tekne gonger med å angripa sivile mål og er under etterforskning for mogleg folkemord. Når skal regjeringa og stortingsfleirtalet setja foten ned og seia at nok er nok? Når skal det bli slutt på dei norske bidraga til massedrap og grove folkerettsbrot? Det som står på spel, er ikkje berre Noregs moralske truverd. Eit språk som stortingsfleirtalet kanskje forstår betre, er at dette òg svekkjer tiliten til og oppslutninga om norsk forsvarsindustri.

SV er einig med Amnesty og Redd Barna i at regelverket er utdatert, og at det hastar å innføra krav om sluttbrukererklæring òg for eksport til allierte, noko me allereie krev av alle andre me eksporterer til. I tillegg føreslår me ein uavhengig, heilskapleg gjennomgang av regelverket for kontroll av våpeneksport.

Ukrainas forsvarskamp har aktualisert ei anna paradoksal side ved norsk våpeneksport. Noreg donerer våpen til Ukraina for at dei skal overleva som stat og nasjon, og norsk forsvarsindustri produserer noko av det Ukraina treng aller mest, nemleg luftvern. Men forsvarsindustrien eksporterer berre på kommersielle vilkår, og det finst ingen mekanismar i dag for å prioritera verken Ukrainas eller våre egne behov før f.eks. Saudi-Arabia, Qatar – eller Ungarn, for den del, som i fjor segla opp som eit av dei tre landa me eksporterer mest til. Det betyr i klartekst at Ukraina pent må venta i køen mens dei russiske missila haglar over dei.

Øg her framstår det norske eksportkontrollregelverket som utdatert. SV fremjar difor, saman med Raudt, eit forslag om at regelverket må oppdaterast, sånn at politiske

prioriteringar kan gå framføre dei reint kommersielle omsyna. Det forundrar meg at ikkje fleire parti støttar dette.

Til slutt vil eg seia at eg er skuffa over at regjeringa har bestemt å oppheva det generelle eksportforbodet av våpen til Tyrkia. Dette forbodet var der av ein god grunn, og grunnane er der framleis. Tyrkia har ikkje slutta å angripa nabolanda sine. Tvert imot fortset dei med å angripa både Syria og Irak, i strid med folkeretten, i tillegg til kurdiske mål inne i Tyrkia. At Tyrkia er eit NATO-medlem, kan ikkje skjerma dei frå konsekvensane av folkerettsbrot.

Med det tek eg opp forslaga frå SV og Raudt.

Presidenten [12:20:34]: Da har representanten Ingrid Fiskaa tatt opp de forslagene hun refererte til.

Bjørnar Moxnes (R) [12:20:54]: Det blir sagt at vi har så streng eksportkontroll i Norge. Det blir også sagt at vi ikke selger våpen til Israel. Når vi likevel selger til Israel, er det ikke våpen vi selger, men det er våpenkomponenter, for vi leverer jo bare skroddelene som Israel trenger for å bombe Gaza og Libanon, ikke selve flyet. Når vi ikke er så strenge likevel, er det ikke Israel vi selger til, men til NATO-land i landgruppe 1, som ikke trenger å gi sluttbrukerklæring før de selger våpnene videre til Israel eller til Saudi-Arabia.

Norske statseide selskaper har stått fritt til også å kjøpe opp fabrikker i USA og selge våpen til Israel via USA. Fra 2014 til 2018 solgte eksempelvis Nammo M72-pansermisiler for 63 mill. dollar fra sin fabrikk i Arizona. Amerikanske myndigheter sa i selve ordren at alle missilene skulle til Israel. Omkvedet fra Solberg-regjeringen var det samme: Norge har en streng eksportkontroll. Norge selger ikke våpen til Israel. Men når IDF skal jevne en boligblokk med jorda, går det altså noen kroner inn i statskassa vår.

Det blir også hevdet, og sagt, at det er så bred politisk enighet om hvordan den norske kontrollen av våpeneksport fungerer. Den enigheten inngår ikke Rødt i. Den deles heller ikke av de mange titusener som har demonstrert og protestert på gater og torg i over et år mot norsk våpeneksport via tredjeland til Israel. Den deles ikke av LO og ikke av Fagforbundet, og den deles heller ikke av Norsk Folkehjelp. Enigheten råder mellom regjeringspartiene, Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, om å ikke endre noen regler, og det bør regjeringspartienes velgere og støttespillere merke seg.

Et lyspunkt de siste månedene, som Dagbladet har omtalt, er at den nye missilfabrikken som Kongsberg Gruppen skal bygge i Virginia, skal følge norske eksportregler selv om den ligger i USA. Det er viktig for folkerett og sunn fornuft, og det mener Rødt bør bli standard løsning. Skal du kjøpe våpen eller våpenkomponenter fra

et norskeid selskap, skal det skje fra hovedkontoret i Norge, i tråd med norske regler.

I de andre partienes merknader kan man få inntrykk av at nesten alle våpen som forlater kongeriket, går rett til Ukraina for å stå imot Russlands folkerettsstridige angrepskrig, og at det er grunnen til at vi har en vekst på 32 pst. i eksporten, rekordoverskudd i selskapene og til syvende og sist også lederlønninger som strider mot statens retningslinjer. Dette stemmer ikke. I meldingen står det tydelig at USA mottok norsk forsvarsmateriell for 2,1 mrd. kr i fjor, mens eksporten til allierte land, som igjen ga til Ukraina, var på en tiendedel av dette. Norge leverte i fjor til Qatar for 1,2 mrd. kr i form av NASAMS-luftvern, som Ukraina skriker etter. Luftvernet går til å beskytte og verne USAs største base i Midtøsten framfor til å beskytte Ukraina mot russiske missiler. Statsråd Gram har i skriftlig svar til meg bekreftet at Norge ikke har noen demokratisk eller strategisk måte å prioritere behovene til Ukraina eller til våre nordiske naboland på. Han sier:

«Det er så langt ikke praksis at norske myndigheter prioriterer leveranserekkefølgen fra norsk forsvarsindustri. For leveranser i henhold til kontrakt gjelder normale kommersielle vilkår i industrien som for øvrig næringsvirksomhet i Norge.»

Vi kan ikke la kortsiktige kremmerinteresser få forrang. Rødt foreslår derfor at vi må innføre en mekanisme for å prioritere vårt eget, våre nabolands og Ukrainas behov, noe USA allerede gjør når de altså omdirigerte sine missilleveranser i juni.

Til slutt: Det er skandaløst at regjeringen har gjenåpnet for våpeneksport til Tyrkia. Vi stanset våpensalget i 2019 fordi Erdogan angrep kurderne i Nord-Syria samme år. De har aldri stanset angrepene på kurdere, verken i Syria eller i Irak. Det er én grunn til å gjenoppta eksporten, og det er ifølge regjeringen at Tyrkia er et NATO-land. Men vi kan ikke la NATO-hensynet gå foran alle suverene staters vern mot væpnet vold nedfelt i FN-pakten.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:26:17]: Som flere har nevnt, er det i dag tusen dager siden Russland startet sin fullskala angrepskrig mot Ukraina. I de aller fleste av disse tusen dagene har viktig vestlig våpenstøtte vært helt avgjørende for Ukrainas muligheter til å forsvare seg mot den russiske aggresjonen. Det er Ukraina som kjemper, det er ukrainerne som er et tapert folk som står opp for frihet og selvstendighet, men det hadde ikke vært mulig uten vestlig støtte.

Norsk våpenindustri er heldigvis en viktig del av dette bildet. Vi har en stor våpenindustri i Norge, som mange har nevnt. Det er bra for oss, det er bra for Ukraina, det er bra for våre allierte, og det er bra for Europa. Det er også bra at denne betydelige og avanserte norske

våpenindustrien er innrammet av et av verdens aller strengeste våpeneksportregelverk, for det er den. Det bidrar til tilliten til vår industri.

Situasjonen både i Midtøsten, i Ukraina og en rekke andre steder har eskalert ytterligere og utviklet seg i stadig mer brutale retninger. Russlands krig mot Ukraina er vår tids største sikkerhetspolitiske krise. Regjeringen har foreslått å utvide rammen for Nansen-programmet, og jeg er glad for at vi nå er i samtaler om hvordan vi skal gjøre det for 2025. Jeg håper også at det er støtte til vår massive utvidelse av totalrammen, fra 75 mrd. kr til minst 135 mrd. kr. Mye av dette vil gå til våpendonasjoner. Det er også viktig at vi nå har åpnet både for mer eksport av teknologi og for å investere mer direkte i ukrainsk våpenteknologi.

Når norsk forsvarsindustri er verdensledende, er det også fordi den bidrar til innovasjon, og den skaper også verdier og arbeidsplasser i Norge på sivil side. Men dette er helt avhengig av at norsk industri også kan eksportere og delta i internasjonalt utviklings- og produksjonssamarbeid. Det meste av det vi bruker, også av våpensystemer, er faktisk noe vi importerer. Vi har noen sentrale nisjeprodukter vi bruker selv, men som bærer seg fordi vi også eksporterer dem til andre. Så vi har mye anskaffelse inn og mye eksport ut. Relativt til andre land har vi betydelig mer av begge deler, både som andel av totalen og totalt.

I 2023 ble det eksportert forsvarsmateriell og flerbruksvarer til militær sluttbruk, teknologi og tjenester for ca. 12 mrd. kr. Det er, som har vært nevnt, en økning på 35 pst. fra 2022. Hovedvekten av all norsk eksport går fremdeles til NATO-land, med USA som den største mottakeren i 2023.

Hovedregelen er at Norge ikke skal selge våpen eller ammunisjon til områder der det er krig eller borgerkrig, eller der krig truer, i tråd med Stortingets 1959-vedtak, men som følge av at Russland gikk til fullskala krig mot Ukraina i 2022, har regjeringen gjennom flere beslutninger gjort en del ekstraordinære endringer i dette. Vi åpnet først for å tillate donasjoner, deretter også for direkte salg av forsvarsmateriell fra norske bedrifter til ukrainske myndigheter, og nå sist, i mars, åpnet vi for å tillate teknologioverføring fra norske bedrifter til Ukraina. Norge bidrar også med finansiering for å få til dette, og mer vil komme i framtiden.

Samtidig er det også her slik at en streng eksportkontroll er en forutsetning, og søknader om lisenser til Ukraina skal også vurderes grundig og individuelt, i tråd med etablerte vurderingskriterier og sluttbrukerforsikringer. Jeg er veldig glad for at Stortinget har støttet regjeringen i de mange og alvorlige spørsmålene om Norges militære støtte til Ukraina.

Jeg er også glad for at vi med hånden på hjertet kan si at Norge ikke eksporterer forsvarsmateriell – heller ikke flerbruksmaterieell – til Israel. Her fører Norge en strengere politikk enn nesten alle sammenlignbare land. Sånn skal det være, og det er jeg glad for. Da er det viktig å forholde seg til hva som er eksport, hva som ligger under eksportkontrollregelverket, og det har vært grundig belyst også i flere andre innlegg.

Når vi nå oppretter DEKSA, det nye direktoratet for eksportkontroll, er det nettopp for å styrke kontrollen, gjennomføringen av den strategiske eksportkontrollen, og gi dette nye direktoratet mer ressurser, kompetanse og kapasitet, både for å kunne gi råd til næringslivet og for å sørge for at de reglene som Stortinget vedtar, og som et bredt og langt på vei samlet storting står bak, kan etterprøves på best mulig måte.

Presidenten [12:31:22]: Det blir replikkordskifte.

Ine Eriksen Søreide (H) [12:31:34]: Min første replikk handler om det utenriksministeren avsluttet med, nemlig opprettelsen av DEKSA. Det er et tiltak Høyre har gitt sin støtte til. Det er riktig å gjøre det, bl.a. fordi eksportkontrollregimene nå blir mer komplekse. Det er større mengde, og ikke minst blir sanksjonsregimene mye mer komplekse. Derfor er det både viktig å ha god kontroll i departementet, noe jeg opplever at departementet alltid har hatt, og det er viktig at næringslivet kan søke råd.

Selve opprettelsen av DEKSA er relativt sparsommelig omtalt både i eksportkontrollmeldinga og i budsjettet, foruten en bevilgning på 60 mill. kr. Det opprettes allerede fra 1. januar, og derfor ville det vært veldig nyttig å kunne få mer informasjon fra utenriksministeren særlig om grensesnittet opp mot departementet, altså mellom etatene og departementet, om hvordan man beholder kompetanse i departementet, og også om hvordan man har tenkt særlig oppstarten av DEKSA, sånn at man raskt kommer opp i styringsfart med den nye etaten.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:32:40]: Det er svært viktig at vi kommer opp i styringsfart og sørger for at det heller ikke blir hull i håndteringen. Man skal både sørge for at kontrollen forblir god, og for at beslutninger som skal tas, skjer raskt nok og uten unødig opphold. Derfor er disse forberedelsene godt i gang, direktøren er for lengst utnevnt, og folk tilsettes. Det er en rekke mennesker som i dag sitter i Utenriksdepartementet, også nytilsatte, som skal gå inn når DEKSA opprettes og er oppe og står rett over nyttår.

Forholdet mellom departementet og DEKSA vil være som forholdet bør være, mener jeg, mellom departementer og underliggende direktorater. Politikktutvik-

lingen ligger selvfølgelig hos regjeringen og er støttet av et departement, mens det løpende håndverket som ligger i å veilede, evaluere og sikre at eksportkontrollregelverket og sanksjonsregelverket håndheves, vil ligge i departementet. Det er helt riktig, som det spørres om, at det må sitte noe kompetanse igjen i departementet for å kunne være en god styrer av DEKSA.

Ine Eriksen Søreide (H) [12:33:46]: I eksportkontrollmeldinga som Solberg-regjeringa la fram våren 2021, ble det omtalt et nylig igangsatt arbeid med å revidere eksportkontrollforskriften. Det hadde sin bakgrunn i en stadig mer krevende sikkerhetspolitisk situasjon der også kunnskapsoverføring og teknologioverføring kan være både en måte å omgå eksportkontroll- og sanksjonsregelverket på og også en vei inn som ikke er klassisk militær, men som likevel kan gjøre stor skade hvis denne kunnskapen tilegnes av mennesker fra feil land eller med feil tilknytning.

Fra denne regjeringa ble det sendt en forskrift på høring. Høringsfristen gikk ut i juni 2022, og det er fortsatt ikke fremmet en endret forskrift. Hvorfor tar dette arbeidet så lang tid både etter anmodningsvedtaket fra Stortinget og nå snart to og et halvt år etter at høringsfristen gikk ut?

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:34:41]: Min klare intensjon er at vi legger fram den nye eksportkontrollforskriften i løpet av våren. Som representanten Eriksen Søreide jo vet, har det skjedd ganske mye siden 2022. Mange av menneskene som jobber med forskriften, har jobbet nettopp med de betydelige endringene og utvidelsene som har skjedd, ikke minst i forbindelse med Ukraina, men også et mye strengere eksportkontrollregelverk og opprettelsen av DEKSA. Vi har prioritert slik at det først gjaldt å få på plass de regelendringene som trengtes nå, som Stortinget er vel kjent med, ved å opprette den nye etaten DEKSA. Så vil fokuset rett etter det, for dem som sitter i departementet, selvfølgelig støttet av kompetanse i DEKSA, være å sørge for at vi også får forskriften på plass. Uten at jeg garanterer noe som helst, vil jeg si at min intensjon er at vi bør kunne lande det i løpet av våren, altså om ikke veldig lenge.

Bjørnar Moxnes (R) [12:36:03]: I innlegget mitt nevnte jeg at Kongsberg Gruppen bekrefter at deres nye fabrikker i Australia og USA skal være underlagt norsk eksportkontroll, referert til bl.a. av Dagbladet. Vil Norge si nei til eksportlisenser for både JSM- og NSM-missiler fra disse fabrikkene til Israel, i tråd med norsk praksis? Og hvorfor omfatter ikke denne modellen også Nammos fabrikker i USA, som vi vet at tidligere har levert våpensystemer som brukes nettopp av Israel?

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:36:42]: For å definere hva som er et norsk våpen, eventuelt norsk våpenteknologi, finnes det veldig klare regler for hva som er selvstendig funksjon. Det er slik at et våpen er norsk når det er produsert i Norge, eller når del eller teknologi med selvstendig funksjon er norsk, og den kan forbli norsk selv om den produseres i utlandet. Siden vi snakker om svært høyteknologiske ting, som f.eks. JSM-missiler og en del tilsvarende teknologier, vil teknologien fortsatt være så norsk – for å si det slik – at det vil kreve norsk eksportlisens. Da vil selvfølgelig reglene som gjelder for norsk eksportkontroll, gjelde, også de reglene som gjelder at man ikke skal selge til Israel.

Bjørnar Moxnes (R) [12:37:43]: Regjeringen skal ha ros for å støtte Palestinas forslag til resolusjon i FNs generalforsamling om å stanse leveranser og overføring av våpen, ammunisjon eller relatert utstyr til Israel, den okkuperende makten, i alle tilfeller hvor det er rimelig grunn til å tro at det kan bli brukt i de okkuperte palestinske områdene. Hvordan følges denne resolusjonen opp for Norges del – hvordan feier vi for vår egen dør når det gjelder eksport og også reeksport av våpen, ammunisjon eller våpenkomponenter til Israel?

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:38:29]: Det arbeidet er faktisk helt i tråd med det eksportkontrollregelverket vi har hatt i mange år. Det skal ikke selges våpen, selvstendig norsk teknologi, selvstendige norske deler med funksjon eller flerbruksvarer til Israel. Slik er det allerede, og slik vil det også være – i tråd med det arbeidet vi anbefaler også andre land å følge. Det gjør vi fordi den internasjonale domstolen har sagt at selve okkupasjonen er ulovlig, og at man kan bli medansvarlig for folkerettsbrudd om man bidrar f.eks. med våpen eller på andre måter som bidrar direkte til okkupasjonen.

Dette er det vi jobber for internasjonalt. Her står Norge faktisk helt sentralt, og heldigvis er det slik at det vi gjør, er helt i tråd med dette fra før. Så dette føler jeg er veldig lett, og at det er en god sammenheng mellom liv og lære, både i det vi sier ute, og i det vi gjør hjemme.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [12:39:42]: Mitt spørsmål skal ikke være preget av kampen mot Israel, som ser ut til å være den viktigste kampen som noen gang er utkjempet fra Stortingets sal. Man kan jo lure på hvorfor Israel har fått den typen hat fra mange på venstresiden i norsk politikk og andre, men det får de stå for.

Mitt spørsmål går på kunstig intelligens, som jeg tok opp i innlegget mitt. Det er mange som mener at Norge er helt perfekt lokalisert for å utvikle og bli europeisk leder innenfor kunstig intelligens. Også USA er av den oppfatningen. Jeg lurer på om regjeringen vil ta noen

konkrete initiativ, enten i EU eller i NATO, ved å tilby den muligheten med de lokasjoner vi har i Norge, hvor det er veldig godt egnet.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:40:28]: Når det gjelder arbeidet med kunstig intelligens, står det veldig høyt på regjeringens dagsorden. Det samordnes av digitaliseringsministeren, og det er også et tema som statsministeren personlig har engasjert seg sterkt i. Det vil på noen områder også gripe inn i utviklingen av forsvarsteknologi, og der er det først og fremst forsvarsministeren og næringsministeren som har ansvar for hva vi utvikler i Norge. Men det er åpenbart at det også kan komme spørsmål om eksportkontroll, som derfor kommer på mitt felt. Jeg vil mene at prinsippene som gjelder eksportkontroll, vil være de samme som gjelder for andre ting, men jeg vil si meg hjertens enig i at det er viktig at vi også tar en rolle i utviklingen av noe som kommer til å være en sentral del av omtrent alle teknologier. Det er jo ikke slik at kunstig intelligens lever et eget liv; det er mer slik at omtrent alt vi driver med, fra strømforsyning til utdanning, våpen og transport, vil være preget av kunstig intelligens. Det å ta posisjoner der tidlig, mener jeg er et godt formål, som jeg støtter.

Presidenten [12:41:29]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:41:37]

Innstilling frå utanriks- og forsvarskomiteen om Internasjonalt samarbeid om atomsikkerhet og miljø i et endret Europa (Innst. 40 S (2024–2025), jf. Meld. St. 30 (2023–2024))

Presidenten [12:41:54]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til et replikkordskifte på inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Ingrid Fiskaa (SV) [12:42:30] (ordfører for saka): Takk til komiteen for samarbeidet i denne viktige saka.

Sidan 1990-talet har Noreg bidrege internasjonalt til atomsikkerhet og miljø med mål om å redusere risiko for alvorlege ulukker og radioaktiv forureining og å hindra at radioaktivt avfall kjem på avvegar. Innsatsen utgjør 2,5 mrd. kr over desse åra. Norsk innsats har hatt hovudvekt på Nordvest-Russland, der sivil og militær atomverksemd over lengre tid har skapt store utfordrin-

gar. Gjeve den geografiske nærleiken er denne innsatsen òg i norsk interesse. Gjennom bilateralt samarbeid har atomubåtar blitt hogde opp, radioaktive kjelder i fyrlykter er fjerna, kjernekraftverk er sikra og radioaktivt avfall handtert.

Riksrevisjonane i Noreg og Russland konkluderte i 2010 med at samarbeidet gav gode resultat. Den totale mengda radioaktivt avfall og brukt kjernebrensel i Nordvest-Russland blei halvert i perioden 2004–2022. Suksessen kjem av langsiktig arbeid, stabile kontaktar og samarbeid mellom styresmakter, fagmiljø og sivilsamfunn.

Etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina i 2022 fraus Noreg finansieringa av det aller meste av dette. Regjeringa melder no at hovudinnsatsen framover vil vera i og med Ukraina. Det er ei rett prioritering. Ukraina baserer halvparten av straumen sin på kjernekraftverk. Krig i eit land med operative kjernekraftverk er alvorleg i seg sjølv, og det gjer arbeidet med atomsikkerheit svært utfordrande.

Zaporizjzja kjernekraftverk som har vore okkupert av Russland sidan mars 2022, har blitt treft i skotvekslingar og er no avhengig av ekstern straumforsyning for å kjøla ned kjernebrenselet. Med ustabil straumforsyning og eit personell som arbeider under svært vanskelege forhold, er risikoen stor for radioaktive utslepp. Då er det godt at Det internasjonale atomenergibyrådet – med støtte frå Noreg – er til stades i Zaporizjzja for å formidla oppdatert og uavhengig informasjon om status.

Krigen i Ukraina stiller òg store krav til det ukrainske sivilsamfunnet. I krisetider er det spesielt viktig at sivilsamfunnet kan fortsetja arbeidet sitt for å bidra konstruktivt til å løysa utfordringar og kriser, men òg for å sikra at makt ikkje blir misbrukt i ein pressa situasjon. Norske styresmakter bør difor støtta eit tettare samarbeid mellom norske og ukrainske organisasjonar.

Nansen-programmet har samarbeid som dette som eit delmål, men dagens innretning på tilskota frå Nansen-programmet favoriserer i stor grad dei større organisasjonane, mens mindre organisasjonar ikkje blir like godt tilgodesette. Den lågaste ramma for søknadar til sivilsamfunnsorganisasjonar er f.eks. på 10 mill. kr, noko som hindrar organisasjonar i å ta del i støtteordninga. SV meiner difor at rammene bør setjast ned, sånn at òg mindre organisasjonar kan delta.

Det er òg viktig ikkje å mista miljøutfordringane i Nordvest-Russland av syne. At samarbeid mellom styresmakter er lagt på is, er det fleire gode grunnar til, men samarbeid mellom norske og russiske miljøorganisasjonar og sivilsamfunn er framleis mogleg, og det er viktig av fleire grunnar. Det russiske sivilsamfunnet er sterkt pressa og har stadig vanskelegare arbeidsforhold. Samarbeid med norske sivilsamfunnsorganisasjonar er med

på å halda dei i live – i alle fall i overført tyding. Anten dei i dag arbeider i Russland eller i eksil, er kontakt med miljøengasjerte i land som Noreg avgjerande for at dei kan følgja med på potensielle miljøkriser, samla informasjon og spreia denne vidare. På lengre sikt er eit russisk sivilsamfunn nødvendig for bygging av eit framtidig ikkje-autoritært Russland. Og på den måten er støtte til arbeidet deira i norsk interesse.

Informasjons- og analysearbeid som blir utført i samarbeid mellom russiske og norske miljøaktivistar, må difor oppretthaldast. Dette vil vera viktig både viss informasjonstilgangen blir ytterlegare avgrensa og dersom utviklinga skulle gå mot auka openheit og påverknadsmoglegheit i Russland.

Med det tek eg opp forslaget frå SV.

Presidenten [12:47:29]: Representanten Ingrid Fiskaa har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Trine Lise Sundnes (A) [12:47:49]: Internasjonalt samarbeid om atomsikkerhet og miljø er en kritisk faktor i dagens Europa, spesielt etter de betydelige endringene som har skjedd som følge av Russlands invasjon av Ukraina. Regjeringens melding gir en grundig oversikt over Norges tilnærming til atomsikkerhet i et endret geopolitisk landskap. Som en direkte konsekvens av den pågående krigen er Ukraina nå blitt tyngdepunktet for Norges internasjonale samarbeid om atomsikkerhet. Ukraina vil trenge omfattende støtte for å styrke sin atomsikkerhet, både under og etter konflikten.

Tidligere har Norges atomsikkerhet vært rettet mot Russland, men det er nå nødvendig å skifte fokus: mot Ukraina og Svartehavsregionen. Dette innebærer et behov for økt norsk engasjement for å håndtere de nye sikkerhetsutfordringene som har oppstått. Norge må jobbe gjennom både bilaterale og multilaterale kanaler for å fremme sikkerheten. Det tverrsektorielle samarbeidet mellom myndigheter, fagmiljøer og sivilsamfunn er avgjørende for å sikre at beslutninger tas på et solid faglig grunnlag. Bellonas og Natur og Ungdoms bekymring for samarbeid med sivilsamfunnsaktører som jobber for miljøforbedringer i Russland, er berettiget.

I lys av denne meldingen er det viktig å uttrykke bekymring over Russlands angrep på Ukrainas energisikkerhet, spesielt angrepene mot atomkraftverk som Zaporizjzja. Disse anleggene er ikke bare essensielle for Ukrainas energiforsyning, men også en potensiell kilde til katastrofale hendelser dersom de blir truffet av militære aksjoner. Angrepene på slike kritiske infrastrukturer understreker behovet for et robust internasjonalt samarbeid for å beskytte atomkraftverk mot militære trusler. Selv om denne meldingen ikke handler om norske forhold, kjenner ikke vinder med kjernekraftnedfall noen grenser.

Arbeiderpartiet støtter helhjertet opp om retningen som regjeringen foreslår. Vi mener det er avgjørende å fortsette arbeidet med å styrke atomsikkerheten i Europa, særlig i lys av de nye utfordringene som følger av krigen i Ukraina. Vi ønsker å bidra til økt innsats i internasjonale fora for å fremme sikkerhet og miljøhensyn. Norges arbeid med atomsikkerhet er mer relevant enn noen gang. I et endret Europa hvor usikkerhet preger energisektoren, og trusler mot atomkraftverk er reelle, er det vesentlig å styrke internasjonalt samarbeid om atomsikkerhet. Stortingsmeldingen gir et klart rammeverk for hvordan Norge kan bidra til dette framover. Arbeiderpartiets politikk fokuserer på beskyttelse av kritisk infrastruktur og overgang til bærekraftige energikilder. Det er avgjørende at vi lærer av de nåværende utfordringene og jobber sammen mot en tryggere framtid for alle europeiske nasjoner.

Hårek Elvenes (H) [12:52:00]: Russlands brutale angrepskrig mot Ukraina gjør at vi står overfor en ny og svært krevende sikkerhetspolitisk virkelighet. Arbeidet for atomsikkerhet og miljø er avgjørende for Norges sikkerhet og var lenge et eksempel på et vellykket samarbeid med Russland. Nå er et slikt samarbeid med Russland i all hovedsak ikke lenger mulig. Det har dramatiske konsekvenser, ikke bare for Europas stabilitet, men også for den globale atomsikkerheten.

Norge har oppnådd mye gjennom tiårene med internasjonalt samarbeid om atomsikkerhet. Vi har sikret atomubåter, fjernet radioaktive kilder fra fyrlykter og redusert risikoen for atomulykker i Nordvest-Russland. Dette arbeidet har ikke bare redusert risikoen for miljøkatastrofer, men også beskyttet liv og helse i Norge og våre naboland.

Nå er tyngdepunktet i vårt arbeid flyttet til Ukraina. Det er både nødvendig og riktig. Ukraina står overfor en historisk krevende situasjon med fire operative kjernekraftverk og Europas største anlegg, Zaporizjzja, under russisk okkupasjon. Norges støtte til Det internasjonale atomenergibyrået, IAEA, har vært avgjørende for å overvåke og rapportere situasjonen ved dette anlegget, og jeg vil benytte anledningen til å gi honnør fra Stortingets talerstol til IAEA-ansatte som fortsetter å jobbe under svært krevende forhold i Zaporizjzja.

Høyre støtter hovedlinjene i regjeringens melding, men vi mener at innsatsen må intensiveres på visse områder. Spesielt vil jeg trekke fram stiftelsen NORSARs arbeid. Som vi påpekte da vi behandlet stortingsmeldingen om Nansen-programmet for Ukraina, har denne virksomheten teknologi for å overvåke atomkraftverk og spore opphavet til store jordrustelser. Slik kunne NORSAR bidra til å avdekke hvem som sto bak sprengingen av den store demningen i Ukraina i fjor. Dette arbeidet

det betyr mye både for atomsikkerheten i Ukraina og for å ansvarliggjøre Russland for deres forbrytelser.

Vi var glade for å høre statsministeren informere de parlamentariske lederne på Stortinget 20. september i år om at NORSAR ville bli tilført midler gjennom Nansen-programmet, men jeg hører gjerne utenriksministeren si mer om når og hvordan denne støtten vil bli operasjonalisert. Jeg kan ikke se at dette er nevnt i budsjettforslaget som ligger til behandling i Stortinget.

Mens det praktiske og umiddelbare arbeidet med atomsikkerhet nå i stor grad dreier seg mot Ukraina, må vi holde fast ved det langsiktige arbeidet for kjernefysisk nedrustning. Her har Norge et fotavtrykk. Her er vi kjent som en pålitelig, tålmodig og kompetent aktør. Vår ledelse av ekspertgruppen for verifikasjon av kjernefysisk nedrustning er et godt eksempel. Nå er et slikt samarbeid som inkluderer Russland, selvfølgelig helt umulig.

Det beste bidraget vi kan gi til atomsikkerhet, er en verden uten kjernefysiske våpen. Det må være målet på lang sikt, men så lenge kjernefysiske våpen finnes, skal NATO være en allianse med atomvåpen. Arbeidet med atomsikkerhet er et eksempel på hvordan utenrikspolitikk kan gjøre en konkret forskjell i menneskers liv. Norges innsats har reddet liv, redusert risikoen for katastrofer og bidratt til et tryggere Europa.

Vi må fortsette denne innsatsen og samtidig møte nye utfordringer med ambisjoner, handlekraft og samarbeid.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:56:39]: Jeg vil først takke for mange gode innlegg fra både saksordføreren og mange andre senere. Det er bred enighet, oppfatter jeg, om at dette har vært en veldig viktig satsing.

Da jeg forberedte meg til denne saken, fikk jeg minner fra tiden da jeg som statssekretær i Stoltenbergs første regjering fra norsk side ledet den norsk-russiske atomkommisjonen. Jeg var på besøk på de aller fleste stedene, på Kolahalvøya, hvor Sovjetunionen hadde lagret både militært og sivilt radioaktivt avfall på en måte som ikke helt holdt vestlig standard, for å si det slik, i den tro at framskrittene i sosialistisk vitenskap ville gjøre at man kunne løse disse problemene. Så inntil videre trakk man litt plastikk over og tenkte at dette ville alltid gå godt. Det gjorde det ikke, og derfor gikk vi tungt inn i det. Blant annet hadde jeg anledning til å lede det første vestlige besøket til Andrejevabukta, hvor det var omfattende lagring av brukt radioaktivt materiale til russiske, eller daværende sovjetiske, atomubåter. Heldigvis ble veldig mye av dette ryddet opp i, som flere har vært inne på. Mye av dette materialet er enten destruert eller brakt videre til lagre mye lenger vekk fra oss, eller det er sikret på en lang bedre måte – takket være det samarbeidet.

Det betyr at det problemet som det var all grunn til å ta tak i i sin tid, i hovedsak er løst. Man har i hvert fall kommet veldig mye lenger i å løse det.

Jeg tror de fleste forstår at det å videreføre et slikt stat-til-stat-samarbeid med Russland i dag ble svært vanskelig etter annekteringen av Krim – og umulig etter fullskalainvasjonen. Desto bedre er det at vi kjente vår besøkestid og brukte ressursene smart og strategisk da tøværret var der, og da situasjonen var bedre.

Derfor er det også bra – det er viktig, og jeg er glad for at det ble nevnt – at det fortsatt er sivilsamfunnsorganisasjoner som er aktive i Russland. Fra norsk side støtter vi både Bellonas, Naturvernforbundets og Natur og Ungdoms partnere og har ingen planer om å slutte med det, for det er viktig å ha noen innganger der. Jeg må også få lov å anerkjenne den svært vanskelige situasjonen de har når det gjelder å jobbe i Russland.

Fokuset har da flyttet til Ukraina, et land i krig og et land med operative atomkraftverk. Jeg besøkte for få uker siden det største nå operative atomkraftverket, i Rivne, sammen med ledelsen i DSA, altså Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet, og vi så på konkrete tiltak som Norge har finansiert gjennom Nansen-programmet for å sikre det atomkraftverket – som ett av flere vi er engasjert i. En side ved det som slo meg som ekstra viktig, er at der man tidligere måtte stenge ned deler av produksjonen for å gjøre integritetstester, kvalitetstester og sikre sikker drift, har avansert utstyr donert av Norge gjort det mulig å opprettholde produksjonen i mye mer av tiden og samtidig gjøre de testene. Dette har blitt veldig viktig for atomsikkerheten, selvsagt, men også for Ukrainas evne til å opprettholde strømforsyningen i en situasjon hvor mange andre typer kilder til strømproduksjon, f.eks. tradisjonelle varmekraftverk, blir systematisk bombet, som vi så senest i helgen.

Dette har også å gjøre med å sikre strømforsyningen til atomkraftverket. Det kan høres underlig ut, siden de produserer strøm, men det er altså slik at man må ha inngående strøm for å drifte sikkerhetssystemene. Dette gjøres i substasjoner, og det er spesielt viktig å sikre dem mot russiske angrep, for det kunne være en indirekte måte å slå dem ut av drift på, i stedet for å angripe atomkraftverk direkte, som for det første er en grov forbrytelse mot folkeretten, og også svært risikabelt for alle i det utvidede nærområdet. Så dette er et viktig arbeid, som jeg er glad for at Norge kan gjøre. Det er høyt verdsatt i Ukraina, og vi vil definitivt videreutvikle det i tråd med Ukrainas behov.

Så nevnte Elvenes NORSAR-søknad. Først må jeg få si at NORSAR gjør et svært viktig arbeid og er en utrolig viktig ressurs når det gjelder å følge med på hva som skjer globalt av geologiske fenomener, men også lokalt. Når det gjelder en bestemt søknad som NORSAR hadde stilet,

ble den avslått av DSA, som har ansvaret for akkurat dette, fordi det var vanskelig å dokumentere akkurat hva det skulle gjøre for Ukraina. Nå er en ny søknad til behandling, og den blir behandlet på helt vanlig måte.

Svein Harberg hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten [13:01:46]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:01:49]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede stater eller internasjonale organisasjoner i 2021 (Innst. 39 S (2024–2025))

Ine Eriksen Søreide (H) [13:02:25] (komiteens leder og ordfører for saken): Det er ikke vanlig å ta ordet i disse sakene, og det er heller ikke meningen å holde noe langt innlegg. Jeg vil bare berømme Utenriksdepartementet for nå å ha kommet mer å jour med oversettelsene, slik at vi nå får disse overenskomstene til behandling i Stortinget. De har et naturlig etterslep, men det har nå fått litt økt tempo, og det vil jeg bemerke som positivt, sett fra komiteens og Stortingets side.

Presidenten [13:02:49]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [13:02:55]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Ola Elvestuen, Ingvild Wetrhus Thorsvik og Alfred Jens Bjørlo om å styrke Norges bilaterale forhold til Republikken Kina (Taiwan) (Innst. 37 S (2024–2025), jf. Dokument 8:166 S (2023–2024))

Presidenten [13:03:20]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Morten Wold (FrP) [13:03:44]: Spørsmålet om norsk støtte til Taiwan er diskutert i denne sal flere ganger tidligere. På ny står Fremskrittspartiet og Venstre relativt alene i spørsmål knyttet til dette, selv om SV, Kristelig Folkeparti og uavhengig representant Christi-

an Tybring-Gjedde støtter forslaget om å be regjeringen ta initiativ til å reetablere et norsk representasjonskontor i Taipei. Men så er det også slutt på støtten når det gjelder de fire øvrige forslagene fra Fremskrittspartiet og Venstre.

Det er en kjent sak at Norges ett-Kina-politikk ligger fast, at Norge ikke anerkjenner Taiwan som et eget land, noe utenriksministeren også er tydelig på i sitt brev til utenriks- og forsvarskomiteen i sakens anledning. Taiwanere er et demokratielskende folk. Norge har, som verdens kanskje mest demokratiske stat, et ansvar for å støtte demokratiforkjempere andre steder i verden. Det er trist å se at et aggressivt og fiendtlig innstilt Kina setter stabilitet og liberale, demokratiske verdier under press i Taiwan.

Vi vet at Taiwan er et av verdens ledende demokratier. Derfor bør Norge kjenne på sin politiske og moralske forpliktelse til å stille opp for dem. Vi vet også at frihet og demokrati er universelle verdier det er verdt å støtte opp om. Praksisen med at taiwanere bosatt i Norge oppføres som borgere fra Fastlands-Kina i Folkeregisteret, er også spesiell. Jeg registrerer at utenriksministeren i sitt brev til komiteen peker på at Folkeregisteret følger eksisterende ISO-standarder for landkoder ved registrering av utenlandske statsborgere med opphold i Norge. Det burde være en enkel sak å endre på det, men også forslaget om å endre på denne praksisen får bare Fremskrittspartiets og Venstres støtte.

Norsk import og eksport overfor Taiwan har økt kraftig de senere år. Det bør være gode muligheter for ytterligere samarbeid mellom norsk og taiwansk industri og næring. Et norsk representasjonskontor i Taipei ville vært til hjelp i så måte – og Norge ville på den måten gjort som våre naboland Sverige, Danmark og Finland.

I dag er det Innovasjon Norge som er ansvarlig for profilering av norsk næringsliv i utlandet. Jeg sier ikke at det er en dårlig løsning, men jeg tror at et permanent representasjonskontor ville kunne løftet norsk næringsliv i møte med taiwansk samfunn og næring på en mer fremoverlent og aktiv måte.

Avslutningsvis vil jeg gi ros til de fire Venstre-representantene som fremmet dette Dokument 8-forslaget. Tiden jobber trolig for Taiwan og for et mulig fremtidig flertall for flere av forslagene, om enn ikke alle, som er fremmet i denne saken.

Jeg tar med det opp de mindretallsforslagene som Fremskrittspartiet er med på.

Presidenten [13:06:18]: Representanten Morten Wold har tatt opp de forslagene han refererte til.

Ola Borten Moe (Sp) [13:07:09] (ordfører for saken): Jeg har hatt gleden av å være saksordfører for dette forslaget. La meg kort redegjøre for flertallets syn.

Det er all grunn til å ha god kontakt med Taiwan: Det er et demokrati, det er et vennligsinnet land, riktignok offisielt en del av Kina, og det er et land vi egentlig har stadig mer med å gjøre. Når flertallet ikke går inn for noen av enkeltforslagene som representantforslaget tar til orde for, er det fordi norsk Kina-politikk har ligget fast siden 1950-tallet, og man har funnet det klokt å ligge cirka der. Jeg henviser også til det fyldige brevet vi fikk fra Utenriksdepartementet og utenriksministeren, som kommenterte de enkelte forslagene som har kommet opp. Vi valgte å vise til det i innstillingen.

Når det er sagt, vil jeg igjen understreke at ulike former for samarbeid, enten det skulle være institusjonelt samarbeid, direkte samarbeid eller samarbeid mellom enkelte institusjoner, er det all mulig grunn til å oppfordre til. Vi har tro på samarbeid mellom folk, mellom land og mellom organisasjoner, og selvsagt også med et land som Taiwan. Men all den tid vi anerkjenner Taiwan som en del av Kina, er det vanskelig å behandle det som et eget land.

Ingjerd Schie Schou (H) [13:09:15]: Norge har anerkjent Folkerepublikken Kina siden 1950. Diplomatiske relasjoner mellom Norge og Folkerepublikken Kina har eksistert siden 1954. Vekslede regjeringer har holdt fast ved ett-Kina-politikken, som innebærer å ikke anerkjenne Taiwan som en selvstendig stat.

Til tross for dette er det ingenting i veien for økt turisme til og fra Taiwan, økt handel mellom Norge og Taiwan og økt forsknings- og kultursamarbeid. Med taiwansk pass kan du reise visumfritt til Norge, og med norsk pass kan du reise visumfritt til Taiwan. Norge og Taiwan er demokratier. Menneskene som bor der, og bedriftene som hører til der, kan ta frie valg. Jeg er ikke enig med forslagsstillerne i at Norge fører en restriktiv og isolasjonistisk politikk overfor Taiwan.

Forslagsstillerne slår fast at handelen mellom Norge og Taiwan har økt de siste årene, og som en konsekvens etterlyser de et eget norsk representasjonskontor for handels- og næringsinteresser. Dette står Innovasjon Norge fritt til å foreslå, men de har altså ennå ikke gjort det. Jeg synes heller ikke det er Stortingets rolle å dytte Innovasjon Norge i retning av en beslutning som Innovasjon Norge selv ikke har funnet grunn til å prioritere innenfor sitt mandat.

I lys av ett-Kina-politikken er det fornuftig å unngå handlinger som er eller kan oppfattes som å være statsanerkjennende. Det er vanskelig å se hva fordelene for Norge vil være med en slik tilnærming til Taipei som forslagsstillerne tar til orde for. Det ligger ikke noe i dagens politikk som forhindrer et tettere samarbeid mellom Norge og Taiwan.

Det skal visstnok finnes et kinesisk ordtak som går noe sånt som at kloke bier unngår visse blomster. Taiwan ble døpt den vakre øya, Ilha Formosa, av portugiserne, og jeg tviler ikke på at den er full av vakre blomster, i både bokstavelig og metaforisk forstand. Men jeg tror vi gjør klokt i å unngå å stemme for akkurat dette forslaget.

Guri Melby (V) [13:11:50]: Hvis man søker i statistikken, kan det se ut som det ikke bor noen som er fra Taiwan, permanent i Norge. Men det gjør det. Det er til og med folk fra Taiwan som jobber her på Stortinget, som renholdere. Det er fordi man i norsk statistikk blir endret til kineser dersom man kommer fra Taiwan og bosetter seg her. Dette er en praksis som skiller Norge fra de fleste andre europeiske land. Norge innførte denne praksisen i 2010. Fram til da kunne altså en person som kom fra Taiwan, kalle seg taiwaner også offisielt i Norge. Det kan man ikke lengre. Nå blir man tvunget til å definere seg selv som kinesisk.

I forrige uke beklaget Stortinget fornorskingspolitikken overfor en del nasjonale minoriteter. Jeg mener vi har drevet en kinesifiseringspolitikk overfor taiwanere i Norge som vi også burde beklage. Som verdens mest demokratiske stat har vi et særskilt ansvar for å støtte demokratiforkjempere verden over, og Taiwan er et demokratisk lyspunkt i en region som preges av et økende antall autoritære styresett. For Venstre er det merkelig at Norge i dag velger å legge seg på en annen linje enn det USA, EU og også en lang rekke andre europeiske land gjør.

Stabiliteten og de liberale, demokratiske verdiene i Taiwan er under kraftig press fra et stadig mer aggressivt og fiendtlig Kina. Vi har sett Kinas opptreden overfor Hongkong. Jeg ønsker at vi skal gjøre det vi kan for å unngå at det samme skjer med Taiwan. Kina har økt sin militære tilstedeværelse i Taiwanstredet, og de har økt antall flyvninger i taiwansk luftrom. Senest i oktober igangsatte kinesiske myndigheter en storstilt militærøvelse som innebar såkalt simulert krig mot Taiwan. Dette er ikke noe annet enn åpenbare provokasjoner fra kinesisk hold. Taiwan er nå det eneste gjenværende kinesiske demokratiet og et levende bevis på at frihet og demokrati er universelle verdier det er verdt å støtte opp under. Militært er det først og fremst amerikansk støtte som kan bidra til å forsvare Taiwans demokrati, men økonomisk kan Norge og andre europeiske land gjøre mye mer for å støtte dette øydemokratiet.

I denne saken har vi fremmet fem konkrete forslag til hvordan Norge kan styrke sitt bilaterale forhold til Taiwan. Det første forslaget handler om å avvikle praksisen med at taiwanere bosatt i Norge blir omtalt som kinesiske statsborgere, noe som oppleves som grovt for-

nærmende for de rundt 400 fra Taiwan som oppholder seg i Norge. I tillegg ønsker vi en bilateral skatteavtale med Taiwan, nettopp for å kunne fremme mer handel, mer næringsaktivitet og mer innovasjon, og ikke minst et representasjonskontor som kan gjøre det samme, slik også svært mange andre europeiske land har. Vi ønsker å se på muligheten for å opprette utvekslingsavtaler og forskningssamarbeid og ikke minst støtte Taiwans rett til deltakelse i internasjonale organisasjoner.

Rasmus Hansson (MDG) [13:15:06]: Takk til Venstre, som har fremmet et godt og viktig representantforslag i den tiden vi nå lever i. For hva kan et lite land som Norge vente seg av solidaritet og respekt fra andre og likesinnede land hvis ikke vi viser dem en gjensidig respekt for de samme verdiene? Taiwan er, som vi alle vet, et demokratisk land som har vokst fram fra en diktatorisk og kaotisk historie, men som har valgt en demokratisk vei, som respekterer menneskerettighetene, og som ber verdenssamfunnet om å få lov til å være en del av de verdiene som vi i Norge på så mange områder insisterer på at vi følger og støtter opp under.

Det er én ting som står i veien for det elementære og selvfølgelige samarbeidet vi burde ha med et demokratisk regime som Taiwan, og det er den såkalte ett-Kina-politikken. Det er som kjent et diktat fra et diktatur om hva andre land skal mene og ikke mene om deres politiske og territoriale interesser. Norge har i større grad enn veldig mange andre land tatt hensyn til og latt seg diktere av ett-Kina-politikken gjennom mange år, vel vitende om at den politikken innebærer beinhard og ulovlig undertrykkelse av en rekke folkeslag og områder.

Taiwan er under konstant trussel og utsatt for konstante provokasjoner fra det kinesiske regimet. Det er et faktum, det er et problem, men det er ikke en situasjon som Norge behøver å snu ryggen fullstendig til. Vi kan vise hvor vi står, vi kan vise hvilke verdier vi står opp for, og vi kan ha som holdning til det kinesiske regimet på fastlandet at de må akseptere hvilke verdier Norge støtter opp under, og at det går en grense for hva Norge kan bli diktert til å gjøre. Derfor er de fem forslagene Venstre har fremmet, både lavmælte og ansvarlige, men tydelige håndsrekninger til det taiwanske folk, som andre land rundt oss allerede har gjennomført. Derfor kommer Miljøpartiet De Grønne til å stemme for disse forslagene.

Utenriksminister Espen Barth Eide [13:18:23]: Som det har blitt nevnt i veldig mange av innleggene, har Norge en ett-Kina-politikk, og den ligger fast. Det er det vi har sagt fra denne talerstolen i veldig mange år. Et veldig viktig premiss i dette – eller et veldig viktig tilleggspoeng – er at enhver ensidig endring av status quo vil være alvorlig. Vi ønsker ikke at f.eks. diskusjonen om

gjenforening mellom fastlandet og Taiwan skjer på noen annen måte enn i dialog mellom begge partene. Dette er en sentral del av vår ett-Kina-politikk. Det er for øvrig en politikk som de aller fleste sammenlignbare land også har. Det er ikke noe unikt for Norge i det hele tatt. Standarden hos de aller fleste land er at man har en form for ett-Kina-politikk, som igjen skal skiller ut fra et ett-Kina-prinsipp, som er noe litt annet, og som er et begrep som Kina bruker. Vi har en ett-Kina-politikk.

I det er det egentlig ingenting i veien for økt kontakt eller aktiviteter for næringsliv, akademia, kultur og samfunn på Taiwan, men når det gjelder Innovasjon Norges tilstedeværelse, må det nesten være Innovasjon Norges vurdering om den er tilstrekkelig stor til at det fortjener et representasjonskontor. Det hadde vært mulig. Flere andre land har det, men det er da deres tilsvarende organisasjoner som vurderer det slik. Uansett er de aktive på Taiwan. Jeg ville bli overrasket hvis Stortinget mente at vi nå skal lage et nytt prinsipp om at Stortinget skal instruere Innovasjon Norge når det gjelder hvor de skal ha representasjon. De forsøker å bruke midlene sine mest mulig rasjonelt med tanke på de oppgaver de skal fremme. Det er ikke for å sende symbolske signaler til land eller territorier, det er for å fremme norsk næringsliv på en mest mulig effektiv måte.

Jeg tror strengt tatt at uenigheten ikke er veldig stor, men hvis spørsmålet er om det går an å ha mer kontakt med næringsliv, akademia og andre miljøer i Taiwan innenfor rammen av ett-Kina-politikken, er svaret ja.

Når det gjelder registrering av utenlandske borgere, har vi et veletablert prinsipp om å følge gjeldende ISO-standarder. Det er altså ikke en egen slik standard for Taiwan, for verken vi eller spesielt mange andre anerkjenner Taiwan som en selvstendig stat. Derfor er taiwanerne teknisk sett, i ISO-sammenheng, registrert som kinesere.

Presidenten [13:20:59]: Det blir replikkordskifte.

Guri Melby (V) [13:21:12]: Når det gjelder spørsmålet om registrering av identitet, ble folk som kom fra Taiwan, fram til 2010 registrert som at man kom fra Taiwan, ikke fra Kina, som seg hør og bør. Dette ble endret i 2010. Men Taiwan har en egen ISO-landkode som er fullt mulig å bruke for å registrere det. Hva er da begrunnelsen for at man ikke kan registrere det?

Utenriksminister Espen Barth Eide [13:21:46]: Hvordan man registrerer utenlandske borgere i Norge, er langt utenfor Utenriksdepartementets ansvarsområde, men jeg fikk i hvert fall nå sjekket at f.eks. Sverige gjør det på nøyaktig samme måte som oss. Det er basert på hva vi, som har tradisjon for en relativt streng forståelse av hva som er land, og hva som er folkerett, har lagt

til grunn. Men dette er ikke mitt konstitusjonelle ansvarsområde. Jeg har egentlig ikke forholdt meg spesielt mye til hvordan man registrerer utlendinger i Norge. Det ligger under et annet departement.

Guri Melby (V) [13:22:19]: Når ministeren bruker nettopp det med ISO-landkode som begrunnelse, både i sitt brev til Stortinget og i sitt innlegg her fra talerstolen, antar jeg at statsråden også er åpen for å svare på spørsmål om hvorfor vi ikke kan bruke denne koden. Så jeg spør igjen: Hvorfor kan vi ikke bruke denne koden for Taiwan?

Utenriksminister Espen Barth Eide [13:22:36]: Jeg uttaler meg igjen om en annen statsråds ansvarsområde, men jeg refererer til at vi har en tradisjon i Norge for å være ganske tydelige på hva som er land, og hva som ikke er det. Jeg skjønner at dette skal ha en slags symbolsk betydning for mange mennesker. Det er ingenting i veien for at folk kan beskrive seg selv som taiwanere, samles i taiwanske foreninger og opptre som sådan. Dette er rett og slett et spørsmål om hvilken kategori de har i et norsk folkeregister. De fleste går jo ikke rundt og tenker på sin plass i folkeregisteret på en vanlig dag. Jeg har egentlig ikke veldig mye mer å bidra med i den saken enn å si at sånn gjør vi det i Norge, og at det er flere andre land som gjør det samme.

Guri Melby (V) [13:23:19]: Jeg tror faktisk at slike symboler betyr en del. Man kan jo se for seg at noen av de titusenvis av ukrainere som har kommet til Norge, hadde blitt stemplet som russiske, f.eks. Jeg mener det er en sammenlikning som er fullt ut relevant for denne saken.

Vi kan la det ligge og gå videre til neste spørsmål. Utenriksministeren uttrykte heldigvis en veldig positiv holdning til et utstrakt samarbeid med Taiwan, slik jeg hørte innlegget hans. Én ting er at regjeringspartiene velger å stemme ned alle våre forslag, men da lurer jeg på hva regjeringen gjør for å utvikle samarbeidet med Taiwan.

Utenriksminister Espen Barth Eide [13:23:51]: Det første representanten sa, om sammenligningen med ukrainerne, mener jeg halter fullstendig og egentlig er et litt alvorlig eksempel som det bør ryddes opp i. Det ville være horribelt om man klassifiserte ukrainere som russere, for Ukraina er et selvstendig land. Det er et anerkjent land i verdenssamfunnet, og det ble det da Sovjetunionen gikk i oppløsning. Derfor forholder vi oss til at ukrainere kommer fra et land som heter Ukraina, som vi og veldig mange andre land har anerkjent. Taiwan er ikke et land som vi og andre land har anerkjent som en selvstendig stat. For å ha litt orden på

hvordan verden organiseres, er det viktig å ha litt klare prinsipper rundt dette.

Taiwan er et spennende, demokratisk samfunn. De har fått til veldig mye. De er ledende på mange viktige teknologiområder. Veldig mange av chipene vi omgir oss med, produseres i Taiwan. Det er et naturlig næringslivssamarbeid med Taiwan. Det forvaltes av Innovasjon Norge, og de må bestemme hvor de trenger å ha representasjonskontor. Det er en del av den myndigheten som er delegert til dem.

Guri Melby (V) [13:24:55]: Poenget mitt var ikke å si at Taiwan har samme status som Ukraina, men at jeg tror det betyr noe for folk hva slags nasjonalitet man knyttes til. Jeg tror det betyr ganske mye for folk fra Taiwan å definere seg som å være fra nettopp Taiwan, for det er et samfunn som skiller seg ganske kraftig fra Fastlands-Kina, slik også utenriksministeren reflekterte over. I motsetning til Fastlands-Kina er dette et fritt og åpent demokrati, og et demokrati som vi bør understøtte på alle de måtene vi vil. Utenriksministeren unnlot å gi noen konkrete eksempler på hva Norge kan gjøre for å samarbeide mer med Taiwan, så jeg vil gi ham én sjanse til til å nevne minst én konkret ting Norge kan gjøre for å samarbeide mer med Taiwan.

Utenriksminister Espen Barth Eide [13:25:36]: Det samarbeidet er først og fremst noe som skjer på næringslivssiden, og der er det, meg bekjent, stor interesse for datateknologimiljøer og f.eks. skipsproduksjon i Taiwan. Aktører i næringslivet må da bruke de mulighetene de ønsker, og jeg ser ingen hindre for det. Det er ikke slik at vi på daglig basis bestemmer hvor folk skal investere, eller hvem man skal handle med, men vi bruker anledningen til å gjøre det tydelig at det må man gjerne gjøre med Taiwan, helt innenfor rammen av ett-Kina-politikken.

Historikken til det som først het Formosa – senere Taiwan – og Folkerepublikken Kina var jo ikke egentlig et uttrykk for at en del av Kina ville løsrive seg som stat. Det var to konkurrerende syn på hva Kina skulle være, mellom Folkerepublikken og den den gang sterkt autoritære forgjengeren til Folkerepublikken. Så flyktet Chiang Kai-shek til Taiwan og ble sittende der. Poenget har imidlertid ikke på noe tidspunkt vært at man skulle lage to ulike Kina.

Presidenten [13:26:43]: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [13:27:06]: Norges ett-Kina-politikk ligger fast. Det er klokt. Eller som saksordføreren ville sagt det: Vi bør ligge cirka der. Sam-

tidig som Norge gjør som andre land, har vi imidlertid et schizofrent forhold til Taiwan. Det er fordi begge, Taiwan og Fastlands-Kina, i utgangspunktet hevdet at de var Kina, helt til Taiwan ga opp kravet om at de var Kina. Da ble det bare Fastlands-Kina som krevde at de representerte Kina. Det var aldri et land. Det er som utenriksministeren sa: Det var aldri et land.

Om man mener at man skal behandle Taiwan som et land, er det storpolitikk. Det er storpolitikk som Norge egentlig bør holde seg ganske langt unna, for dette er et veldig alvorlig spørsmål for veldig mange, og ikke minst for Kina. Vi ønsker å handle med Kina og ha et normalt forhold til Kina. Vi husker da fredsprisvinneren fra Kina ble utnevnt – den gale i henhold til Kina – og da var vi i skammekroken i fem år. Det kan også skje når vi gjør ting som dette. Et enkelt vedtak her kan ha større konsekvenser enn det vi vet, så da er det veldig uklokt å gjøre det.

At man har et representasjonskontor eller handelskontor, høres fornuftig ut. Det har vi hatt før, helt til 2002 eller 2003. Man hevdet at de ikke hadde noe å gjøre, så at de la det ned, er også fornuftig. Men i dagens verden vil jeg tro at et handelskontor eller representasjonskontor i Taiwan faktisk vil ha en del å gjøre. Jeg tror også norsk næringsliv er tjent med å komme dit. Det er faktisk også norske myndigheter, med tanke på høyteknologiske produkter, mineraler og andre ting som Taiwan produserer, og som verden og Norge er helt avhengige av. Da er det klokt å være på banen. Innovasjon Norge er jo like statlige som regjeringen, så det går an å ta et initiativ under næringsministeren eller andre og sjekke hvorvidt det går an, istedenfor bare å si at det må næringslivet gjøre selv – å ta kontakt med Innovasjon Norge og få et kontor. Sånn sett burde det være fornuftig.

Man skal ikke bruke skattebetalernes penger på et kontor hvis det ikke er behov for det, men jeg tror faktisk det vil være et behov for det også politisk, men særlig for næringslivet.

Åsmund Aukrust (A) [13:29:40]: Jeg synes det har vært en ålreit debatt. Jeg synes det er bra at denne saken har kommet på agendaen, så selv om ikke regjeringspartiene stemmer for noen av forslagene som ligger i saken, synes jeg allikevel Venstre skal ha honnør for å fremme forslag som gjør at vi får denne typen diskusjon her i dag.

Det jeg derimot er uenig i, er det Rasmus Hansson sa om at Norge hindres i å ha denne typen debatter på grunn av vårt forhold til Kina. Det er jeg helt uenig i. Vi kan ha disse debattene. Vi kan fatte de avgjørelsene vi selv mener er riktig. Det er ingenting som er til hinder for det i vår relasjon til Kina. Dette bestemmer vi selv.

For å gi en liten stemmeforklaring så synes jeg det som står i forslagene fra Venstre, har mye fornuftig i seg. Jeg tror bare det er et annet fora det bør diskuteres i enn denne sal.

Når det gjelder samvær for økt forskningssamarbeid, synes jeg det sikkert kan være fornuftig, men det er ikke regjeringen eller Stortinget som bestemmer hva slags forskningssamarbeid vi skal ha. Det er det institusjonene selv som gjør.

Når det gjelder støtte til Taiwan i ulike internasjonale fora, er det noe regjeringen gjør. Vi støtter at Taiwan skal ha en viktig stemme i spørsmål hvor Taiwan kan bidra positivt. Det kan være handelspolitikk, helse, klima og en rekke områder. Norge har også signert et brev til WHO hvor vi ønsker at Taiwan skal kunne være observatører i WHO. Det har generaldirektøren sagt ikke er mulig, så lenge det ikke er konsensus om det. Det foreligger åpenbart ikke noe konsensus rundt det nå, men der har det ikke stått på Norge. Norge har vært en støttespiller for det arbeidet.

Helt til slutt: Jeg synes utenriksministeren i sin redegjørelse begrunnet godt hvorfor vi ikke kan ha en egen skatteavtale. Skatteavtale har vi med anerkjente selvstendige stater, og helt uavhengig av hva man mener om Taiwan, så er det i hvert fall ingen tvil om at det er Taiwan ikke. Derfor synes jeg sammenligningen med Ukraina egentlig er veldig dårlig. Det finnes gode nok argumenter for støtte til Taiwan uten å ha en sammenligning med Ukraina. Der støtter jeg fullt opp om det utenriksministeren sa.

Til slutt: Jeg deler helt oppfatningene som har kommet fra flere, om at dersom man skal ha et representasjonskontor, så er det noe Innovasjon Norge selv får bestemme. En del av de partiene som står bak dette forslaget, ber jo stort sett om at man ikke skal detaljstyre næringslivet, og mener at næringslivet vet best selv. Det er jeg helt enig i. Det kan godt hende at Innovasjon Norge burde revurdere det, men det mener jeg Innovasjon Norge er i veldig god stand til å vurdere selv, uten at det skal komme gjennom et pålegg fra Stortinget.

Ola Borten Moe (Sp) [13:32:49]: Jeg føler for å ta ordet, rett og slett for å kommentere litt av de underliggende premissene i forslaget, og også innleggene fra Guri Melby og Fremskrittspartiet. Det handler om at forslagsstillerne ynder å framstille seg selv som forkjempere for frihet, fred og demokrati, og så er det en litt sånn underliggende kritikk av at vi som ikke støtter det, vi er på en måte ikke like frihetselskende, og vi står ikke like høyt på banen for de demokratiske prinsippene som Norge ellers bygger både sin egen stat og sin egen utenrikspolitikk på. Det føler jeg bare for å si, for sånn er det selvsagt ikke.

Likevel: Å skulle utfordre det som egentlig er en ganske krevende situasjon i Sør-Kina-havet, i forholdet mellom Kina og Taiwan, gjennom et Dokument 8-forslag i Stortinget, opplever jeg som svært krevende, faktisk også helt på grensen til useriøst. Ved siden av det som nå skjer i Ukraina og situasjonen i Midtøsten, tror jeg de fleste av oss har fått med seg at det er akkurat situasjonen i Sør-Kina-havet, der forholdet mellom Kina og Taiwan er sentralt og sentrum, som er den utenrikspolitiske globale situasjonen som det knyttes mest usikkerhet til for tiden.

Det understreker behovet for å gå varsomt fram. Det understreker behovet for at man på den ene siden ønsker et pragmatisk, godt samarbeid med Taiwan og folkene som bor der – der det er nødvendig, mulig og ønskelig – og på den andre siden at vi ikke gjør noe som igjen stiller oss i en uhyre vanskelig situasjon knyttet til en av verdens største stater, som vi også samhandler mest med, nemlig Kina.

De som kan litt om historien – og utenriksministeren var så vidt inne på det – vil vite at Taiwan er et resultat av at Chiang Kai-shek tapte borgerkrigen mot Mao og tok med seg sitt totalitære regime til Taiwan. Det har heldigvis utviklet seg til å bli et demokrati og også en økonomisk suksess. I senere tid har Kina klart det samme, dog uten å bli et liberalt demokrati. Jeg tror at vi gjør klokt i å både respektere historien og forholde oss til verden som den er her og nå.

Guri Melby (V) [13:35:52]: Jeg ba egentlig først og fremst om ordet for å si takk til representanten Aukrust for at han viste en litt åpen tilnærming til dette spørsmålet. Vi har løftet denne problematikken i Stortinget flere ganger, og det er egentlig første gang jeg opplever at Arbeiderpartiet kommer med en slik, jeg vet ikke om man skal kalle det invitasjon, men i hvert fall videre dialog om hvordan Norge kan forholde seg til Taiwan. Det tror jeg er sunt, og jeg tror det er nyttig.

Mange her har prøvd seg på å gi en historieløst uttalelse om hvorfor Taiwan har den statusen det har i dag. Alle som vil lære mer om det, kan helt sikkert lese seg opp på det. Jeg tror likevel det er viktig at vi forholder oss til hvordan verdenssituasjonen er her og nå, og da ikke bare forholdet mellom Kina og Taiwan, men også hvordan andre land vi er alliert med og samarbeider med, forholder seg til Taiwan. Det er verdt å nevne også i denne sammenhengen at Taiwan, på tross av at det ikke er en selvstendig stat, er medlem av WTO. Det er ganske mange land som har ulike former for handelsavtaler med Taiwan. Det gjelder USA, og det gjelder Singapore, i alle fall, og det gjelder en lang rekke andre land også.

Min opplevelse av dette er at norske politikere har en mye sterkere berøringsangst for Taiwan enn andre europeiske politikere har. Da jeg besøkte Taiwan i fjor,

fikk jeg høre at det bare det året hadde vært flere svenske delegasjoner og svenske politikere på besøk, mens da jeg kom, var jeg den første norske politikeren på det jeg tror var tolv år. Det jeg egentlig undres over, er hvorfor Norge skal ha en helt annen berøringsangst i dette spørsmålet enn det andre land som vi liker å sammenligne oss med, har.

Dette mener jeg åpenbart handler om å støtte det som er et av svært få demokratier i en region der autoritære regimer er i framvekst, og det handler også om helt nasjonale interesser. Det å ha handel med demokratiske stater blir stadig mer krevende. Det er stadig færre demokratiske stater å forholde seg til, og det å da ha handel, næringsutvikling, forskningssamarbeid og annet samarbeid med det som er et av verdens mest velfungerende demokratier og et av verdens mest avanserte teknologiske industrier, mener jeg er en mulighet vi går glipp av dersom vi ikke bruker den.

Jeg mener vi bør legge fra oss berøringsangsten, og så håper jeg at vi kan fortsette dialogen om hvordan Norge bør forholde seg til Taiwan videre. Vi er i hvert fall åpne for å ta det også i andre fora enn i denne sal.

Utenriksminister Espen Barth Eide [13:38:37]: Jeg kjenner meg ikke igjen i det representanten Melby sier om at det skulle være en berøringsangst når det gjelder å ha kontakt med det demokratiske taiwanske samfunnet i betydningen forskningssamarbeid, akademisk samarbeid, næringslivssamarbeid og samfunnskontakt av den typen.

Vi har flere ganger understreket, og Aukrust sa også det, at vi støtter opp om Taiwans deltakelse i flere internasjonale organisasjoner. Det er ut fra den logikken at det er en del spørsmål, f.eks. i helsesamarbeid, som bør gjelde alle territorier litt uavhengig av deres juridiske status, rett og slett fordi det er bra for helsen på kloden at alle land har mer eller mindre samme standarder. Det er også riktig at vi samarbeider i WTO, og Norge har ved flere anledninger tatt initiativ til at Taiwan skal få den typen roller, også i Interpol. Politisamarbeid bør også gjelde alle land og territorier.

Men det er riktig, som representanten Ola Borten Moe veldig tydelig sier, at det er viktig å ha litt bevissthet om alle sensitivitetene i forbindelse med at dette er den potensielt største og mest alvorlige konflikten i verden. Da er det noen ganger slik at det å bevare status quo er det mest fredelige man kan gjøre. Når ett-Kina-politikken inkluderer en veldig sterk holdning om at endringer ikke skal skje unilateralt fra noen part og ikke med makt – man skal respektere den tilstanden som nå er – er det fordi alternativene veldig fort kan bli verre.

Innenfor det rommet er det betydelig anledning til mer kontakt med Taiwan. Hvis det er ønske om det i det

norske samfunnsliv, næringsliv og akademia, er det ingenting i veien for det. Denne debatten har bare, håper jeg, bidratt til å bekrefte at det er det ingen sperrer mot, men det må skje innenfor rammen av det som vi og veldig mange andre land har, som vi kaller en ett-Kina-politikk.

Det er relevant å huske på historien, for det var altså konkurrerende varianter av hva Kina skulle være, og ikke et løsrivelsesinitiativ, som førte til at Folkerepublikken etablerte seg på fastlandet og Chiang Kai-sheks autoritære styre ble videreført i Formosa, som etter hvert ble Taiwan. Det ble gledeligvis demokratisert og en moderne økonomi som vi samarbeider med. Men det er historikken. Det er altså ikke et land som i utgangspunktet har aspirert til å bli selvstendig. Det å ha litt orden på de tingene i internasjonal politikk tjener vi alle på. Det tjener faktisk fredens sak, og det er kanskje viktigere der enn noe annet sted akkurat nå i en ganske ustabil verden.

Presidenten [13:41:28]: Representanten Guri Melby har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Guri Melby (V) [13:41:43]: Jeg gjetter at «mansplaining» ikke er et parlamentarisk uttrykk, så jeg skal prøve å finne et annet ord for å uttrykke det. Poenget mitt når det gjaldt berøringsangst, var egentlig ikke å peke på utenriksministeren, men både på representanter fra Senterpartiet og på Tybring-Gjedde, som på en måte insinuerte at det å i det hele tatt ta opp disse spørsmålene på Stortinget gjennom et Dokument 8-forslag var en slags uansvarlig politikk. Det vil jeg ta sterk avstand fra.

Jeg kjenner veldig godt til historien om hvorfor Taiwan har den statusen det har i dag, men det mener jeg likevel ikke er det mest relevante i denne sammenhengen. Det mest relevante er hva Norge kan gjøre for å understøtte et fritt og åpent demokrati.

Utenriksministeren la vekt på hvor viktig status quo er, men poenget er jo at Norge ikke har opprettholdt status quo. Vi hadde et representasjonskontor i Taipei; det er borte. Vi lot folk fra Taiwan ha den definisjonen i passet sitt; det har vi fjernet.

Presidenten [13:42:45]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [13:42:50]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbard (Innst. 36 S (2024–2025), jf. Meld. St. 26 (2023–2024))

Presidenten [13:43:02]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: Arbeiderpartiet 25 minutter, Høyre 20 minutter, Sen-

terpartiet 15 minutter, Fremskrittspartiet 10 minutter, Sosialistisk Venstreparti 5 minutter, Rødt 5 minutter, Venstre 5 minutter, Miljøpartiet De Grønne 5 minutter og Kristelig Folkeparti 5 minutter.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen. De som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [13:43:43] (ordfører for saken): Som saksordfører vil jeg først takke komiteen for godt samarbeid – og alle som har engasjert seg i arbeidet og forarbeidet til det vi skal behandle i dag. Takk også til alle som kom på høring, både i Longyearbyen og i Oslo, som har sendt brev og meldinger og innspill underveis.

Svalbardmeldingen følger i rekken av stortingsmeldinger om Svalbard lagt fram siden 1975 med syv til ti års mellomrom. Sist svalbardmeldingen ble lagt fram, var i 2016. Svalbardmeldingene og Stortingets behandling av dem gir de overordnede rammene og føringene for forvaltningen av Svalbard og legger grunnlaget nettopp for langsiktighet og forutsigbarhet.

I komiteens arbeid bekreftes det enstemmig at Norges suverenitet over Svalbard er ubestridt. Alle stater har plikt til å respektere norsk suverenitet over Svalbard, på samme måten som de respekterer norsk suverenitet over de øvrige delene av Norge. Suvereniteten omfatter også territorialfarvannet, herunder indre farvann og sjøterritoriet, 12 nautiske mil fra grunnlinjen rundt øygruppen og luftrommet over.

De overordnede målene for svalbardpolitikken har ligget fast siden 1985, og Stortinget bekrefter at de skal ligge fast også nå. De fem overordnede målene for svalbardpolitikken er:

1. en konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten
2. korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd
3. bevaring av ro og stabilitet i området
4. bevaring av områdets særegne villmarksnatur
5. opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen

Siden forrige svalbardmelding har det vært en utvikling på flere områder. Dette innebærer bl.a. flere bosatte, mer skipsbåren turisme, sterkere klimaendringer og en mer alvorlig sikkerhetspolitisk situasjon.

Per 1. januar 2024 er det 2 993 innbyggere på Svalbard. Disse er fordelt på syv bebodde steder med fast aktivitet, hvorav i underkant av 2 600 av innbyggerne bor i Longyearbyen. Av dem er det igjen 930 personer som har utenlandsk statsborgerskap.

Sammensetningen av befolkningen har endret seg merkbart de siste ti årene, noe som har ført til at andelen

utenlandske statsborgere har økt fra om lag 15 pst. i 2009 til 36 pst. i 2023. Antallet barn i skole og barnehage har økt de siste årene, og den gjennomsnittlige botiden har gått ned. Nå er gjennomsnittlig botid for nordmenn på 3,4 år, noe som er en nedgang på 20 pst. siden 2016.

Engasjementet i form av økonomiske og budsjettmessige bidrag synliggjøres i det årlige svalbardbudsjettet og ble i liten grad gjenstand for den meldingen. Svalbardbudsjettet ligger til behandling i utenrikskomiteen nå.

Svalbard er klimamessig i en særstilling. Det er ingen steder i verden hvor oppvarmingen går raskere enn på Svalbard. Temperaturen der stiger altså fem til syv ganger raskere enn det globale gjennomsnittet, og i Longyearbyen har årstemperaturen økt med nesten 5 grader celsius siden 1971.

Longyearbyen har siden 2016 utviklet seg fra et samfunn basert på kulldrift til et mer differensiert næringsliv. Siden 2015 har antallet virksomheter på Svalbard økt fra i underkant av 300 til nå over 400. Økningen knytter seg særlig til reiselivsrelaterte bransjer på og i havområder rundt øygruppen.

Komiteen avholdt 26. september i år innspillsmøte i Longyearbyen på Svalbard, og det var 17 instanser som ble hørt. Komiteen avholdt også høring om meldingen 30. september 2024 her. Det ble mottatt ti skriftlige innspill før høringen, og ni instanser deltok på høringen.

Igjen vil jeg takke komiteen for godt samarbeid og for at vi sammen har hatt en god debatt og diskusjoner i komiteen, og at vi også har kommet fram til to flertallsvedtak som vil kunne bety mye for dem som bor på Svalbard.

Så vil jeg komme tilbake igjen til de mer konkrete posisjonene til Kristelig Folkeparti senere.

Jeg tar opp forslag nr. 4, som Kristelig Folkeparti er en del av.

Presidenten [13:47:58]: Da har representanten Dag-Inge Ulstein tatt opp det forslaget han refererte til.

Nils-Ole Foshaug (A) [13:48:10]: I dag har vi gleden av å diskutere regjeringens nye stortingsmelding om Svalbard. Dette er et viktig dokument som legger føringer for forvaltningen av denne unike øygruppen i årene som kommer.

La meg først understreke at de fem overordnede målene for svalbardpolitikken ligger fast. Disse målene har bred politisk oppslutning og har vært styrende for norsk svalbardpolitikk siden 1985, men de er verdt å nevne hver for seg.

Det første er en konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten. Dette målet understreker Norges rett og plikt til å utøve myndighet over Svalbard. Det innebærer at vi må være til stede, overvåke området og håndheve

lover og regler på en konsekvent måte. Dette er grunnleggende for å sikre stabilitet og forutsigbarhet i regionen.

Det andre er korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd. Svalbardtraktaten fra 1920 gir Norge full og uinnskrenket suverenitet over øygruppen, samtidig som den gir andre traktatparter visse rettigheter. Det er avgjørende at Norge forvalter Svalbard i tråd med traktatens bestemmelser og påser at andre land respekterer den.

Det tredje er bevaring av ro og stabilitet i området. Dette målet reflekterer Svalbards strategiske betydning og Norges ansvar for å opprettholde lav spenning i regionen. Ved å føre en forutsigbar og konsistent politikk bidrar vi til å forebygge konflikter og sikre stabilitet i Arktis.

Det fjerde er bevaring av områdets særegne villmarksnatur. Svalbard har en unik og sårbar natur som er av stor verdi, både økologisk og som referanseområde for klimaforskning. Dette målet forplikter oss til å forvalte øygruppen på en måte som bevarer dens unike miljø for framtidige generasjoner.

Det femte målet er opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen. Dette målet sikrer en permanent norsk tilstedeværelse på Svalbard, primært gjennom Longyearbyen. Et levedyktig lokalsamfunn er viktig for å understøtte norsk suverenitet og for å muliggjøre effektiv forvaltning av øygruppen.

Disse fem målene danner grunnlaget for all vår politikk og forvaltning på Svalbard. Det gir oss en solid ramme for å møte både nåværende og framtidige utfordringer. Denne svalbardmeldingen bygger på nettopp disse tverrpolitiske målsettingene.

En av de største utfordringene Svalbard står overfor, er klimaendringer. Ingen steder i verden går oppvarmingen raskere enn her, med temperaturer som stiger fem–sju ganger raskere enn det globale gjennomsnittet. Dette krever handling, og jeg er glad for at regjeringen tar grep for å sikre en bærekraftig framtid for øygruppen. Regjeringen legger stor vekt på bevaring av Svalbards unike villmarksnatur. Dette er ikke bare viktig for økosystemet på Svalbard, men også for vår forståelse av globale klimaendringer. Svalbard fungerer som et naturlig laboratorium for klimaforskning, og vi har et ansvar for å beskytte dette unike miljøet.

Som et ledd i arbeidet med å møte klimautfordringene legger regjeringen opp til en gradvis utfasing av dieselkraftverk i Longyearbyen. Dette skal erstattes med fornybare energiløsninger. Det er et skritt i riktig retning som vil bidra til å redusere klimagassutslippene betydelig. Det er derfor viktig, riktig og nødvendig at regjeringen nå tar et større ansvar for energiomstillingen som må skje på Svalbard. Jeg er glad for at regjeringen er så tyde-

lig på at dette ansvaret må tas. Samtidig vil denne omstillingen skape nye grønne arbeidsplasser og styrke Svalbard sin posisjon som en arena for klimaforskning og teknologiutvikling. Det viser at vi kan kombinere miljøhensyn med næringsutvikling og jobbskaping. Det er en stor jobb vi har framfor oss – en jobb vi må løse i fellesskap mellom Oslo og Svalbard, og ikke minst lokalbefolkningen. Det er viktig å understreke at dette vil ta tid. Det vil ikke være en løsning vi vil ha i morgen, men vi skal jobbe sammen for å finne den, og for å skape et utstillingsvindu for grønn energi i Arktis.

Omstillingen av Longyearbyen fra et rent gruvesamfunn til et moderne familiesamfunn med variert næringsliv, har vært vellykket. Regjeringen vil fortsette å legge til rette for en bred og variert næringsaktivitet med fokus på helårige, stabile arbeidsplasser. I denne overgangen har det likevel vært noen utfordringer knyttet til arbeidsvilkår. Nettopp derfor er jeg spesielt glad for å kunne trekke fram et sentralt virkemiddel som nå innføres i arbeidslivet på Svalbard. Regjeringen åpner for allmenngjøring av tariffavtaler på Svalbard. Dette er et betydelig skritt i retning av å sikre rettferdige og anstendige arbeidsvilkår for alle arbeidstakerne på øygruppen. Det skulle da også bare mangle.

La det være klart at denne regjeringen arbeider for å sikre gode vilkår for arbeidsfolk. Jeg vil her også rette en spesiell takk til LO og LO Svalbard for deres utrettelige innsats i denne saken. LO Svalbard har vært en pådriver for å få på plass denne ordningen, og deres engasjement har vært avgjørende for at vi nå kan ta dette viktige skrittet. Dette viser betydningen av et sterkt og organisert arbeidsliv også på Svalbard. Allmenngjøring av tariffavtaler vil bidra til å motvirke sosial dumping og sikre like konkurransevilkår for bedriftene. Dette er spesielt viktig i et samfunn som Longyearbyen, hvor vi har sett en økende andel utenlandske arbeidstakere de siste årene. Med denne endringen sender vi et tydelig signal om at vi ønsker et seriøst og velorganisert arbeidsliv på Svalbard, hvor arbeidstakernes rettigheter står sterkt. Regjeringen ser på dette som et viktig tiltak for å styrke den norske modellen på Svalbard, og for å sikre at øygruppen forblir et attraktivt sted å bo og arbeide. Dette er også i tråd med vårt mål om å opprettholde norske samfunn på øygruppen.

Reiselivet har utviklet seg i positiv retning, med mer helårig aktivitet. Dette er gledelig, og regjeringen vil støtte opp under denne utviklingen. Samtidig er det viktig å understreke at veksten skal skje i form av økt kvalitet framfor kvantitet, og innenfor de miljømålene som er satt for øygruppen.

Universitetssenteret på Svalbard har vokst til å bli en viktig aktør i utviklingen av samfunnet i Longyearbyen, og regjeringen vil at UNIS skal være den eneste tilby-

deren av høyere utdanningstilbud på Svalbard. Vi ser fram til å støtte senterets videre utvikling.

God infrastruktur er avgjørende for et velfungerende samfunn på Svalbard. Regjeringen foreslår flere tiltak for å styrke og modernisere infrastrukturen i Longyearbyen. Dette inkluderer bl.a. forbedring av havnefasiliteter og vannforsyning, og i tillegg kommer boligpolitikken. For å skape et velfungerende familiesamfunn, må man ha boliger å bo i, og det er behov for å oppgradere og modernisere boligene i Longyearbyen. Jeg er glad for at regjeringen legger opp til at staten skal skaffe seg en høyere eierandel, men vi må samtidig huske på at det er viktig at de nødvendige oppgraderingene ikke fører til at bokostnadene blir uholdbare. Jeg er spesielt glad for at en enstemmig komité har gått inn for å sikre flyfrakttjenester til Svalbard. Dette er en livslinje for samfunnet, og det er gledelig at vi har bred politisk enighet om denne tjenesten.

Med økt aktivitet og et endret klima blir samfunnsikkerhet og beredskap stadig viktigere på Svalbard. Regjeringen foreslår flere tiltak for å styrke beredskapen når det gjelder både søk og redning og håndtering av naturkatastrofer som flom og skred. Vi ser også på mulighetene for å forbedre nødkommunikasjon og kystradio, samt styrke personkontrollen og kontroll med vareførsel til og fra Svalbard.

Svalbard er en unik plattform for forskning, særlig innenfor klima og miljø. Regjeringen vil fortsette å legge til rette for både norsk og internasjonal forskningsaktivitet på øygruppen. Samtidig er det viktig at denne aktiviteten skjer innenfor rammene av norsk suverenitet og i tråd med våre miljømål. Vi ser spesielt fram til å videreutvikle Ny-Ålesund som forskningsstasjon i tråd med den nylig vedtatte forskningsstrategien for området. I tillegg er det positivt at et klart flertall i komiteen merker seg at forskningsfartøyet «Helmer Hanssen» ikke vil kunne være operativt mye lenger enn til 2030 og understreker viktigheten av samarbeidet mellom UNIS, UiT og NTNU om en ny, flytende Arktis Campus.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen globalt og i våre nærområder er preget av et større alvor og en større uforutsigbarhet enn tidligere. Økt geopolitisk spenning som har opphav utenfor nordområdene, merkes nå også i våre nærområder. Dette understreker viktigheten av en konsistent og forutsigbar svalbardpolitikk. Regjeringen er opptatt av å styrke graden av nasjonal kontroll med aktiviteten på øygruppen, samtidig som vi overholder våre internasjonale forpliktelser. Dette er en balansegang som krever klokskap og langsiktighet. Det mener jeg denne meldingen legger til rette for.

Jeg vil understreke betydningen av det tette samarbeidet med lokalsamfunnet på Svalbard. De mange gode innspillene som har kommet fra Svalbard i arbei-

det med denne meldingen, viser engasjement og kompetanse som finnes lokalt. Da er det viktig at sentralmakten både lytter og tar inn over seg de tilbakemeldingene som kommer fra dem som bor der, og de som kjenner hverdagen på Svalbard. Her vil jeg særlig trekke fram det imponerende arbeidet som Longyearbyen ungdomsråd har gjort. Ikke bare har de tatt til orde for at frikortordningen for ungdommen også skal gjelde for Svalbard, slik som det er på fastlandet, de har også fått gjennomslag for det. De har også på imponerende vis satt ord på det de opplever knyttet til psykisk helse. Dette har både regjeringen og komiteen tatt til følge, og det er ikke hver dag et ungdomsråd arbeider så systematisk med så konkrete rikspolitiske saker og får gjennomslag for det. Jeg ser fram til å fortsette dette samarbeidet i implementeringen av tiltak som foreslås i meldingen. Det er lokalbefolkningen som kjenner utfordringene og mulighetene best, og deres innsikt er uvurderlig i utviklingen av en bærekraftig og framtidsrettet svalbardpolitikk.

Denne stortingsmeldingen legger et solid grunnlag for en videre positiv utvikling på Svalbard. Gjennom målrettede tiltak innen energiomstilling, næringsutvikling og infrastruktur, og med et sterkt fokus på miljøvern og bærekraft, sikrer vi at Svalbard forblir en viktig del av Norge også i framtiden. Vi står overfor store utfordringer, ikke minst knyttet til klimaendringer og geopolitisk uro, men jeg er overbevist om at vi med denne meldingen har lagt et godt grunnlag for å møte disse utfordringene, samtidig som vi ivaretar Svalbards unike natur og bygger et sterkt og bærekraftig samfunn for framtiden.

De fem overordnede målene for svalbardpolitikken gir oss en solid ramme for å navigere i dette komplekse landskapet. Ved å holde fast ved disse målene samtidig som vi tilpasser oss nye realiteter, kan vi sikre en forutsigbar og bærekraftig forvaltning av Svalbard i årene som kommer. La oss nå sammen arbeide for å realisere visjonen om et Svalbard som en foregangsregion for en bærekraftig utvikling i Arktis, der norsk suverenitet håndheves med fasthet og respekt, der arbeidslivet er preget av gode arbeidsvilkår, og der lokalsamfunnet blomstrer.

Masud Ghahkhani hadde her overtatt presidentplassen.

Ine Eriksen Søreide (H) [14:01:24] (komiteens leder): Svalbard er et samfunn i omstilling på mer enn én måte. Flere har vært inne på klimaendringene som setter sitt preg på øygruppa, men også endringene i næringsliv og inntekt, endringene i energiforsyning og også befolknings sammensetningen setter sitt naturlige preg på det som skjer på Svalbard. Det er også et område som kanskje mer enn mange andre områder merker de

sikkerhetspolitiske og geopolitiske spenningene som er en del av vår sikkerhetspolitiske situasjon.

Jeg vil takke saksordfører Dag-Inge Ulstein for veldig godt arbeid med meldinga. Jeg tenkte å begynne med innspillsmøtet på Svalbard, der komiteen også var til stede. Det var et innspillsmøte som gjorde stort inntrykk. Alle mulige aktører i Longyearbyen deltok, og det satte komiteen veldig stor pris på. Det ga et veldig tydelig inntrykk av et lokalsamfunn som ønsker en positiv utvikling, og det var også tydelig at de unges stemme var der for å bli hørt. Jeg har tatt med meg notatene jeg tok under innspillsmøtet, for å kunne gjengi noe av det som kom fram.

Ett av flertallsvedtakene som Stortinget kommer til å gjøre i dag, dreier seg om psykisk helse. Det var det flere som trakk fram da vi hadde innspillsmøtet. Særlig Iben Abild, som representerte Ungdomsrådet, var sterk, klar og tydelig i sitt krav til oss om at det må komme flere tiltak for å styrke det psykiske helsetilbudet. Det var særlig tre ting Iben pekte på. Det ene var at helsesykepleieren også burde kunne være utenfor skolen – altså at ikke alle trenger å se at du går til helsesykepleieren. Det andre hun pekte på, var at de gjerne ville ha BUP til Longyearbyen mer enn to–tre ganger årlig, og til sist, at de gjerne ville ha en fast psykolog.

Når ungdom kommer til et innspillsmøte tydelig berørt av at flere har tatt sitt eget liv på øya, mener jeg at vi har et felles ansvar. Det er også derfor det er så gledelig at komiteen har kunnet gå sammen om det forslaget som ligger i romertall I, om å be regjeringa utrede hvilke tiltak som kan innføres for å styrke det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen.

Det kom også mange andre innspill under innspillsmøtet, og vi har også gjennomført ordinær høring i Stortinget. Jeg tror likevel det er viktig å understreke at noe av det som kom fram, også dreier seg om behovet for god dialog med lokalstyret og lokalsamfunnet på Svalbard. Det dreier seg f.eks. om at Svalbard Næringsforening og andre pekte på at de nå egentlig ikke ønsket mer regulering uten en god forutgående dialog. Det er lett å forstå. Nettopp fordi svalbardsamfunnet er i en så stor omstilling, er det viktig at ulike stemmer høres, og at man får en god fortsatt dialog.

Så er det helt åpenbart at noe av det som er viktigst for innbyggerne på Svalbard akkurat nå, er forutsigbarheten. Det er også overgangen til en ny og stabil energiforsyning, som har enormt mye å si for både næringsliv og bosetting, og det er å forsøke å snu trenden med at den gjennomsnittlige botida for nordmenn reduseres på Svalbard. Det er ikke en ønsket utvikling, og det er heller ikke en utvikling som er i tråd med ett av de fem overordnede målene for svalbardpolitikken. Der er det

viktig å se på tiltak som – som de sa i Longyearbyen – kan øke både bolyst og blilyst. Det er et sentralt poeng.

Ett av de punktene som ble oftest omtalt under innspillsmøtet, dreide seg om det såkalte postflyet. Det har stor betydning for folks hverdag med tanke på å kunne frakte ferskvarer og medisiner, og ikke minst for beredskapens del, med deler til bl.a. kjøretøy og maskiner.

Jeg er også glad for at vi klarte å få til en enighet i komiteen om en løsning der regjeringa må sørge for at flyfraktkapasiteten mellom fastlandet og Svalbard opprettholdes inntil en permanent løsning er på plass. Jeg vil ikke at vi er i samme situasjon i november, desember neste år, ved at det ikke er avklart hvordan dette skal løses, og derfor var det et poeng for oss å skrive inn i vedtaket at dette må opprettholdes inntil en annen løsning, altså en permanent løsning, er på plass.

Komiteen besøkte også Ny-Ålesund, et fantastisk forskningsmiljø som både ligger helt framme i ulike deler av forskningen, på både hav og klima, og som også er et internasjonalt knutepunkt for forskning. Det er viktig i den tida vi nå lever i, å være årvåkne med tanke på utviklingen av forskningsinfrastrukturen og forskningsaktiviteten på Svalbard. Derfor er det viktig at det nå er tatt et sterkere grep om strategiene for forskningsaktiviteten på Svalbard. Vi må likevel være årvåkne framover for at det kan komme endringer både i aktørbilde, i hva man søker om å forske på, og også i rammene rundt forskning. Det er samtidig veldig viktig at norske myndigheter kan gjennomføre forskning og holde kontroll med den forskningen som faktisk gjennomføres.

Ett av de viktigste målene i svalbardpolitikken er å beholde ro og stabilitet. Det er noe som også sysselmes-teren og andre framhever som den kanskje aller viktigste av målsettingene for svalbardpolitikken. Det er etter min oppfatning også viktig at man tør å adressere sikkerhetspolitiske utfordringer som treffer Svalbard. Det er det flere av, og det blir også stadig flere. Dermed må norske myndigheter være tydelig i sin håndtering av sikkerhetspolitiske utfordringer som måtte oppstå på øygruppa.

Høyre, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti har et felles forslag som ble tatt opp av saksordføreren, der vi ber regjeringa rapportere tilbake til Stortinget om framdriften på de ulike tiltakspunktene i forbindelse med framlegging av forslaget til svalbardbudsjett for 2026. Grunnen til at vi gjør det, er at svalbardmeldinga inneholder 92 punkter som skal vurderes. Det er mye i en stortingsmelding, og det er viktig for Stortinget at disse punktene følges opp. Det er også viktig at vi kan sjekke framdriften i dem. Det er ikke viktig for Stortinget som sådan, men det er viktig for at vi skal kunne gi en tilbake-melding også til innbyggerne på Svalbard om at en del

av det som ble omtalt, faktisk nå er i prosess for å kunne håndteres.

Jeg er imidlertid glad for at de to vedtakene vi kommer til å fatte i dag, er enstemmige. Jeg er også glad for at Iben og andre modige ungdommer turte å stille seg opp foran massevis av folk og fortelle om det de var bekymret for, fortelle om hvordan de ønsket å få det. Jeg er helt sikker på at det inntrykket de ga, sitter i alle som deltok på innspillsmøtet.

Ola Borten Moe (Sp) [14:10:03]: Jeg vil også benytte anledningen til å takke for det jeg synes har vært en veldig god komitébehandling av en viktig sak for Norge, nemlig framtidig utvikling på og rammen rundt Svalbard. Det er en viktig øygruppe i kongeriket.

Så er min observasjon, og det er noen kommentarer til det jeg tenkte å dele med salen, at det er en stor grad av enighet rundt svalbardpolitikken i denne sal. Det er på den ene siden veldig bra. På den andre siden er det også sånn at vi kanskje burde ha tatt oss litt mer tid til å reflektere over hvorfor vi har havnet der vi har, og hvorfor vi har noen utfordringer på Svalbard generelt og i Longyearbyen spesielt, som man nå forsøker å ta tak i fra denne salen – nødvendig nok.

Det ene er selvsagt et svalbardsamfunn som er i stor endring, og som Ine Eriksen Søreide var inne på, er det ikke kun knyttet til klimaendringer, men også til store endringer i næringsstruktur og dermed også befolkningssammensetning. Tradisjonelt har svalbardsamfunnet vært et naturressursbasert samfunn. Det betyr at det har vært godt betalte jobber, og det har vært jobber som har tiltrukket seg mennesker som har kommet fra det norske fastlandet for å jobbe og bidra til utviklingen av samfunnet og for så vidt til økonomien.

Dette har de siste 20 årene gradvis blitt erstattet av spesielt to næringer, og det er forskning og reiseliv. Det er ikke noe negativt å si om noen av de næringene, men de er internasjonale i sin natur. Så at vi har utfordringer med den norske tilstedeværelsen på Svalbard og at botiden går ned, burde i så måte kanskje ikke overraske noen.

Etter mitt skjønn er det igjen et argument for at man burde ha tenkt seg bedre om den gangen man bestemt seg for å legge ned kulldriften på Svalbard. Akkurat nå er prisene i tillegg av en sånn karakter at det er lønnsomt. Det er fremdeles drift der, men det er dog en kort periode igjen. Denne eller andre naturbaserte næringer burde ha vært initiert og opprettet nettopp for at vi som land kunne ha klart å opprettholde det samme fotavtrykket, eller i hvert fall grader av det samme fotavtrykket, som man tradisjonelt har bygd svalbardsamfunnene på fra norsk side.

Det andre er knyttet til energipolitikken på Svalbard. Det er for så vidt ikke denne sals energipolitikk;

det er lokalstyret som hadde ansvaret for den. Nå gikk det heldigvis bra, for man fikk nye dieselaggregater opp dit i tilstrekkelig tid til at kraftforsyningen ikke brøt sammen. Men den bestillingen vi direkte og indirekte gir, illustrerer på en måte mye av de samme paradoksene eller de samme avveiningene som gjelder på land. Det skal både være kostnadseffektivt og selvsagt være sikkert, det skal ikke gå på bekostning av natur, og det skal ikke gå på bekostning av klima. Er det noe vi burde ha lært i dette kongeriket gjennom de 10–15 siste årene, er det at man ikke får i både pose og sekk. Man får ikke både veldig billig strøm og energi og energi som ikke på en eller annen måte forbruker natur eller har et klimaavtrykk.

Jeg vil egentlig utfordre både resten av salen og for så vidt også justisministeren litt i det videre arbeidet med å få på plass en sikker og kostnadseffektiv energiforsyning på Svalbard. Jeg tror alternativet til at man ikke klarer å knuse noen egg og komme videre, er at man fort blir sittende igjen med den løsningen man har i dag, og den er som kjent at svalbardsamfunnet fyres videre på diesel. Det er jeg helt overbevist om at verken er den mest kostnadseffektive eller den mest miljøvennlige løsningen over tid. Dette forutsetter rett og slett – hva skal jeg si – en holdning til framtidig energiløsning som gjør at man sannsynligvis er nødt til å ta i bruk noe av det man har mye av der oppe, areal og noe av naturressursene som er der, for å sikre svalbardsamfunnet i framtiden, akkurat som vi har gjort i fortiden.

Morten Wold (FrP) [14:15:24]: La meg aller først takke saksordfører Dag-Inge Ulstein for å ha ledet dette arbeidet godt i komiteen.

Svalbards geografiske beliggenhet gjør øygruppen svært interessant for en rekke nasjoner. Den sikkerhetspolitiske situasjonen gjør at nordområdene og områdene i Arktis blir stadig viktigere.

Norsk suverenitet på Svalbard må aldri trekkes i tvil. Norsk bosetning og tilstedeværelse må sikres, og vi må påse at det er norske borgere som utgjør det store flertallet av de bosatte på Svalbard.

For å sikre at det er mulig å holde en permanent bosetning på Svalbard, må det legges til rette for at det er næringsvirksomhet og en god form for samfunnsstrukturer på plass. Svalbard skal ikke være et samfunn hvor man bor fra vugge til grav, men det er viktig å ivareta basisfunksjoner og tilbud.

Nedleggelsen av gruvedriften medfører store utfordringer knyttet til grunnlaget for bosetning og næringsdrift på Svalbard. Derfor ønsker Fremskrittspartiet å videreføre gruvedrift som en av næringene på Svalbard – og fremmer også et mindretallsforslag om dette i dag.

Forslaget lyder: «Stortinget ber regjeringen legge til rette for videre norsk gruvedrift på Svalbard.»

Kulldriften har vært en viktig brikke i sysselsettingen på Svalbard siden gruvedriften startet i 1916. I dag er det kun Gruve 7 som fortsatt driftes og gir arbeid til ca. 60 personer. For å sikre norskboende på Svalbard er det avgjørende å ha tilgang på arbeid. Fremskrittspartiet er bekymret for at en nedleggelse av gruen og det tapet det vil gi av arbeidsplasser, kan svekke målet om å sikre en norsk majoritetsbefolkning på Svalbard. En nedleggelse av gruen vil kunne true denne posisjonen.

Viktigheten av en stabil kraftforsyning på Svalbard er stor. Grunnet de arktiske forholdene blir situasjonen fort kritisk ved kraftutfall og lave temperaturer, og ved lengre utfall må evakuering iverksettes. Fremskrittspartiet er derfor kritisk til avgjørelsen om å erstatte kullkraftverket som ble lagt ned 19. oktober 2023, med tidligere reservekraftverk.

Så sent som i mars i år, på anmodning fra Sysselmerteren, måtte Forsvaret fly inn reserveaggregater for å sikre energiforsyningen, aggregater som i mindre grad er designet for langvarig og vedvarende kraftproduksjon. Fremskrittspartiet er skeptisk til innfasingen av ikke-regulerbar og uforutsigbare kraftkilder i et arktisk energisystem slik som i Longyearbyen. Vi er kort og godt bekymret for betydningen dette kan få for energisikkerheten og i særdeleshet hva det vil kunne bety ved eventuelle krisesituasjoner.

Spesielle klimatiske og geografiske forhold bidrar til å gjøre Svalbard til en forskningsdestinasjon. Det er viktig at Norge har kontroll med virksomheten på Svalbard når Russland og Kina utvider sin forskningsaktivitet der. Dette er utfordrende både sikkerhetspolitisk og geopolitisk. Det må stimuleres til mer norsk forskningsaktivitet og monitorering av andre nasjoners aktiviteter på øygruppen.

Universitetsutdanningen på Svalbard gir unike muligheter for studentene. Nærhet til naturen og havområdene bidrar til at det bygges opp spesiell kompetanse om ressursforståelse, miljø og havutvikling. Det er viktig å videreføre og utvikle dette unike forskningsmiljøet. En løsning for nytt forskningsskip for universitetet i Tromsø må også på plass.

Turisme er en vekstnæring på Svalbard. Dette er i utgangspunktet positivt, men det bringer med seg en rekke utfordringer. Flere utenlandske aktører medfører mulige uheldige aktiviteter og slitasje på natur. Økning i cruisetrafikk rundt Svalbard medfører fare for uønskede hendelser og ulykker. Dette legger større press på redningstjenesten og Sysselmerteren. En begrensning i aktiviteten og strengere krav til aktørene vil kunne avbøte noen av utfordringene.

Fremskrittspartiet er imidlertid skeptisk til at regjeringen vil utarbeide forslag til regelverk for besøksbidrag – eller turistskatt, som er et ord folk flest lettere vil forstå – for reisende til Longyearbyen. Vi tror en slik skatt vil kunne gå på bekostning av vekst i turistnæringen, og at det må sees på andre løsninger i et helhetsperspektiv.

Et levende svalbardsamfunn har også behov for både mat og helsetjenester. Med bortfall av postflyet er det store utfordringer for dagligvarehandelen med å skaffe ferske varer. Det er derfor avgjørende at det finnes en løsning på denne utfordringen. Mat er tross alt essensielt for å opprettholde et levende samfunn. Det er positivt at en enstemmig komité påpeker nettopp dette med postflyet i innstillingen i dag.

Dessverre har det vist seg at mange på Svalbard sliter med psykiske utfordringer, som nevnt tidligere i debatten, noe som i enkelte tilfeller har gitt fatale konsekvenser. Det må derfor tilrettelegges for en psykososial tjeneste som ivaretar innbyggerne på en god måte.

Når regjeringen har besluttet å foreta en revisjon av statsborgerloven, er det avgjørende at oppholdstid på Svalbard ikke skal kunne opparbeides. Svalbard må ikke bli en vei til permanent opphold i Norge for personer fra andre nasjoner.

Jeg tar med dette opp Fremskrittspartiets forslag i saken.

Presidenten [14:20:54]: Representanten Morten Wold har tatt opp det forslaget han refererte.

Ingrid Fiskaa (SV) [14:21:12]: Suverenitetshevdning og samfunnsutvikling må sjåast i samanheng. For at norsk suverenitet som folkerettsleg er uomstridd, skal vera reell òg i framtida, må det vera norsk verksemd og norsk busetjing på Svalbard. Då må folk ønskja å bu der og kunna bu der.

For dei av oss som er glade i natur, kan det neppe tenkjast ein meir spennande plass å opphalda seg. Lokalsamfunnet i Longyearbyen slår meg òg som eit varmt og inkluderande samfunn med omsorg for kvarandre. Samtidig er det sårbart. Naturen på Svalbard er særleg sårbar for klimaendringar. Ingen plassar i verda går oppvarminga raskare enn på Svalbard, og naturen slit med å tilpassa seg den raske temperaturauken. Eg kan samtidig avkrefta at vatnet har nådd ein akseptabel badetemperatur.

Lokalsamfunnet er òg sårbart – sårbart for norsk politikk – og denne meldinga kjem på eit kritisk tidspunkt i samfunnsutviklinga. Vedtaket om å leggja ned kolgruvene har sine gode grunnar, men å gjera det utan å ha ein klar plan for nye, faste, godt betalte arbeidsplassar, kan ikkje seiast å vera eit eksempel til etterfølging. Eit

grønt skifte må òg vera eit rettferdig skifte og sikra nye arbeidsplassar og gode arbeidsvilkår.

Longyearbyensamfunnet merkar no at fastlandet – som det blir kalla der, altså Noreg – fyrst påfører dei store endringar i næringsstruktur og arbeidsliv og deretter prøver å kompensera for dei negative effektane av denne politikken med å påføra fleire negative tiltak som gjer det mindre attraktivt å bu på Svalbard. Frykta for at det blir for mange utlendingar på Svalbard, ser ut til å vera styrande for desse tiltaka. Fjerninga av røysterett ved lokalval for dei som ikkje har ei fast tilknytning til fastlandet, men som kan ha budd i og bidrege til lokalsamfunnet i mange år, er eit tydeleg eksempel på dette. Regjeringa gjev òg signal om at enkelte velferdstenester kan bli avvikla for denne gruppa, eit signal som eg ser at regjeringspartia moglegvis modererer i merknadene.

Samtidig har det blitt stramma inn på velferdstenester for alle innbyggjarar. Dette er feil veg å gå. I staden for å stramma inn og skapa motsetningar og nye klasseskilje bør ein gjera det betre å bu på Svalbard. Gode oppvekstvilkår, trivsel og livskvalitet må prioriterast opp om målet om stabil norsk busetjing skal kunna bli nådd.

Det er ikkje berre dei med annan landbakgrunn som blir ramma av at rettar blir trekte tilbake. Longyearbyensamfunnet er mangfaldig og inkluderande og vil gjerne fortsetja å vera det, og norske familiar set pris på dette mangfaldet og er stolte av dei verdiane samfunnet byggjer på. Nokre av tiltaka som er meinte å styrkja den norske busetjinga og det norske familiesamfunnet, har den motsette effekten ved at folk og familiar flyttar frå Longyearbyen når dei ikkje kjenner seg igjen i den vegen samfunnet utviklar seg.

Eg merkar meg òg at lokalsamfunn i Longyearbyen etterlyser meir medverknad og mindre fjernstyring frå staten. Det meiner me er klokt. SV fremjar difor forslag om betre involvering av lokalstyret og andre relevante lokale aktørar før avgjerder som gjeld Svalbard og Longyearbyen, blir tekne. Formelle prosedyrar som kanskje kan fungera i andre samanhengar, er ikkje like treffsikre når dei fysiske og mentale avstandane er så store som dei er i tilfellet Svalbard. Det er langt mellom Oslo og Longyearbyen.

Utviklinga på Svalbard set òg eit anna viktig poeng på spissen. Samfunn og levekår er for viktig til å overlata til marknaden. Det eit samla svalbardsamfunn er tydeleg på, er at Longyearbyen treng stabil forsyning av mat, medisinar og energi og sikker infrastruktur, inkludert betre bustader og buforhold. Bortfallet av postflyet var ei rein kommersiell vurdering, gjort av det offentleg eigde, men kommersielle, selskapet Posten. Heldigvis har no eit samla storting vist politisk handlekraft og slått fast at det ikkje er aktuelt å ta frå Longyearbyen tilførselen av ferske matvarer. Heller ikkje straum, vatn, avløp,

digital infrastruktur m.v. kan sikrast av marknadsaktørar på kommersielle vilkår. Det Svalbard treng, er demokratisk styring og sterke fellesskap.

Eg vil takka lokalsamfunnet i Longyearbyen for tydelege meldingar og eit sterkt engasjement, òg for kvarandre. Det har gjort djupt inntrykk.

Med det tek eg opp forslaget SV er med på.

Presidenten [14:26:22]: Representanten Ingrid Fiskaa har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Guri Melby (V) [14:26:41]: Svalbard er viktig for Norge. I kvadratkilometer er Svalbard større enn landarealene til land som Nederland, Danmark, Sveits og Belgia. Hvis vi legger til territorialfarvann, den økonomiske sonen og rettighetene som følger av havrettsprinsippene, forstår vi at Svalbard på mange måter er med på å definere oss – ikke bare som en stor og viktig havnasjon, men som en betydelig og sentral arktisk stat. Det påligger oss et stort ansvar å forvalte dette på en god måte.

Midt i denne øygruppen ligger Longyearbyen, dette unike lokalsamfunnet og ikke minst familiesamfunnet som er plassert på 78 grader nord, og som hele komiteen var så heldig å få lov til å besøke tidligere i høst. Her har vi sammen utviklet et velfungerende familiesamfunn som har gode barnehager, som har et godt skoletilbud, og som har et rikt kulturliv som er fullt på høyde med en storby. Her er det rett og slett godt og trygt å bo.

Samtidig er det verdt å ha med seg at det har vært mange endringer på Svalbard de siste årene, noe som også har skapt en god del debatt lokalt. Det handler bl.a. om turistforskrift, miljøforskrift, endringer av stemmerett ved lokalvalg og retten til spesialundervisning på skolen. På høringen vi gjennomførte i Longyearbyen, kom det fram at flere av disse endringene vekker bekymring i Longyearby-samfunnet. Det er flere som frykter at effekten er mindre mangfold og et kaldere samfunn med større avstand mellom folk.

Dette er tilbakemeldinger vi er nødt til å ta på alvor, og vi må være årvåkne for dette, all den tid vi er enige om at Longyearbyen skal forbli et familiesamfunn også i framtiden. Jeg tror de aller fleste erkjenner at tilbudet her ikke kan være like omfattende som det er på fastlandet. Likevel tror jeg det er klokt at vi også passer på at vi evaluerer effekter av lovendringer som er gjort, som berører familiesamfunnet. Dette er ikke noe vi har fremmet egne forslag om i arbeidet med meldingen, men jeg oppfordrer relevante departement til å vurdere å gjøre dette på sentrale områder, som det som handler om retten til tilrettelagt opplæring i skolen.

Vi har en stolt polarhistorie i Norge. Ofte tenker vi på polarhistorie og polarbragder som store ekspedisjoner og oppdagelser, men det å drive et samfunn i Longyearbyen, helt isolert på en øy i Nordishavet, uten støtte

fra andre nabokommuner, er kanskje en av Norges aller største polarbragder. Litt av grunnen til at vi har lyktes med det, er nettopp de menneskene som bor der i dag. Svalbard er en del av vår arktiske identitet, og vi må forvalte og drive det deretter. Derfor er også samfunnsutviklingen i Longyearbyen av sentral nasjonal interesse. Infrastruktur på Svalbard kan ikke bare vurderes som en lokal funksjon for Longyearby-samfunnet, men som viktig infrastruktur av nasjonal betydning.

Hele verden retter seg mot Arktis, og det som skjer på Svalbard, får hele verden med seg. Verdens fokus mot Arktis generelt og Svalbard spesielt er ikke noe vi trenger å markedsføre, oppmerksomheten er der allerede – ikke minst i takt med utviklingen i sikkerhetspolitikken og i takt med klimaendringene, der øygruppen står i en særstilling. Svalbard har de raskest målbare klimaendringene på kloden. Derfor er det helt avgjørende at det vi beslutter og det vi gjennomfører på Svalbard, er noe vi stolt kan vise fram. Vi bør fortsatt gå foran og vise verden hvordan et samfunn i Arktis kan og bør utvikles. Sentrale elementer i dette er energiomstilling, infrastruktur og det norske familiesamfunnet. Det henger sammen. Trygg og sikker infrastruktur er en forutsetning for at norske familier skal velge å flytte til og bli i Longyearbyen.

Det er ingen tvil om at svalbardmeldingen inneholder flere gode tiltak, og det er også noe vi har fått ganske tydelige tilbakemeldinger på i denne prosessen. Likevel er kanskje hovedkritikken rettet mot at det er litt lite spesifisert hvordan disse tiltakene skal gjennomføres. Heller ikke svalbardbudsjettet for 2025 inneholder konkrete tiltak for å gjennomføre flere av de virkemidlene som beskrives i meldingen. Derfor er vi med på forslag sammen med Høyre, Kristelig Folkeparti og Rødt om at regjeringen skal rapportere til Stortinget om framdriften på de ulike tiltakspunktene i svalbardmeldingen sene i forbindelse med framleggelse av forslaget til svalbardbudsjett for 2026. Fordi dette er av en såpass stor nasjonal betydning, er det også viktig at Stortinget er godt informert om hvordan denne meldingen gjennomføres.

Jeg er også glad for at en samlet komité står bak å se på hvilke tiltak som kan innføres for å styrke det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen – det er også avgjørende for en god bosetting i den byen – og ikke minst at flyfraktkapasitet mellom fastlandet og Svalbard opprettholdes inntil en permanent løsning er på plass.

Statsråd Emilie Mehl [14:32:04]: Det var en glede å være i Longyearbyen i mai og kunne legge fram den sjetten i rekken av helhetlige meldinger til Stortinget om Svalbard på vegne av regjeringen. Jeg setter også pris på debatten, som er grundig og god, her i Stortinget under sluttbehandlingen av denne viktige meldingen.

Svalbardmeldingen legges fram med et intervall på sju til ti år, og den første kom allerede på midten av 1970-tallet. Hver melding har sitt bakteppe, men alle bekrefter en langsiktig, konsekvent og forutsigbar forvaltning, i tråd med de overordnede hovedmålene i svalbardpolitikken.

Hovedbudskapet i meldingen som nå er lagt fram, er at regjeringen vil styrke den nasjonale kontrollen med Svalbard gjennom å styrke det norske familiesamfunnet, ta et sterkere grep om infrastruktur, styrke forskningsledelsen og ta et sterkere grep om ferdsel rundt Svalbard. Meldingen gir tydelige føringer for den videre utviklingen av Longyearbyen, og også om hvordan vi skal møte de miljømessige og beredskapsmessige utfordringene som økt ferdsel og klimaendringer medfører. Gjennom grepene som foreslås, vil vi sikre en effektiv og troverdig myndighetsutøvelse som møter de utfordringene vi til enhver tid står overfor. Jeg setter pris på at Stortinget stiller seg bak dette hovedbudskapet og ellers støtter hovedlinjene i meldingen. Det gjør at svalbardpolitikken også framover vil ligge på den lange linjen av konsekvens og forutsigbarhet som alltid har preget den.

Som flere har vært inne på, har det skjedd store endringer i Longyearbyen og på Svalbard bare siden forrige melding kom i 2016. Det er tydelige klimaendringer, og det er en temperaturøkning som skjer fem til sju ganger raskere enn det globale snittet. Det sammenfaller med en markant økning i aktivitet på flere områder. Befolkningssammensetningen har endret seg, kulldriften skal fases ut, og energiforsyningen skal omstilles, for å nevne noe. I 2023 var Longyearbyen Norges tredje største cruise-destinasjon målt i antall anløp. Med i underkant av 2 600 innbyggere har Longyearbyen aldri vært større. Det skaper et betydelig press på infrastruktur som energi, boliger, vei og vann, og det skjer i et samfunn som de senere årene også har stått overfor betydelige utfordringer lokalt i form av ras og skred.

I denne sammenheng vil jeg også nevne at regjeringen i dag har fulgt opp et av de punktene som vi har signalisert i meldingen, ved å sende på høring forslag om lovhjemmel til å fastsette forskrift om besøksbidrag i Longyearbyen. Det er et forslag vi fremmer fordi vi ønsker å legge til rette for at de som besøker Longyearbyen, skal være med og bidra til å finansiere bl.a. den infrastrukturen og de offentlige tjenestene som reiselivsaktiviteten trenger.

Vi ser i dag også en økende interesse fra utenlandske aktører for å skaffe seg et fotfeste på Svalbard. Dette gjør seg særlig gjeldende på forskningsområdet, som meldingen gjenspeiler, men også i form av interesse for eiendom og infrastruktur. Det er bakteppet for den hel-

hetlige meldingen som vi har lagt fram for Stortinget, og som ligger til behandling i dag.

Dagens sikkerhetspolitiske situasjon er preget av et større alvor enn da den forrige svalbardmeldingen ble lagt fram. Det er også en viktig del av bakteppet her. Tenkningen rundt nasjonal sikkerhet er framtrødende i vår tid, og senest for to år siden la regjeringen fram en egen melding til Stortinget om nasjonal kontroll og digital motstandskraft for å ivareta nasjonal sikkerhet.

Det har alltid vært knyttet sterke nasjonale interesser til forvaltningen av Svalbard. De grepene som signaliseres i meldingen, vil derfor være gjenkjennelige og, som jeg har vært inne på, ligge langs linjene av en konsekvent og forutsigbar forvaltning. Samtidig er jeg takknemlig for alle innspill og bidrag i prosessen fram mot meldingen, og også de innspillene som har kommet gjennom stortingsbehandlingen, som blir kommunisert her. Det skal selvfølgelig regjeringen merke seg.

Presidenten [14:36:27]: Det blir replikkordskifte.

Ine Eriksen Søreide (H) [14:36:46]: I et av vedtakene som Stortinget kommer til å gjøre i dag, heter det at regjeringen bes opprettholde flyfraktkapasitet mellom fastlandet og Svalbard inntil en permanent løsning er på plass. Dette hadde vi flere diskusjoner om i komiteen. Posten fant paradoksalt nok ut at de skulle meddele at postflyet skulle sies opp, samme dag som svalbardmeldingen ble lagt fram. Jeg forstår at det er ulike løsninger som ses på, noen ved involvering av lokalstyret og andre løsninger, men at selve postflyet allerede er sagt opp, og at det da må finnes andre løsninger. Kan justisministeren gå litt mer i detalj på både hvilke løsninger som nå ligger på bordet, og hvordan det jobbes med å skaffe en permanent løsning?

Statsråd Emilie Mehl [14:37:31]: Takk for spørsmålet. Jeg vil også si litt om bakteppet for den beslutningen. Posten har fram til nå valgt å tilby ledig fraktkapasitet for også andre leveranser enn post, som matleveranser, i det flyet vi har leid for å frakte leveringspliktig post, og så har de ut fra en kommersiell vurdering valgt å endre sin innretning på det. Regjeringen jobber nå med saken, på bakgrunn av det representanten tok opp, og vil raskt komme tilbake med det mer konkrete rundt hva slags løsninger man kan se for seg. Det vi har signalisert nå, er at vi setter av 15 mill. kr i forbindelse med nysalderingen til Longyearbyen lokalstyre, bl.a. for å kunne bidra til å utrede hvordan man skal dekke dette behovet på lengre sikt. Så må jeg komme tilbake til detaljene.

Ine Eriksen Søreide (H) [14:38:26]: Det er viktig at det arbeidet starter med en gang, for som jeg var litt

inne på, handler dette dels om beredskap, som er viktig. For befolkningen på Svalbard er det selvfølgelig også viktig å ha denne forutsigbarheten. Vi vet fra før at de kommersielle ruteflyene stort sett er fulle, også med last, spesielt i de sesongene hvor det er mye turister, og det er det jo mye av på Svalbard hele tida. Da er det viktig å ha den nødvendige forutsigbarheten for at denne lasten kan komme med.

Det andre vedtaket vi fatter, dreier seg om tiltak for å styrke det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen. Jeg var inne på noen av de konkrete forslagene som kom på innspillsmøtet, men det finnes selvfølgelig også flere. Hva er tidsplanen regjeringa nå har for å levere på det vedtaket Stortinget kommer til å fatte, og gjøre denne utredningen av nødvendige tiltak for å styrke det psykiske helsetilbudet?

Statsråd Emilie Mehl [14:39:20]: Først vil jeg si at det gjør inntrykk også på meg å høre de innspillene som har kommet, bl.a. gjennom høringen som det refereres til fra talerstolen.

Når det gjelder det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen, er det innenfor helseministerens ansvarsområde, så jeg svarer på vegne av ham. Det er for tidlig å si akkurat hvordan anmodningsvedtaket skal følges opp – det er jo ikke fattet ennå – men en av de tingene vi vil vurdere, er om helseministeren skal gi et oppdrag til Helse nord i oppfølgingen av dette.

Så er det ulike ting som har vært adressert, knyttet til både det psykiske helsetilbudet i forbindelse med skole og dette med eventuelt fast psykolog for voksne. Jeg kan ikke forskuttere hva man eventuelt kan få til, men det er et område som er vel så viktig for Svalbard som for resten av landet, og som vi også tar på alvor at vi skal følge opp på en ordentlig måte så fort det lar seg gjøre.

Ingrid Fiskaa (SV) [14:40:26]: Regjeringa har mål om at ein skal styrkja det norske familiesamfunnet i Longyearbyen på Svalbard. Det er eit mål SV og eg deler. Så får me veldig tydeleg tilbakemelding frå nettopp longyearbysamfunnet om at ein del av dei tiltaka regjeringa har innført eller vurderer å innføre, vil ha motsett effekt. Retten til tilrettelagd opplæring er trekt tilbake, det er – iallfall per no – mangel på tilbud innan psykisk helse, og dei verdiane mange set veldig stor pris på i longyearbysamfunnet, nemleg mangfald og inkludering, verkar vera under veldig sterkt press på grunn av tiltaka til regjeringa. Mange har allereie flytta fordi dei ikkje kjenner seg igjen.

Kva vil justisministeren seia til dei norske familiane som enno ikkje har flytta, men som no kanskje tel på knappane om dei skal flytta eller bli av desse grunnane?

Statsråd Emilie Mehl [14:41:25]: Jeg håper at flest mulig norske familier ser det som attraktivt og bra å bo på Svalbard. Det er et hovedpoeng i svalbardmeldingen at regjeringen med Senterpartiet og Arbeiderpartiet ønsker å legge til rette for det, og jeg setter pris på den brede tilslutningen fra Stortinget, slik jeg oppfatter det her. Svalbard er et spesielt sted. Det er lav skatteinngang. Rammene for Svalbardtraktaten gjør at en del borgere fra andre land enn Norge har visse rettigheter på Svalbard. Samtidig finansieres Svalbard av inntekter fra fastlandet, og vi vil derfor se på f.eks. det å knytte enkelte rettigheter tettere til fastlandstilknytning. Det mener vi er rimelig.

Ingrid Fiskaa (SV) [14:42:09]: Eg takkar for svaret. Det kan altså høyrast ut som justisministeren og regjeringa tenkjer å fortsetja i det same sporet, nemleg å gjera det vanskelegare for nettopp ein del norske familiar å bli verande i Longyearbyen fordi dei ikkje har tryggleik for at dei velferdstenestene både dei og dei som dei kjenner i longyearbysamfunnet, er avhengige av, vil fortsetja å vera der. Meiner justisministeren at dette er ein farbar veg, og at det først og fremst er det å trekkja tilbake rettar som vil fungera for å ha norske familiar buande i Longyearbyen?

Statsråd Emilie Mehl [14:42:51]: Jeg er ikke helt enig i premisset til spørsmålsstilleren, hvis jeg forsto det riktig. Regjeringen har signalisert tydelig i meldingen at vi vil gjøre det enklere for norske familier å bo på Svalbard, men jeg mener også at det er helt legitimt og riktig å skille mellom rettigheter – f.eks. å stemme – ut fra om man har tilknytning til fastlandet. Det kan være at det også er en mulig framgangsmåte når det gjelder andre rettigheter man har i Longyearbyen. Som sagt er Svalbard et spesielt samfunn. Det er lavt skattenivå, utlendingsloven gjelder ikke der, og det er heller ikke et livsløpssamfunn på samme måte som andre samfunn på fastlandet. Min opplevelse er at det også er bred forståelse i Longyearbyen for den spesielle stillingen som Svalbard er i.

Guri Melby (V) [14:43:56]: Mitt spørsmål er litt i forlengelsen av representanten Fiskaas spørsmål. Det har i de siste årene blitt gjennomført en del endringer som skiller litt tydeligere på rettigheter for norske statsborgere og andre lands borgere. Det finnes det åpenbart gode argumenter for å gjøre, men den bekymringen som vi møtte fra mange i Longyearbyen, var at dette kunne føre til a-lag og b-lag i samfunnet, og at det kunne gi grobunn for mer konflikt, mindre samhold og mindre mangfold. Er det en bekymring som justisministeren deler?

Statsråd Emilie Mehl [14:44:33]: Longyearbyen er et samfunn med innbyggere fra mange land. Det kommer det fortsatt til å være. Samtidig er det et poeng for Norge at det er en betydelig andel norske borgere på Svalbard. Det er norsk, det er en del av landet vårt. Det ønsker vi å legge til rette for framover, og så er selvfølgelig andre lands borgere velkomne innenfor rammene av de regelverkene som gjelder.

Guri Melby (V) [14:45:02]: Mange av de lovene og reglene som regulerer dette, ligger under andre statsråders portefølje. Jeg har likevel lyst til å stille et spørsmål til justisministeren knyttet til noen av de endringene som har blitt gjort, f.eks. endringer i opplæringsloven, der det nå har blitt tydeliggjort hva slags rettigheter man har knyttet til spesialundervisning, som mange kanskje er usikre på om praktiseres på en god måte. Mitt spørsmål er om det har vært diskusjoner i regjeringen om hvorvidt det skal foretas en evaluering av endringene som har blitt gjort? Det kan gjelde endringer knyttet til stemmerett, men også endringer knyttet til opplæringsloven.

Statsråd Emilie Mehl [14:45:38]: Endringene knyttet til stemmerett mener jeg var riktige, og de ligger fast. Når det gjelder endringene knyttet til opplæring, er det meg bekjent ingen plan om å evaluere dem. Vi følger med på svalbardsamfunnet som vi følger med på andre samfunn i Norge, og vil vurdere behov fortløpende, men når det gjelder retten til f.eks. tilrettelagt opplæring eller andre ting som man ikke har på Svalbard i like stor utstrekning som på fastlandet, er det på bakgrunn av den spesielle stillingen Svalbard står i. Det er ikke et livsløpssamfunn. Min opplevelse er at det er de fleste av dem som bor på Svalbard, innforstått med.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [14:46:33]: Takk for de signalene vi hører knyttet til postflyet. Det er viktig, som komitélederen sier, at det blir fulgt opp, når vi hører om de 15 mill. kr som er lovet.

Spørsmålet mitt er om vi kan forvente noe av det samme fra regjeringen, altså en tilsvarende løsning, knyttet til å bedre det psykiske helsetilbudet allerede nå. Det vi fikk formidlet, var at det er en veldig akutt og krevende situasjon en står midt i nå. En må se det opp mot å skulle vente på lange utredninger før en eventuelt kan legge inn midler. Det er det ene.

Det andre er et tilsvarende spørsmål knyttet til Svalbard kirke, som har en helt særegen rolle. Det er den eneste kirken i Norge som har en egen post på statsbudsjettet, og den har fått økte leieutgifter av Statsbygg – en million kroner – uten at en har økt tilskuddet tilsvarende, på toppen av høye energikostnader o.a. Kirken ligger jo der den ligger, og eies nå engang av Statsbygg, så

spørsmålet mitt er: Kan det komme tilsvarende signaler som vi hørte fra nysalderingen, om de to punktene jeg spør om her?

Statsråd Emilie Mehl [14:47:39]: Når det gjelder Svalbard kirke, må alle virksomheter som får bevilgning over statsbudsjettet, også svalbardbudsjettet, tilpasse sin virksomhet til nivået på den bevilgningen som er kommet fra Stortinget. Det gjelder jo mange aktører ...

(På grunn av tekniske problemer med lyden mangler det referat fra resten av innlegget.)

Presidenten [14:48:50]: Det blir da ringt til votering. Debatten i sak nr. 9 fortsetter etter voteringen.

Votering

Presidenten [14:59:22]: Stortinget går til votering og starter med resterende saker fra Stortingets møte torsdag 14. november, dagsorden nr. 19.

Votering i sak nr. 5, debattert 14. november 2024

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Hans Andreas Limi, Frank Edvard Sve, Morten Stordalen, Bård Hoksrud, Christian Tybring-Gjedde, Himanshu Gulati, Morten Wold, Erlend Wiborg og Tor André Johnsen om å gjenåpne veisystemet i og rundt Oslo (Innst. 34 S (2024–2025), jf. Dokument 8:160 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram seks forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Trond Helleland på vegne av Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre
- forslagene nr. 2–4, fra Morten Stordalen på vegne av Fremskrittspartiet
- forslag nr. 5, fra Marte Mjøs Persen på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Pasientfokus
- forslag nr. 6, fra Marte Mjøs Persen på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Pasientfokus

Representanten Trond Helleland vil komme med en stemmeforklaring.

Trond Helleland (H) [15:00:16]: Jeg varslet i debatten at vi vil trekke IV i komitéinnstillingen, som handler om Flytoget og togsystemet rundt Oslo. Jeg vet ikke om man kan trekke en innstilling, men vi vil i hvert fall støtte det forslaget som omtaler samme tema, fra en kolisjon med regjeringspartiene. Det er så vidt jeg har oppfattet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre som er enige om å støtte det forslaget.

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2–4, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen instruere Statens vegvesen om å gjenåpne kollektivfeltene på E6 og E18 inn mot Oslo for elbiler på tilsvarende betingelser som før 6. mai 2024.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta et initiativ overfor Oslo kommune med forventning om å gjenåpne gater for biltrafikk for å skape en bedre trafikkflyt når Ring 1 stenges for ombygging.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for å styrke kollektivtrafikktilbudet rundt Oslo i perioden med redusert mobilitet når Ring 1 stenges for ombygging.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 85 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.01.10)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i forbindelse med statsbudsjettet for 2026, rapportere til Stortinget på effekten av tiltak knyttet til bedre fremkommelighet og kollektivtrafikk rundt Oslo i perioden Ring 1 er stengt for ombygging, og her gjøre en vurdering av behov for ytterligere tiltak.»

Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre ble med 58 mot 39 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.01.33)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig iverksette tiltak som kan gi økt togkapasitet i rush, herunder å åpne Flytoget for pendlere og/eller erstatte enkelte Flytog-avganger med forlengelse av eksisterende Vy-avganger.»

Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Pasientfokus ble vedtatt med 86 mot 13 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.01)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 6, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Pasientfokus. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest komme tilbake med forslag om å øke bevilgningen til Akershus fylkeskommune. Den økte bevilgningen skal gå til å styrke kollektivkapasiteten/ekspressbusstilbudet i Vestkorridoren og i Akershus for øvrig som følge av midlertidig stengt Ring 1. Bevilgningen forutsetter at Akershus fylkeskommune selv bidrar med minst 50 pst. av bevilgningsøkningen som staten bidrar med.»

Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Pasientfokus ble vedtatt med 61 mot 38 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.02.23)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor Statens vegvesen om å åpne kollektivfeltet på E18 fra Asker til Sandvika for elbiler med passasjerer. Samkjøringskravet skal ikke gjelde for elvarebiler og -lastebiler.

II

Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor Statens vegvesen om å vurdere å åpne kollektivfeltet på E18 fra Sandvika til Oslo for elbiler med minst to passasjerer i rushtiden. Samkjøringskravet skal ikke gjelde for elvarebiler og -lastebiler.

III

Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor Statens vegvesen om å åpne kollektivfeltet for ellastebiler og elvarebiler i og rundt Oslo uavhengig av antall personer i bilen, og gå i dialog med lokale myndigheter ellers i landet for å gi ellastebiler og elvarebiler generell adgang til kollektivfeltet der det er hensiktsmessig.

IV

Stortinget ber regjeringen snarest tilrettelegge for at Flytoget kan åpnes for pendlere i rushtiden inn og ut av Oslo.

V

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til dialog med Akershus fylkeskommune og Ruter om et forbedret ekspressbusstilbud i Vestkorridoren og Akershus for øvrig.

Presidenten: Det votes over I–III og V.

Bak tilrådingen står Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til tilrådingen.

Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble med 53 mot 46 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.04)

Presidenten: Det votes over IV.

Bak den opprinnelige tilrådingen sto Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til tilrådingen.

Under debatten om saken varslet Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre at de trakk sin støtte til IV.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble med 89 mot 8 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.44)

Votering i sak nr. 6, debattert 14. november 2024

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Dagfinn Henrik Olsen, Gisle Meininger Saudland og Erlend Wiborg om å styrke arbeidslinjen (Innst. 38 S (2024–2025), jf. Dokument 8:168 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram ni forslag. Det er

- forslagene nr. 1–8, fra Anna Molberg på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet
- forslag nr. 9, fra Dagfinn Henrik Olsen på vegne av Fremskrittspartiet

Det votes over forslag nr. 9, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede maksimalt tak for hvor mye en kan motta i offentlige støtteordninger.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 87 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.18)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1 og 3, fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere en hovedregel om aktivitetsplikt til alle sosialhjelpsmottagere i arbeidsfør alder.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre nye kriterier for uføretrygd, der det som hovedregel skal være jevnlig behovsprøving. Hovedregelen bør være at ingen under 40 år skal bli varig ufør.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 66 mot 33 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.37)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 2 og 6, fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innføre aktivitetsplikt for flere offentlige tjenester, ytelser og støtteordninger.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innrette nivået på støtteordningene slik at man alltid skal gå opp i inntekt om man begynner å jobbe.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 63 mot 35 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.55)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 8, fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen pålegge Nav å bruke reduksjon i stønad i større grad for brukere som ikke følger opp avtalte aktiviteter eller samarbeider.»

Venstre har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 63 mot 35 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.05.16)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 4, 5 og 7, fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjøre det mer lønnsomt å være i arbeid ved å redusere skatter og avgifter, herunder å øke personfradraget i inntektskatten.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi flere muligheten til å komme ut i arbeid ved å gi økt mulighet til midlertidige ansettelser.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå praksisen og regelverket i Nav for å gi unntak for aktivitetsplikt basert på tungtveiende grunner, for å sikre at flest mulig av brukerne tilbys aktiviteter.»

Venstre og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 61 mot 37 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.05.36)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:168 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Dagfinn Henrik Olsen, Gisle Meininger Saudland og Erlend Wiborg om å styrke arbeidslinjen – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt med 58 mot 39 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 15.06.08)

Presidenten: Stortinget går da til votering over sakene nr. 1–8 samt sak nr. 12 på dagens kart.

Sakene nr. 1–3 er andre gangs behandling av lover og omfatter lovvedtakene 2, 3 og 4.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed godkjent ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

V o t e r i n g i s a k n r. 4, debattert 19. november 2024

Debatt om utviklingsministerens utviklingspolitiske redegjørelse (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 14. november 2024)

Presidenten: Presidenten vil foreslå at utviklingsministerens utviklingspolitiske redegjørelse, holdt i Stortingets møte 14. november 2024, vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

V o t e r i n g i s a k n r. 5, debattert 19. november 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Eksport av forsvarsmateriell fra Noreg i 2023, eksportkontroll og internasjonalt ikkje-spreiingssamarbeid (Innst. 31 S (2024–2025), jf. Meld. St. 25 (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Ingrid Fiskaa satt fram seks forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Det voteres over forslagene nr. 5 og 6, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i sin eksportkontroll ikke bare vurdere hvorvidt eksport kan tillates, men også hvilken prioritet den skal ha opp mot nasjonale hensyn.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stanse behandlingen av lisenssøknader til Tyrkia og holde tilbake utførsel basert på eksisterende lisenser.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 85 mot 12 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.07.18)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 1–4, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringa om at krav om sluttbrukardokumentasjon vert praksis ved all eksport av forsvarsmateriell, også til NATO-land og nære allierte.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringa om ein uavhengig heilskapleg gjennomgang av regelverket for kontroll av våpeneksport.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringa endre retningslinjene for handsaming av søknader om eksport av forsvarsmateriell ved å fjerne unntaket frå krav om dokumentasjon av sluttbruk for komponentar til våpensystem som eksporterast frå allierte land.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at salg fra våpenselskaper som den norske stat har eierskap i, skjer gjennom selskapenes kontor i Norge og er gjenstand for norsk eksportkontroll.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 83 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.38)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 25 (2023–2024) – Eksport av forsvarsmateriell fra Noreg i 2023, eksportkontroll og internasjonalt ikkje-spreiingssamarbeid – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 6, debattert 19. november 2024

Innstilling frå utanriks- og forsvarskomiteen om Internasjonalt samarbeid om atomsikkerhet og miljø i et endret Europa (Innst. 40 S (2024–2025), jf. Meld. St. 30 (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Ingrid Fiskaa satt fram ett forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa om å endre innrettinga på tilskota over Nansen-programmet slik at det blir lettare for mindre sivilsamfunnsorganisasjonar å søkje om tilskot.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti ble med 79 mot 20 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.28)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 30 (2023–3034) – Internasjonalt samarbeid om atomsikkerhet og miljø i et endret Europa – blir lagd ved møteboka.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 7, debattert 19. november 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede stater eller internasjonale organisasjoner i 2021 (Innst. 39 S (2024–2025))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Forelegg for Stortinget av overenskomster inngått med fremmede stater eller internasjonale organisasjoner i 2021 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 8, debattert 19. november 2024

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Ola Elvestuen, Ingvild Wettrhus Thorsvik og Alfred Jens Bjørlo om å styrke Norges bilaterale forhold til Republikken Kina (Taiwan) (Innst. 37 S (2024–2025), jf. Dokument 8:166 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt fram fem forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Morten Wold på vegne av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og representanten Christian Tybring-Gjedde
 - forslagene nr. 2–5, fra Morten Wold på vegne av Fremskrittspartiet og Venstre
- Det voterer over forslagene nr. 2–5, fra Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen avvikle praksisen med at taiwanere bosatt i Norge blir omtalt som kinesiske statsborgere i folkeregisteret.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen støtte opp om Republikken Kina (Taiwan) sin deltakelse i multilaterale organisasjoner, der dette er relevant.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en bilateral skatteavtale med Republikken Kina (Taiwan).»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å opprette utvekslingsavtaler og forsknings samarbeid med Republikken Kina (Taiwan).»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Votering:

Forslagene fra Fremskrittspartiet og Venstre ble med 80 mot 19 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.41)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og representanten Christian Tybring-Gjedde. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å reetablere et norsk representasjonskontor i Taipei.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og representanten Christian Tybring-Gjedde ble med 70 mot 29 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.07)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:166 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Guri Melby, Ola Elvestuen, Ingvild Wettrhus Thorsvik og Alfred Jens Bjørlo om å styrke Norges bilaterale forhold til Republikken Kina (Taiwan) – vedtas ikke.

Presidenten: Fremskrittspartiet, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

Votering:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 75 mot 21 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.45)

Sak nr. 12 [15:10:54]

Referat

- (56) Endringer i folkeregisterloven (bostedsregistrering av NATO-personell og husstandsmedlemmer) (Prop. 12 L (2024–2025))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
- (57) Endringer i sivilbeskyttelsesloven (sivil arbeidskraftberedskap) (Prop. 11 L (2024–2025))
- (58) Endringer i rettsgebyrloven (nedjustering av gebyr) (Prop. 13 L (2024–2025))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes justiskomiteen.
- (59) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Anne Kristine Linnestad, Erlend Larsen, Liv Kari Eskeland, Mahmoud Farahmand og Turid Kristensen om lavere vann- og avløpsgebyrer (Dokument 8:21 S (2024–2025))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
- (60) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken, Dag-Inge Ulstein, Tobias Drevland Lund, Une Bastholm og Birgit Oline Kjerstad om å stanse tvangsreturar av asylsøkjarar inntil ulovleg intervju praksis er endra i tråd med Tilsynsrådet for tvangsreturar og Trandum utlendingsinternat sine råd (Dokument 8:22 S (2024–2025))

Presidenten: Presidenten foreslår at representantforslaget blir sendt kommunal- og forvaltningskomiteen.

Representanten Hilde Marie Gaebpie Danielsen har bedt om ordet.

Hilde Marie Gaebpie Danielsen (SV) [15:11:36]: Tilsynsrådet for tvangsreturer har bedt om endringer i måten identitetsavhøringene har skjedd på, i flere måneder uten at noe har skjedd. Nå er det flere etiopiere som risikerer å bli kastet ut av landet på grunn av den behandlingen tilsynsrådet mener er ulovlig. På bakgrunn av de prinsipielle sidene i denne saken og av hensyn til de skadelidende mener vi en må få en rask avklaring i Stortinget. Vi fremmer derfor forslag om hastebehandling av representantforslaget, Dokument 8:22 S for 2024–2025, etter Stortingets forretningsorden § 39 c.

Presidenten: Stortinget går da til votering over behandlingsmåten for Dokument 8:22 S for 2024–2025.

Det blir votert alternativt mellom presidentens forslag om komitébehandling og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti om behandling etter forretningsordenen § 39 andre ledd bokstav c, dvs. legges ut til gjennomsyn for representantene i minst én dag og deretter føres opp på dagsordenen til behandling.

Votering:

Ved alternativ votering mellom presidentens forslag og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble presidentens forslag vedtatt med 84 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.09)

Videre ble referert:

6. (61) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Emma Lind, Grunde Almeland, Alfred Jens Bjørlo, Guri Melby og Abid Raja om en samlet og målrettet politikk for kreative næringer (Dokument 8:20 S (2024–2025))
Enst.: Foreslås sendt næringskomiteen.

Sak nr. 9 fortsatte [15:13:37]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Svalbard (Innst. 36 S (2024–2025), jf. Meld. St. 26 (2023–2024))

Presidenten [15:13:39]: Vi fortsetter debatten i sak nr. 9. Første taler er representanten Hårek Elvenes.

Hårek Elvenes (H) [15:14:15]: Norges suverenitet over Svalbard er ubestridt og nedfelt i Svalbardtraktaten. Slik har det vært siden 14. august 1925, da Svalbardtraktaten trådte i kraft. Fra samme dag ble Svalbard en udelelig og uavhengelig del av kongeriket Norge.

Enhver fremmed militær aktivitet på Svalbard, uten norsk samtykke, er forbudt og ville innebære en grov suverenitetskrenkelse. Spørsmålet om hvorvidt en militær aggresjon som er rettet mot Svalbard, vil omfattes av NATOs artikkel 5, kommer tidvis opp i den sikkerhetspolitiske debatten. Tidligere forsvarsminister i USA, James Mattis, ble konfrontert med dette spørsmålet under Army Summit for en del år siden, og da svarte han: For USA er det ingen forskjell på Svalbard og Oslo. Det var betryggende å høre.

Sett i lys av Svalbards beliggenhet og nordområdenes strategiske betydning er de sikkerhetspolitiske aspektene viet liten oppmerksomhet i svalbardmeldingen. Kina definerer seg som en «nær-arktisk-stat», og den kinesiske forskningsaktiviteten på øygruppen er økende. Et søk på ordet «Kina» i svalbardmeldingen gir faktisk null treff.

Beijing lanserte i 2017 den polare silkeveien, med russisk støtte. Kina forsøker å bli anerkjent som en sent-

ral aktør i polarområdene. Det er Russland som er Kinas brohode i nord. I en felleserklæring like før den russiske invasjonen av Ukraina ble mulighetene for samarbeid i Arktis presisert. Sett i lys av at Russland og Kina beskriver forholdet som grenseløst, er det grunn til å være på vakt mot Kinas gjøren og laden i Arktis.

Svalbards natur er lettere tilgjengelig enn noe annet høyarktisk område. Ferdselen har spredt seg til stadig nye områder, med økt belastning på denne unike og sårbare naturen. Dette er forhold som utfordrer svalbardmiljølovens formål om å opprettholde et tilnærmet uendret naturmiljø. Det må vurderes om dagens vernebestemmelser er tilstrekkelige for å håndtere konsekvensene av klimaendringer og økt aktivitet framover. Begrensningene i cruisetrafikken er riktige og nødvendige.

Det er ikke bare naturen som er sårbar på Svalbard; det er også infrastrukturen. For snart to år siden ble en av kablene mellom Svalbard og fastlandet ødelagt. Vi har sett slike hendelser nylig også i andre deler av Europa.

Russland meldte i fjor at det russiske statseide selskapet Trust Arktikugol ville utvikle en arktisk forskningsstasjon i samarbeid med BRICS-landene, og Kina har uttalt at de skal ha seg frabedt norsk innblanding i sine forskningsprioriteringer på Svalbard.

Økt interesse for Svalbard gjør norsk tilstedeværelse udiskutabelt viktig. Det er opp til norske myndigheter å regulere forskningsvirksomheten. Likebehandling betyr ikke lik tilgang til ressurser. Denne svalbardmeldingen omtaler, i motsetning til tidligere meldinger, forskningsstasjonen i Ny-Ålesund som en norsk forskningsstasjon. Universitetscenteret skal dessuten være den eneste tilbyderen av høyere utdanning på Svalbard. Det er tydelige signaler som sendes gjennom de to presiseringene.

Norsk suverenitetsutøvelse er konsistent og preges av fasthet og forutsigbarhet på Svalbard. Slik må det være, selv om Russland med jevne mellomrom krever en særstatus på Svalbard og ønsker bilaterale konsultasjoner med Norge. Det gjennomfører vi ikke med andre land, og det er heller ingen grunn til å gjennomføre det med Russland.

I 2020, da det var hundreårsjubileum for Svalbardtraktaten, henvendte russiske myndigheter seg til Norge og påklaget begrensningene på helikopteraktivitetene, og de har tidligere ment at naturvernsonene legger begrensninger på næringsvirksomheten fra russisk side. Vi må fortsatt regne med at Russland med jevne mellomrom vil gjøre krav på en særstatus på Svalbard. Desto viktigere er det at Norges linje i håndteringen av svalbardpolitikken ligger fast, med utgangspunkt i traktaten.

Bengt Fasteraune (Sp) [15:19:41]: Det har vært og er bred politisk oppslutning om målene for svalbardpolitikken, som første gang ble formulert i 1985, og som siden har ligget fast. Det er svært viktig at all aktivitet vurderes innenfor rammen av disse målene, som jeg vil gjenta:

- en konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten
 - korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd
 - bevaring av ro og stabilitet i området
 - bevaring av områdets særegne villmarksnatur
 - opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen
- Denne meldingen er intet unntak. Det er bred enighet i komiteen om hovedlinjene i svalbardpolitikken. De grunnleggende målsettingene i svalbardpolitikken videreføres, og det innebærer
- en konsekvent og fast håndhevelse av vår suverenitet over øygruppen
 - at det sikres en korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd
 - et klart mål om bevaring av ro og stabilitet i området
 - bevaring av områdets særegne villmarksnatur
 - at norske samfunn på øygruppen skal opprettholdes og styrkes

De tre siste målene er betydelig mer utfordrende nå enn det har vært tidligere. Det er krevende å finne en konkret politikk som sørger for at de tre siste målene blir nådd.

Likevel: Svalbard er en sammensetning av unike og verdifulle lokalsamfunn. Det er et variert næringsliv, forskning, kunnskapsutvikling, en rik natur, et rikt og sårbart dyreliv og et veldig spesielt samfunn vi skal ivareta.

Svalbard er også – nå mer enn på svært lenge – sikkerhetspolitikk og nasjonal kontroll og beredskap, og de ulike hensynene og prioriteringene i svalbardpolitikken må derfor hele tiden vurderes i lys av utviklingen på Svalbard. Samfunnet er i endring. Landskapet er i endring. Klimaendringene påvirker de arktiske områdene sterkt, noe som skaper store utfordringer for dyrelivet på øygruppen, samtidig som kystområder tilgjengeliggjøres for ny aktivitet. En endret befolkningssammensetning skaper vekst og mangfold i lokalsamfunnene, men det medfører også nye utfordringer for den nasjonale kontrollen på øygruppen.

I disse avveiningene mener jeg at regjeringen i meldingen svarer godt ut de nye utfordringene som både norske myndigheter og svalbardsamfunnet står overfor, og som er godt beskrevet i meldingen.

Det er likevel viktig å presisere at dette er betydelig mer krevende enn tidligere. Tilstrekkelig og forutsigbar forsyningskapasitet til Svalbard er også helt avgjørende, og det har vært nevnt i debatten her i flere runder tidli-

gere. I høringsinnspillene til meldingen var det tydelige tilbakemeldinger som presiserte at flyfraktkapasiteten mellom Svalbard og fastlandet ikke måtte opphøre mens det arbeides med en permanent løsning for å erstatte ordningen.

Jeg er veldig fornøyd med at regjeringen har jobbet raskt, og at de i dag varslet at det gis 15 mill. kr i nysalderingen til lokalstyret, for nettopp å sikre en god utredning av dette spørsmålet, og at flyfraktkapasiteten mellom Svalbard og fastlandet kan opprettholdes på sikt. Dette gir trygghet for lokalsamfunnet i Longyearbyen.

Forskning og høyere utdanning er et stadig viktigere område for den norske aktiviteten på Svalbard. Det forutsetter en tilgjengelig og moderne infrastruktur, og det store flertallet i komiteen understreker derfor viktigheten av kapasiteter som forskningsfartøyet «Helmer Hanssen», som om få år vil nå slutten av sin levetid. Skal forsknings- og utdanningsaktiviteten kunne fortsette som i dag, må det derfor sikres at Norge også i fremtiden har de nødvendige maritime plattformene tilgjengelig for forsknings- og utdanningsaktiviteten.

Flere aktører har vist interesse for å bruke sin tilstedeværelse på Svalbard til formål som utfordrer Norges målsetting om ro og stabilitet i og rundt øygruppen. Et nylig eksempel er den kinesiske markeringen i Ny-Ålesund. Jeg mener vi skal være forsiktige med å overreagere mot slike forsøk på signalisering, men samtidig understreker slike hendelser viktigheten av en aktiv svalbardpolitikk og en betydelig norsk tilstedeværelse på øygruppen.

Erlend Svardal Bøe (H) [15:24:56]: Først vil jeg si at jeg er veldig glad for engasjementet rundt helsetjenester på Svalbard, for det er viktig for folk som bor der. Selv om helsetjenestene ikke er organisert på samme måten som på fastlandet, og Svalbard ikke er et livsløpssamfunn med tjenester som er av langvarig karakter, er Høyre opptatt av at innbyggerne på Svalbard skal sikres gode og nødvendige helsetjenester. Longyearbyen sykehus har den viktigste rollen i det og har i dag både noen spesialiserte tjenester og tjenester som kan sammenliknes med primærhelsetjenesten på fastlandet.

Høyre er opptatt av å sikre en god psykisk helse i befolkningen og mener at hjelpetilbudet må løftes over hele linjen. Vi vet at vi ikke alltid klarer å fange opp alle som sliter, og mange opplever å ikke få hjelp raskt nok. En av tre har selv opplevd eller kjenner noen som ikke har fått nødvendig helsehjelp gjennom det offentlige ved psykiske helseplager, og historiene er dessverre mange. Det er særlig to budskap mange blir møtt med: Du er ikke syk nok til å få hjelp, eller ventetidene er så lange at det ikke er noe poeng.

Det er et paradoks at vi ber pasientene bli sykere, tape livskvalitet eller stå i en brattere motbakke, før vi gir psykisk helsehjelp. Denne motbakken er brattere for innbyggerne på Svalbard, som i dag har et svært begrenset tilbud om psykologtjenester. Under innspillsmøtet om svalbardmeldingen i september, som mange har referert til i løpet av debatten, kom det klare tilbakemeldinger om at det var bekymringer knyttet til psykisk helse, og at det har vært mange situasjoner og hendelser den siste tiden, særlig blant barn og unge i Longyearbyen. Det er en bekymring Høyre tar på alvor. Når vi også ser den gledelige økningen i antallet barn i skole og barnehage de siste årene, må det tas mer på alvor.

Det må legges til rette for å utvide og bedre det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen. Derfor synes jeg det er bra å se at en samlet komité går inn for at det skal utredes tiltak som kan innføres for å styrke det psykiske helsetilbudet i Longyearbyen. Det er mange måter å gjøre det på. Det handler om å sørge for at barn og unge har en plass å gå til, men det handler like mye om å sørge for at vi har et tilbud om f.eks. rask psykisk helsehjelp, som gjør at også voksne kan få mer hjelp, hvis de har behov for det.

Fra 1. januar 2020 har vi stilt krav i bl.a. helse- og omsorgstjenesteloven om at alle norske kommuner skal ha psykologkompetanse, og vi bør også stille det samme kravet når det gjelder Svalbard. Jeg hører statsråden er inne på det og sier at dette er noe som skal komme i et oppdragsdokument til Helse nord. Jeg kan i alle fall love at Høyre kommer til å følge det opp, sånn at vi nå – etter mange år – får den psykologkompetansen på plass på Svalbard. Det er viktig for alle innbyggerne som bor der.

Kull har vært den viktigste energikilden på Svalbard i mange år, men nå er det snart over. Energiomstillingen er i gang, men det må bli fortgang i arbeidet med energiomstillingen på Svalbard. Det er positivt at regjeringen har foreslått en økning på 100 mill. kr i svalbardbudsjettet for å legge til rette for reduserte energipriser, men selv etter dette vil energiprisene for forbrukerne ha økt med minst 30 pst. som følge av overgangen fra kull til diesel. Det viser hvor sårbart og variert energisystemet på Svalbard er.

Det er Longyearbyen lokalstyre som eier og drifter energiforsyningen i Longyearbyen og har ansvaret for energiomstillingen. 2033 er vedtatt som mål for å sikre at Longyearbyen har en stabil og tilstrekkelig energiforsyning. Vi kan jo stille spørsmål ved om 2033 er for lang tid å vente, og spesielt med den endringen og utviklingen på energifeltet som har vært i verden den siste tiden. Energiforsyning er kritisk infrastruktur, og det må vi ta på alvor. Derfor er det viktig at regjeringen selv følger opp det arbeidet, sånn at Longyearbyen lokalstyre ikke står alene i den omstillingen. Regjeringen må gi høy pri-

oritet til energiomstillingen på Svalbard. Det er viktig av flere grunner. Det er viktig for å sikre stabilitet og tilstrekkelig energiforsyning, men også for at innbyggerne skal oppleve et akseptabelt prisnivå, og at det kan utvikles næringsliv med kvalitet på Svalbard.

Helt til slutt vil jeg si at det er mye bra i regjeringens svalbardmelding, men det må følges opp i praksis om vi skal klare å gjøre det mer attraktivt for nordmenn å bli boende og flytte til Svalbard. Meldingen sier lite om hvordan tiltakene skal gjennomføres, og mange av tiltakene er lite konkrete. Derfor mener Høyre at regjeringen må rapportere på framdriften i de ulike tiltakspunktene, og at det må skje i forbindelse med svalbardbudsjettet for 2026.

Presidenten [15:29:59]: De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [15:30:16]: Som flere har sagt, har det vært svært givende å få arbeide med svalbardmeldingen det siste halve året, og særlig gjorde høringen i Longyearbyen inntrykk. Det å ha en sånn lyttepost, der vi kom enda tettere på behov, tiltak og meninger, var veldig nyttig. Det å få være sammen med bredden av både folk, virksomheter og organisasjonsliv på Svalbard betydde mye.

Mange har også sendt inn skriftlige innspill i etterkant, noe som er utrolig bra. Jeg tror det er mange samfunn i Fastlands-Norge som har mye å lære av et slikt politisk og lokalt engasjement.

En skal virkelig ikke undervurdere det å ha snakket sammen direkte på den måten og ha fått innsikt nettopp i de følelsene og den stemningen som lå hos folket der. Mange av innleggene var både presise og sterke, som gjenfortalt også i salen her, med mange klare oppfordringer og gode innspill. Det er ingen tvil om at mange gode grep som har blitt gjort, og som skal gjøres, påvirker hverdagen på Svalbard.

Samtidig opplevde vi også at det var stor bevissthet rundt de avveiningene og dilemmaene som en sto i. I innledningen som saksordfører gikk jeg også litt inn på de overordnede problemstillingene, knyttet til både forsyningsikkerhet og de geopolitiske og sikkerhetspolitiske aspektene, men jeg har også lyst til å løfte fram ungdomsrådet på Svalbard, som har gjort en god jobb i lang tid. Vi fikk høre i høringen hvor viktig det var nettopp å styrke det psykiske helsearbeidet på Svalbard. Det at vi har fått jobbe sammen på den måten, har fått til en merknad og et vedtak som kunne få flertall, er viktig. Det viser jo at det nytter å engasjere seg. Så jeg har igjen lyst til å takke mange av innbyggerne på Svalbard for nettopp å ha engasjert seg.

Så en kort kommentar: I løpet av arbeidet har vi blitt kjent med det avgjørende arbeidet som Kirken på Sval-

bard gjør, og det faller litt på sin egen urimelighet når en snakker om å måtte nedprioritere aktiviteten, når det er en kirke som er åpen 24-7 og tar imot 40 000 besøkende årlig. Det er noe av bakgrunnen for at vi har sagt at en burde øke budsjettet i tråd med utgiftene en har.

Til slutt er jeg også glad for at vi fikk flertall for merknaden om forskningsfartøyet FF «Helmer Hanssen». Vi vet at det er en avgjørende viktig plattform for forskning og høyere utdanning i arktiske havområder, bl.a. ved at opp mot 400 studenter hvert år får deler av sin utdanning om bord på «Helmer Hanssen». Så vi ser også fram til den videre dialogen om en ny flytende campus når tiden inne for det.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Nils-Ole Foshaug (A) [15:33:10]: Jeg vil bare knytte en kommentar til noe som representanten Fiskaa sa herfra. Jeg vil ta avstand fra påstanden om at for at norsk suverenitet skal være reell i framtiden, må det være norsk bosetting og norsk aktivitet på Svalbard. Jeg vet ikke om ting blandes sammen her, for vår politikk er klokkeklar: Vi skal ha gode og livskraftige samfunn og bosettinger på Svalbard, men det er ikke bosetting og aktivitet som avgjør at Norge har full og uinnskrenket suverenitet over Svalbard. Suvereniteten, at en stat har eksklusiv råderett over sitt territorium og eksklusiv rett til å utøve myndighet der, f.eks. ved å vedta og håndheve lover og andre regler, handler i denne sammenhengen om at Norges suverenitet bekreftes i Svalbardtraktaten, og da i henhold til alminnelig folkerett og stilltiende aksept fra de øvrige staters side.

Presidenten [15:34:06]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 9. –

Presidenten var litt kjapp – det var ein til som hadde bedt om ordet. Ingrid Fiskaa får ordet dersom ho vil.

Ingrid Fiskaa (SV) [15:34:31]: Takk, president.

Eg trur representanten Foshaug misforstod, eller eg har eventuelt uttrykt meg uklart. Poenget er sjølv sagt at norsk suverenitet er uomstridt folkerettsleg. Det er jo ein klar fordel for suverenitetshevdinga at det bur folk på Svalbard, og det har vore mykje av grunnen til at me har hatt ein aktiv politikk for norsk verksemd og norsk busetjing på Svalbard.

Presidenten [15:35:00]: Fleire har då ikkje bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [15:35:03]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i konfliktrådsloven og straffeloven mv. (strafferettslige reaksjo-

ner for ungdom) (Innst. 44 L (2024–2025), jf. Prop. 114 L (2023–2024))

Presidenten [15:35:12]: Etter ynske frå justiskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til eit replikkordskifte på inntil fem replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Mari Holm Lønseth (H) [15:35:39] (ordfører for saken): Takk til komiteen for samarbeidet. Saken gjelder forslag til endringer i straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, straffeloven og konfliktrådsloven, i tillegg til at det ellers er noen rettinger i enkelte feil i oreigningsloven. Regjeringen kommer med forslaget som vi debatterer her i dag, som en oppfølging av vedtak i Stortinget, men det er greit å understreke at det ikke er alle vedtak Stortinget har fattet om dette sakskomplekset som er fulgt opp med dette forslaget fra regjeringen. Det er en enstemmig komité som står bak selve forslaget som er fremmet av regjeringen, men det fremmes også enkelte forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

For Høyre er det viktig at vi nå får på plass raskere reaksjoner for unge som begår kriminalitet. Det er i dag en alvorlig økning i ungdomskriminaliteten. Volden blir mer brutal enn den har vært før, og kriminelle nettverk jobber kynisk for å rekruttere barn til å begå kriminalitet for seg. Det viktigste vi gjør, er å forebygge at kriminaliteten skjer, før den skjer, men det er også viktig at vi har raske og resolute reaksjoner mot unge når de først har begått kriminalitet. Målet med reaksjonen må også være at vi får unge ut av den kriminelle løpebanen, samtidig som vi slår fast at det har konsekvenser å begå kriminalitet, og at vi beskytter andre borgere i samfunnet mot kriminalitet. Det er bra at det nå åpnes for muligheten til å kombinere ungdomsstraff med særvilkår og ubetinget fengsel, og det er også bra at påtalemyndigheten får kompetanse til å føre rene vilkårsbruddsaker under ungdomsstraff. Høyre deler også synet på at det forutsetter at det er nok påtalejurister, noe enkelte andre også påpeker i innstillingen.

Forslagene som kommer fra regjeringen, er kjærkomne. Vi kunne også ha kommet tidligere i gang med et hurtigspor i domstolene hvis Høyres tidligere forslag hadde blitt vedtatt. Vi mener at det er viktig at hurtigsporet ikke bare begrenses til Oslo. Det er veldig mye av ungdomskriminaliteten som skjer i byen vi nå står i, men det er veldig mye som skjer utenfor også. Derfor ber vi også regjeringen sørge for at hurtigsporet blir en reali-

tet i hele landet. Det handler ikke nødvendigvis om lovendringer, men det handler om styrking av hele straffesakskjeden rundt unge.

Det er også viktig at straffegjennomføringen for ungdomsstraff blir mer effektiv. I dag kan i praksis mange ungdommer droppe å møte opp til det første kartleggingsmøtet, og konfliktrådene må vente til ungdommen lar være å møte opp før de kan be politiet om hjelp til å avhente ungdommen til den innledende kartleggings samtalen. Høyre vil korte ned tiden fra dom til straffegjennomføring, og et konkret forslag for å lykkes med det er at politiet kan brukes til avhenting også til første innledende samtale.

Med det vil jeg gjerne ta opp forslagene Høyre er med på.

Presidenten [15:38:36]: Representanten Mari Holm Lønseth har teke opp dei forslaga ho refererte til.

Else Marie Rødby (Sp) [15:38:54]: Målet for Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering i arbeidet med både denne proposisjonen og Prop. 139 L for 2022–2023, som vi behandlet i fjor, og som er litt på samme område, har vært bedre og raskere straffereaksjoner for ungdom. Det har lenge vært klart at vi har hatt et system for ungdomsstraff som ikke har fungert tilfredsstillende. Jeg opplever, sånn som saksordføreren sier, at det er bred enighet om de endringene som ligger i proposisjonen, og det er jo ikke helt unaturlig, for det er i stor grad en oppfølging av flertallsvedtak fra tidligere behandling i Stortinget.

Ellers er det særlig to ting fra innstillingen som er verdt å bemerke fra Senterpartiet og Arbeiderpartiet. Jeg har respekt for at vi i ulike saker kan mene ulikt og mye om mangt i denne salen, men jeg vil gjerne få utfordre både Høyre, Fremskrittspartiet, SV og Venstre på akkurat hvor i denne proposisjonen det er grunnlag for å hevde at regjeringen «ønsker å avgrense opprettelse av hurtigspor til utelukkende å gjelde Oslo», som er en merknad fra disse partiene. Det er med respekt å melde feil. Ja, det ble satt i gang en rask utredning om etablering av hurtigspor i Oslo, som var fornuftig, og som jeg opplevde at ingen var imot. Er det vi har til behandling i dag, en geografisk særlovgivning om hurtigspor for ungdom i Oslo? Nei, loven gjelder selvfølgelig for hele landet, og det er den vi behandler nå. Så kan man selvfølgelig i alle sammenhenger kritisere andre typer disposisjoner eller prioriteringer, men denne saken gjelder nasjonal lovgivning. Vi skal for øvrig være glad for de engasjerte fagfolkene i Oslo tingrett, som har bidratt solid inn i dette arbeidet, og som alle partier i komiteen har vært enige om at vi skal lytte til, i flere omganger.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet støtter heller ikke Høyre og Fremskrittspartiets forslag om at politiet skal

kunne avhente ungdom til kartleggingsamtaler hos konfliktrådet. Det er ikke fordi ungdomsstraff ikke skal være forpliktende, men fordi dette, sånn som vi forstår det, endrer tidspunktet for gjennomføring av ungdomsstraff og legger til mer gjennomføringstid uten innhold. Politiet får allerede mulighet til å hente ungdommene til dette ungdomsplanmøtet, og det er møtet som markerer starten på straffegjennomføringstiden, og det er også der innholdet i straffegjennomføringen legges for den enkelte ungdom. Det mener vi fortsatt er et naturlig sted å begynne. En naturlig konsekvens av å ikke møte til kartleggings samtalen er jo at man ikke får mulighet til i samme grad å medvirke når det gjelder utformingen av innholdet i ungdomsstraffen, og det er også en følbart konsekvens.

Hvis poenget er at politiet skal få hentet flere ungdommer med tvang, står man fritt å foreslå det, men dersom målet er bedre og raskere system, ser vi ikke helt hvordan dette slår særlig positivt ut – det å forlenge straffegjennomføringen i den enden hvor det er minst oppfølging, og dermed kanskje mest sårbart for å bryte gjennomføringstiden.

Til slutt: Jeg er glad for det brede flertallet, som sagt, og for at alle stiller seg bak det som har vært et stort og langvarig arbeid med hele systemet for ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

Ragnhild Male Hartviksen (A) [15:42:12]: Jeg viser til forrige taler, og med dette og det jeg skal si nå, vil jeg få fram at regjeringen tar arbeidet med barne- og ungdomskriminalitet på største alvor.

De forslagene vi behandler i dag, gjelder de strafferettslige reaksjonene for ungdom, ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, og følger opp flertallsvedtakene fra Stortinget fra tidligere. De endringene som nå innføres, vil samlet bedre området justis for barn og unge samtidig som de vil ivareta rehabilitering.

Det er det jeg nå vil bruke litt mer tid på å si noe om. Når barn og unge begår lovbrudd og kriminalitet, skal samfunnet selvsagt handle, men vi må handle på en måte som innebærer rehabilitering og bedring for alles del, både for den som utøver, og for den som blir utsatt for kriminalitet. Forslaget om sikkerhet og bedre ettervern er derfor spesielt velkomment. Når straffen er gjennomført, må man sikres en ny rolle ute i samfunnet, der det både gis insitament og mulighet for å velge en ny vei. Dette kommer ikke av seg selv. Vi vet at utøver ofte kommer fra en vanskelig bakgrunn, med færre verktøy i handlingskassen, og derfor har færre alternativer, strategier og handlingsmønstre og mindre tilgang på alternative miljøer.

Likeledes vil jeg trekke fram viktigheten av nettopp hurtigspor. Dette er igjen viktig for begge parter, både

for den som utfører, og for den som er utsatt for lovbrudd, og ikke minst er det viktig for å hindre muligheten for at det begås nye lovbrudd i påvente av reaksjon. Ved etablering av hurtigspor vil reaksjonen etter lovbrudd komme raskere. Barn og unge skal ikke vente på at samfunnet skal reagere, når de bryter loven. Både de og samfunnet må oppleve at konsekvensene kommer raskt – før de unge etablerer seg i nye sosiale relasjoner og ikke minst i disse forsterkede handlingsmønstrene.

Viktigst av alt er forebygging. Vi vet at når barn og ungdom begår kriminalitet, er det sammensatte årsaker til det. Ofte er de selv ofre for omsorgssvikt og vold i hjemmet. Mangler man sunne nettverk og faller ut av skole og fritidsaktiviteter, kan veien mot handlingslamelse og manglende tro på fremtiden bli kort. Er man i tillegg omgitt av et miljø som tilbyr tilhørighet, mestring og raske penger gjennom kriminalitet, kan det bli lett å velge feil vei. Er verktøykassen med alternativer tom, må det være samfunnets ansvar å fylle den. Gir vi ikke muligheter og alternative handlingsmønstre, blir det et ytterligere svik for dem det gjelder, på begge sider av konflikten.

Det viktigste vi må gjøre, er altså å forebygge bedre, slik at vi må reparere mindre. I tillegg må vi ha gode tiltak når det trengs. Det bidrar denne saken fra Arbeiderparti–Senterparti-regjeringen til.

Helge André Njåstad (FrP) [15:45:26] (leiar i komiteen): Denne saka handlar om reaksjonar overfor ungdom som har utført kriminalitet. Eg må berre seia at det mange seier om inntrykket av at det er veldig brei einighet på dette politikkområdet, ikkje stemmer. Framstegspartiet synest at denne proposisjonen er for liten og kjem for seint og ikkje svarar ut den kriminalitetsbølgja me ser på feltet, spesielt for ungdom.

Viss me går tilbake til 12. desember i fjor, sa justisministeren frå denne talarstolen at barne- og ungdomskriminaliteten i Noreg er låg. Framstegspartiet synest barne- og ungdomskriminaliteten i Noreg er altfor høg, og at det må setjast i verk langt sterkare verkemiddel enn det me ser i denne proposisjonen, både for å gie ein reaksjon og for å skjerma offera som blir ramma, frå å møte gjerningspersonen igjen på gata, på skulen eller i nærmiljøet berre timar etter at kriminaliteten er utført.

Ungdomskriminaliteten har dessverre stige kraftig, og det har skjedd på Senterparti–Arbeidarparti-regjeringa si vakt. Me ser tal og ei utvikling som går i heilt feil retning.

Så registrerte eg at representanten Rødby hengjer seg opp i merknaden frå våre parti om at dette berre gjeld i Oslo. Det er riktig at loven gjeld heile landet, men statsbudsjettet gjeld òg heile landet, og i statsbudsjettet har ikkje regjeringa funne grunnlag for å prioritera meir

enn Oslo, sjølv om ein veit at 75 pst. av all ungdomskriminalitet skjer utanfor Oslo, og at behovet òg er stort andre plassar enn i Oslo. Viss ein er så lei seg for at det blir omtalt i merknader på den måten, kan ei fin løysing for å unngå å la det hengja igjen eit inntrykk av at regjeringspartia ikkje er opptekne av å få på plass hurtigspor andre plassar enn i Oslo, vera å stemma for forslag nr. 1, frå Høgre, Framstegspartiet og Venstre. Så fjernar ein i alle fall all tvil om ein ønskjer at dette skal gjelda i heile landet. Kombinert med at ein stemmer imot dette forslaget, og at ein ikkje set av pengar i statsbudsjettforslaget sitt, meiner me at den merknaden står seg veldig godt.

Me synest heller ikkje at regjeringa jobbar særleg hurtig med hurtigdomstol. Det var faktisk eit forslag som vart fremja av den førre regjeringa, og det fyrste ein gjorde, var å trekkja den meldinga. Ein har ikkje jobba hurtig når ein tre år ut i regjeringsperioden enno ikkje er komen lenger enn at ein greier ut å få dette på plass i Oslo og føreslår lovendringane her, og så har ein ikkje finansiert dei andre domstolane i budsjettet, noko ein sjølv sagt burde ha gjort.

Framstegspartiet meiner at det trengst langt hardare verkemiddel for å kjempa mot ungdomskriminaliteten, og viser til dei 21 forslaga våre som skal behandlast seinare. Det som ligg på bordet her, støttar me, men det er berre eit lite steg. Skal ein få bukt med det, må ein stemma for fleire av Framstegspartiets forslag.

Cato Brunvand Ellingsen (SV) [15:48:37]: SV er glad for at vi i dag ved behandlingen av dette forslaget kommer et langt steg på veien for endelig å få på plass et hurtigspor for unge lovbrøyttere i domstolene. Lovendringene vi behandler i dag, er nødvendige for å kunne etablere et hurtigspor for rask pådømmelse av lovbrudd begått av gjerningspersoner som var under 18 år på handlingstidspunktet. Vi åpner ikke bare for et hurtigspor for unge i domstolene i Oslo, men også for å etablere tilsvarende hurtigspor i hele landet.

Ungdomskriminaliteten har preget den offentlige debatten denne høsten. I for stor grad snakker vi om politiets virkemidler, samtidig som vi alle vet at forebygging, god samfunnsbygging og tett oppfølging og tidlig innsats er av avgjørende betydning. Vi i SV er selvsagt enig i at det er viktig å styrke politiet. Samtidig er det viktig å understreke at rettsapparatet består av mye mer enn bare politi. Debatten har fokusert for mye på dette ene leddet i straffesystemet vårt.

Som Den Norske Dommerforening skrev i sitt innspill til årets statsbudsjettthøring:

«Skal vi lykkes med å bekjempe ungdomskriminaliteten må mange virkemidler settes inn.»

Det hjelper lite med satsing i politiet om man ikke ser satsing i domstolene.

Forebygging er og forblir det viktigste tiltaket mot kriminalitet. Samtidig trengs det raske reaksjoner når kriminaliteten først skjer, både for å trygge samfunnet og for å gi unge lovbrøyttere rehabilitering og få gitt dem en rask vei tilbake til samfunnet. Ingen, verken ungdommen eller samfunnet, er tjent med at unge må vente lenge før de får gjennomført straffen sin. Lang ventetid mellom lovbrudd og reaksjon kan være en stor belastning både for den som har begått lovbruddet, for dem som er blitt utsatt for lovbruddet, og for pårørende. Det er også en risiko for at ungdommen i mellomtiden begår nye lovbrudd mens de venter. Hurtigdomstolen skal gjøre at ungdom får raskere dom, og at selve straffen også gjennomføres raskere.

SV har lenge vært en pådriver for å få hurtigspor på plass. Vi er glad for at vi får dette på plass i Oslo tingrett. Samtidig er det nødvendig at vi ikke stopper med Oslo. 75 pst. av sakene som omhandler kriminalitet begått av barn og unge, skjer utenfor hovedstaden. Derfor vil vi i SV fortsette arbeidet med å få på plass hurtigspor i hele landet. Nå har vi de lovendringene vi trenger.

Grunde Almeland (V) [15:51:13]: Som en sterk hovedregel skal barn ikke sone i fengsel. Derfor er det utrolig viktig at samfunnet kan stille opp med et godt og tilpasset tilbud til den enkelte ungdom, slik at man kan sørge for at ungdommen ikke utfører ny kriminalitet, og at de får hjelp og følbar respons for sine ugjerninger. Hvis ordningen med ungdomsoppfølging og ungdomsstraff får fungere etter intensjonen, med rask behandling, et individuelt tilpasset opplegg og med ettervern i fokus, vil det nettopp være et slikt godt tilpasset tilbud.

Denne proposisjonen følger, som saksordføreren også sa, opp flere av vedtakene som ble gjort da vi behandlet denne saken i fjor. Det er bra, og det er svært viktig at ettervernstilbudet styrkes, og at det blir mulig å kombinere ungdomsstraffen med særvilkår samt å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel, mv. For unge lovbrøyttere, en gruppe som trenger mye hjelp og oppfølging, kan lang ventetid være ekstremt belastende. En rask respons kan også forhindre nye lovbrudd fra ungdom som står på terskelen til gjentagende kriminalitet og andre utfordringer, og for eventuelle fornærmede i slike saker vil også en rask respons og eventuell pådømmelse være en god ting.

Venstre mener at det er høyst nødvendig å få på plass et hurtigspor for pådømmelse av unge lovbrøyttere på en måte som ivaretar ungdommenes rett til medvirkning og rettssikkerhet. Venstre var klare til å etablere et slikt hurtigspor da konfliktrådsloven ble behandlet

i desember i fjor, men dessverre ønsket ikke et flertall på Stortinget det samme da.

Venstre mener helt klart at det er helt nødvendig å få plass et hurtigspor i Oslo, all den tid Oslo har de største utfordringene med ungdomskriminalitet og størst volum av saker som gjelder barn under 18 år. Samtidig er økningen i ungdomskriminalitet, som flere har påpekt, nettopp et nasjonalt fenomen, og flesteparten av under-18-sakene skjer altså utenfor Oslo.

Venstre mener at regjeringen ved å signalisere at de ønsker å avgrense opprettelsen av et hurtigspor til utelukkende å gjelde Oslo, utviser manglende forståelse for at hurtigspor er en viktig brikke i forebyggingen og bekjempelsen av ungdomskriminalitet også utenfor hovedstaden. Flere høringsinstanser har, også som nevnt i debatten så langt, påpekt hvor viktig det er med nettopp et landsdekkende tilbud. Jeg er derfor glad for at Venstre har fått med seg flertallet i våre merknader om landsdekkende hurtigspor, selv om forslaget ikke får flertall.

Jeg må også si, for å kommentere Rødbys innlegg her i salen tidligere: Det er helt riktig at man behandler og stemmer over denne loven nå, men politikk oppstår ikke i et vakuum, og denne lovbehandlingen oppstår heller ikke i et vakuum. Den kommer også på bakgrunn av det initiativet fra regjeringen som er veldig godt, men som er veldig begrenset, og det er også nettopp derfor Venstre er tydelige på at vi trenger et landsdekkende tilbud. Hvis flertallspartiene i denne salen ønsker et landsdekkende tilbud, er det mulig å stemme for forslag nr. 1.

Statsråd Emilie Mehl [15:54:40]: Kampen mot kriminalitet, og spesielt ungdomskriminalitet, er svært viktig for Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering. Vi vet at de fleste barn og unge ikke begår lovbrudd, men det er dessverre en liten gruppe som gjør det, til dels svært alvorlige lovbrudd, som vi må ha virkemidler og verktøy til å kunne reagere mot. Vi har sett en negativ utvikling i Norge, hvor den registrerte kriminaliteten har økt blant barn og unge siden 2016. Dette ønsker vi å snu.

Regjeringen har tidligere lagt fram lovforslag for å skjerpe inn og forbedre straffereaksjonene mot ungdom. Lovendringene som ble vedtatt av Stortinget i desember i fjor, trådte i kraft 1. september i år, og de setter tydeligere grenser og stiller strengere krav enn det som har vært tilfellet tidligere. Det er viktig for Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering at unge som begår kriminelle handlinger, skal møtes med en rask og treffsikker reaksjon, og at vi får dem bort fra gaten og ut av det negative miljøet hvor disse handlingene skjer.

Forslagene som behandles i dag, legger bl.a. til rette for at man kan etablere hurtigspor lokalt for rask pådømmelse av lovbrudd begått av gjerningspersoner un-

der 18 år. Dette kan skje i hele landet, i motsetning til det som har vært gitt inntrykk av fra ulike talere i denne debatten.

Regjeringen har også i statsbudsjettet for 2025 – som en del av framleggelsen av Gjengpakke 2, på til sammen 2,8 mrd. kr – foreslått at rett under 14 mill. kr skal gå til iverksettelse av de lovendringene som forhåpentligvis blir vedtatt i etterkant av denne debatten. I tillegg til de 14 mill. kr som gjør at man legger til rette for bl.a. å kunne etablere hurtigspor på generelt grunnlag ved domstoler i landet der det er behov for det og hensiktsmessig, er det også satt av penger til Oslo spesifikt, med 20 mill. kr som en del av Gjengpakke 2.

Jeg er glad for at vi med denne lovproposisjonen nå får enda flere verktøy. Vi må stå sammen i innsatsen mot ungdomskriminalitet. Det er viktig at aktørene i straffesaks kjeden samarbeider og sikrer gode rutiner for å nå de målene vi har om å snu den negative utviklingen innen kriminalitet.

Presidenten [15:57:14]: Det vert replikkordskifte.

Mari Holm Lønseth (H) [15:57:28]: Høyre har, sammen med Fremskrittspartiet, i innstillingen fremmet et forslag om å få til raskere straffegjennomføring ved at konfliktrådet skal kunne be politiet om bistand til avhenting til de innledende kartleggingssamtalene. Det handler om å kunne ha et ris bak speilet og gi tydelig beskjed til ungdom tidlig om at politiet også kan bli koblet inn, for at de skal bidra til gjennomføring av samtalen. Regjeringspartiene viser til at de vil vente og se på effektene av en annen lovendring, og at avhenting av politiet også kan være inngripende, slik det også står i innstillingen. Det kan godt være, men jeg har tillit til og mener det bør være opp til konfliktrådet å vurdere om det er nødvendig å bruke politiet allerede til den innledende kartleggingssamtalen. Det handler ikke om en plikt for konfliktrådet til å gjøre det, men en mulighet for konfliktrådet til å vurdere det i den enkelte sak.

Jeg lurer på hvorfor statsråden ikke vil gi konfliktrådet den tilliten og den muligheten til å vurdere om politiet skal brukes allerede til den innledende kartleggingssamtalen, slik at vi kan få raskere gjennomføring.

Statsråd Emilie Mehl [15:58:31]: Det er bl.a. fordi Høyres forslag, slik vi ser det nå, kan føre til at ungdomsstraffen i realiteten får en lang periode uten noe innhold. Det er viktig at ungdomsstraff har et innhold, at man følger opp ungdommen på en skikkelig måte, sånn at de kommer ut på den andre siden med bedre forutsetninger for å klare livet enn det de hadde før. Derfor mener vi ikke det er et godt forslag på det nåværende tidspunkt.

Mari Holm Lønseth (H) [15:59:00]: Da burde heller regjeringen i forlengelsen av dette forslaget hvor politiet får denne muligheten, også sette inn andre tiltak, slik at den tiden som går fra den første kartleggingssamtalen til straffegjennomføringen kommer ordentlig i gang, blir kortere og mer effektiv. Jeg ser ikke at det gjør noen endring, egentlig, i hvor lang tid det tar og det at ungdommen har lite å ta seg til, men det kunne for ungdommen vært et ris bak speilet hvis konfliktrådet selv ønsker å benytte seg av den muligheten. Man sier at man vil vente og se hvilken effekt de andre lovendringene har først. Hvor lenge har statsråden tenkt å vente og se på de lovendringene for å vurdere å gjennomføre dette tiltaket, slik at konfliktrådet også kunne fått flere virkemidler og mulighet til å benytte seg av politiet?

Statsråd Emilie Mehl [15:59:45]: Som jeg sa synes jeg, akkurat der vi er nå, at Høyres forslag ikke er godt, og derfor ønsker vi heller ikke å gjennomføre det nå. Det er jo en ærlig sak.

Når det gjelder nye tiltak, vil jeg anbefale å se på proposisjonen som ble vedtatt i desember i fjor. Der var det også veldig mange forslag som nettopp fører til forbedring av tidsbruken som går med i ungdomsstraff. Disse lovendringene trådte i kraft 1. september, så de er altså allerede lagt fram, arbeidet med og ikrafttrådt.

Helge André Njåstad (FrP) [16:00:27]: Statsråden sa nettopp frå talarstolen at nokon talarar – og eg følte meg litt treft – skapte eit inntrykk av at regjeringa, altså Senterpartiet og Arbeidarpartiet, ikkje skulle ha hurtigdomstol i heile landet, at det var skapt eit inntrykk av det gjennom våre utsegn. I stemmegjeving gjev ein òg inntrykk av ulike ting. Det at eit forslag der me ber regjeringa fremja forslag om å etablere eit landsdekkjande hurtigspor, ikkje vil få stemmene til Senterpartiet og Arbeidarpartiet, skapar òg eit visst inntrykk.

Er statsråden einig i at å stemma mot det forslaget skapar eit inntrykk av at ein ikkje er for ein landsdekkjande hurtigdomstol?

Statsråd Emilie Mehl [16:01:10]: Jeg tror representanten vet like godt som meg at det ikke er vanlig at regjeringspartier stemmer for ethvert anmodningsvedtak som blir lagt fram, særlig ikke hvis disse allerede er ivarettatt, sånn at det vil være å slå inn åpne dører.

Nå har vi lagt fram lovendringsforslag som kommer til å gjelde i hele landet. Vi finansierer ikrafttredelsen av disse forslagene, som vi ser fram til at forhåpentligvis blir vedtatt, i budsjettet for 2025. Vi finansierer også særskilt et hurtigspor i Oslo, men det er ikke til hinder for at man kan etablere hurtigspor også andre steder. Jeg vet at Oslo tingrett allerede over tid har jobbet med hvordan

man kan ha raskere saksbehandling. De har også kontakt med andre domstoler, f.eks. i Bergen og Agder. Jeg vet at også domstolen i Agder på eget initiativ allerede har jobbet med å kunne behandle sakene raskere ut fra de rammene de allerede har i dag. Fremskrittspartiets forslag, som blir nedstemt, ville altså ikke gjort særlig stor forskjell.

Helge André Njåstad (FrP) [16:02:16]: Eg kjenner godt til at regjeringspartia ofte stemmer ned gode forslag frå Høgre, Framstegspartiet og òg andre parti, så der er me einige i at det er ei verkelegheitsbeskriving. Når ein les statsbudsjettet og registrerer stemmegjevinga her, er det ikkje vanskeleg å forstå at ein prioriterer Oslo. Det er litt rart at Senterpartiet, som er oppteke av å spreia tenester i heile landet, vel å prioritera Oslo når ein veit at Agder og Finnmark har større prosent ungdomskriminalitet enn Oslo i forhold til befolkninga.

Vil regjeringa og statsråden sørgja for at ein kan få prøva dette ut andre plassar enn Oslo i løpet av 2025? Vil ein styrkja dette feltet i budsjetta framover, eller skal ein berre prøva det ut i Oslo, slik at det er det einaste me har fått til på fire år? Det har faktisk vore diskutert i heile perioden at ein treng hurtigdomstol for å få ein raskare konsekvens.

Statsråd Emilie Mehl [16:03:12]: Jeg vet ikke om representanten egentlig har hørt det jeg sa i forrige innlegg eller fra talerstolen. Senterpartiet og Arbeiderpartiet setter av 14 mill. kr til å følge opp lovforslagene som legges fram her, i 2025. I tillegg setter vi av 20 mill. kr særskilt til Oslo. Jeg tror kanskje det er mer enn det Fremskrittspartiet satte av til ungdomskriminalitet totalt sett i sitt siste budsjett i regjering. Vi har satt av 2,8 mrd. kr til tiltak mot gjengkriminalitet og ungdomskriminalitet, og det er også en bred og stor satsing.

Det pågår arbeid både i Oslo tingrett og i andre tingretter rundt i landet. Jeg vil også nevne at når det gjelder Agder, har Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering varslet at vi der vil etablere det som blir landets største ungdomsfengsel. Det er viktig, for vi må øke fengselskapasiteten for ungdommer med plasser som er tilrettelagt for dem under 18 år, ettersom vi ser at flere blir fengslet.

Presidenten [16:04:11]: Replikordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Aase Marthe J. Horrigmo (H) [16:04:30]: Økningen i ungdomskriminalitet er bekymringsfull. Like bekymringsfullt er det at unge lovbyrtere står bak grovere voldskriminalitet. Høyre er opptatt av at unge lovbyr-

tere skal få en rask reaksjon når de har begått kriminelle handlinger. Unge som har begått alvorlig kriminalitet, må få en rask reaksjon fra samfunnet, et bestemt svar om at dette ikke aksepteres. Det kan også forhindre at ungdommer begår ny kriminalitet, og at veien blir stadig lengre ut og vekk fra kriminalitet. Det er derfor viktig med rask behandling i domstolen og en rask konsekvens.

Vi er glade for lovendringen som vi diskuterer i dag, men selv om det er gledelig, er det også på høy tid at regjeringen i sitt budsjettforslag har satt av midler til et hurtigspor for unge lovbyrtere. Likevel, som flere har påpekt i dag, har regjeringen kun prioritert Oslo. Har de glemte at 75 pst. av kriminaliteten begått av unge lovbyrtere skjer i andre bygder og byer enn i hovedstaden?

Vi trenger en effektiv og rask straffesaksbehandling i Oslo, men også utenfor Oslo. Noen har allerede begynt. På Agder har bl.a. kommuner, domstolen og kriminalomsorgen så smått startet arbeidet. Agder tingrett har satt av egne dommerressurser til å sørge for rask dom i saker der ungdom under 18 år er tiltalt. Det har aktørene gjort fordi utviklingen har vært så alvorlig på Agder. Den negative kriminalitetsutviklingen ser vi nemlig flere steder i Norge enn i Oslo.

Som flere har vært inne på: Lovendringen er bra, men vi må også prioritere økonomisk arbeidet med å rulle ut hurtigspor for rask reaksjon i saker med unge kriminelle ikke bare i Oslo, men i hele landet. Vi ber derfor om at regjeringen arbeider for å få et hurtigspor på plass i hele landet.

Presidenten [16:06:52]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [16:07:05]

Redegjørelse av kultur- og likestillingsministeren om mediepolitikk og ytringsfrihet

Statsråd Lubna Boby Jaffery [16:07:34]: For ett år siden ble det lekket et lydklipp fra Slovakia hvor en partileder snakket om å rigge parlamentsvalget og øke ølprisene. Noen måneder senere ringte president Joe Biden opp flere amerikanere og ba dem om å la være å stemme i demokratenes nominasjonsvalg. Så, i april i år, annonserte Danmarks statsminister at hun ville avskaffe påsken, pinsen og julen.

Mange fikk nok med seg at disse opptakene var KI-genererte «deepfakes», men da det sto på, skapte det uro, sinne og forvirring.

Forsøk på påvirkning trenger ikke være så åpne og tydelige som dette. De kan være mer subtile, vanskeligere å gjennomskue og mer skadelige.

Hva er hensikten med slike påvirkningsforsøk? Det kan være flere grunner: å vinne valg, å undergrave tilliten til valget eller undergrave demokratiet og fellesskapsfølelsen vår – skape utrygghet.

Hvordan bør vi som samfunn forberede oss på at dette er noe vi med all sannsynlighet kommer til å se mer av i framtiden? Det er bred enighet i Norge om at den primære løsningen ikke kan være å forby ytringer eller usannheter. I stedet må vi styrke motsatsen til spredning av desinformasjon. Det gjør vi ved å verne om ytringsfriheten og en åpen og opplyst samtale. Det krever at vi tilrettelegger for og bevarer en fri og uavhengig presse. Det krever at vi holder de store internettplattformene ansvarlige for den påvirkningen de har. Det krever at hver og en av oss er bevisst på hvilke kilder vi stoler på. Da kan vi som befolkning få et sterkere vern mot desinformasjon og usannheter som rammer vårt demokrati.

Ytringsfrihetskommissjonen, som la fram sin utredning i august 2022, konkluderte med at ytringsfriheten har svært gode vilkår i Norge i dag. Vi har et bredt tilfang av ulike stemmer og perspektiver i ordskiftet, også fra ulike minoritetsgrupper. For åttende året på rad topper landet vårt Reportere uten grenser sin indeks over pressfrihet. Oppslutningen om ytringsfrihet som verdi er stor i Norge. Vi har rett og slett vært veldig gode til å verne om ytringsfriheten. Resultatet er et levende demokrati preget av bred deltakelse og høy grad av tillit.

Likevel har vi også utfordringer. Kommisjonen løftet bl.a. fram mennesker med funksjonsnedsettelses deltakelse i offentligheten og at trusler og hatefulle ytringer kan støte ut enkelte stemmer og perspektiver fra samfunnsdebatten. Kommisjonen pekte også på utfordringer knyttet til hvordan de globale tek-plattformene fungerer og driver forretningsvirksomhet. Kommisjonen mente omfanget av desinformasjon som er avdekket i flere land, gir grunn til økt bekymring og akt-somhet også i Norge, selv om vi relativt sett er godt rustet til å håndtere problemet.

Like viktig som å sikre den rettslige ytringsfriheten er det ifølge ytringsfrihetskommissjonen å jobbe for en sunn ytringskultur. Et mangfoldig og tolerant samfunn og et fornuftig regulert ytringsrom er ifølge kommisjonen den beste garantien for solid reell ytringsfrihet for norske borgere.

I Norge er vi godt stilt i dag, men vi kan ikke ta for gitt at det vil se slik ut om ett eller fem år. Bare i perioden siden ytringsfrihetskommissjonen la fram sin utredning i august 2022, har det skjedd mye som har påvirket ytringsrommet. Gjennombruddet for generativ kunstig intelligens har gjort det mulig å spre både feil- og desinformasjon, svindel, trusler, hat og hets i større volum og på måter som er mer sofistikerte enn tidligere. KI-teknolo-

gi som genererer bilder, video og lyd som manipulerer andres identitet, er blitt allment tilgjengelig.

I 2022 fant ikke ytringsfrihetskommissjonen grunnlag for å hevde at det norske samfunnet blir stadig mer polarisert. I dag står vi overfor globale konflikter og krig i våre nærområder. Debattene om disse temaene kan få nokså steile fronter. En nylig kartlegging gjennomført av Amnesty viser at debatten på sosiale medier har hardnet til etter at krigen i Gaza startet. Amnesty konkluderer med at det har blitt tøffere å være norsk muslim eller jøde på nett. Dette er utviklingstrekk vi må følge med på, fordi polarisering og hat kan skape grobunn for rasisme og antisemittisme. Vi må jobbe for en sunn ytringskultur og et ytringsrom som fremmer deltakelse og debatt, og som hindrer at stemmer stilner.

Regjeringen har derfor besluttet å utarbeide en nasjonal strategi for en åpen og opplyst offentlig samtale. Strategien vil ta utgangspunkt i de mange vurderingene og anbefalingene fra ytringsfrihetskommissjonen og den omfattende høringen som ble gjennomført i etterkant.

På samme måte som ytringsfrihetskommissjonens utredning vil strategiarbeidet ta utgangspunkt i infrastrukturkravet i Grunnloven § 100. Myndighetenes ansvar for å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale vil være en rød tråd.

Regjeringen jobber for ytringsfrihet og en velfungerende offentlighet på bred front. Vi gjør det gjennom tiltak rettet mot å styrke befolkningens mediekunnskap og kildekritikk. Vi gjør det ved å videreutvikle ytringsfrihetens infrastruktur – elektroniske kommunikasjonsnett, redaktørstyrte medier, kunst- og kulturinstitusjoner, skoler og universiteter. Vi gjør det ved å jobbe for en inkluderende ytringskultur. Ytringskultur er ikke noe som kan vedtas, men noe som kan utvikles i fellesskap gjennom hva vi ytrer, og hvordan vi ytrer oss. Regjeringen har likevel en rolle, bl.a. ved å legge til rette for et aktivt og mangfoldig sivilsamfunn og gjennom arbeidet for likestilling og mot diskriminering. Alt dette blir viktige temaer i strategien.

Strategien vil trekke opp prinsipper for, og synliggjøre, regjeringens samlede innsats på ytringsfrihetsområdet. Jeg tar sikte på å lansere strategien i løpet av neste år.

Også barn har rett til ytringsfrihet og informasjon i den digitale verden, men denne retten må balanseres mot behovet for å beskytte barn mot skadelig innhold og skadelig atferd fra andre brukere. Alle barn har rett til en trygg oppvekst, også digitalt. Barn skal vernes mot skadelig innhold, kommersiell utnyttning, overvåking og misbruk av personopplysninger. Regjeringen har varslet at vi ønsker en aldersgrense for bruk av sosiale medier. Et første skritt på veien dit er å øke grensen for når barn kan samtykke til at sosiale medier-plattformer behandler

personopplysningene deres, det som vi i dag kjenner som aldersgrensen for sosiale medier, fra 13 til 15 år.

Å sikre ytringsfriheten henger sammen med regjeringens arbeid med å forebygge ekstremisme og utenforskap. Ekstremismekommisjonen så på ulike forhold som har gitt grobunn for radikalisering og ekstremisme i Norge i nyere tid. Kommisjonen fikk i mandat å frambringe kunnskap som kan bidra til å styrke samfunnets evne til å forebygge radikalisering og ekstremisme, samtidig som sentrale verdier som åpenhet, demokrati og menneskerettigheter, rettssikkerhet og ytringsfrihet ivaretas.

Kommisjonen la fram sin utredning og sine anbefalinger 1. mars i år, og i 2025 kommer jeg med en melding til Stortinget som skal bidra til å følge opp de viktige anbefalingene.

Arbeidet mot ekstremisme dreier seg om å sikre inkludering og deltakelse og å forebygge utenforskap. Det er ikke bare fysisk utenforskap vi må forhindre. Regjeringen vil også forebygge digitalt utenforskap. Regjeringens nye nasjonale digitaliseringsstrategi, framtidens digitale Norge, ser på sammenhengen mellom et sterkt og inkluderende demokrati med høy tillit i befolkningen og digitale løsninger. Strategien understreker at digitale løsninger må ha høy kvalitet og være brukervennlige. Strategien skal bidra til å styrke den digitale kompetansen hos grupper som opplever digitale barrierer og utenforskap. Dette vil også være viktig i arbeidet mot vår felles motstandskraft mot desinformasjon, noe som leder meg inn på neste tema.

I fjor fikk jeg ansvaret for å koordinere regjeringens innsats for å styrke befolkningens motstandskraft mot desinformasjon og skadelig påvirkning. Som en del av dette ansvaret har jeg varslet at regjeringen vil lage en egen strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon, som vi også vil legge fram neste år.

Dette ansvaret ble lagt til meg som kultur- og likestillingsminister fordi spredning av desinformasjon er en mulig trussel mot den offentlige samtalen. Et velfungerende samfunn er avhengig av at hver og en av oss kan søke sannhet gjennom gjensidig diskusjon med meningsfeller og meningsmotstandere. Ved å så tvil om andres troverdighet og motiver vil samfunnets evne til å finne gode løsninger i fellesskap svekkes.

Stater, grupper og mennesker som ønsker å destabilisere samfunn, har alltid benyttet seg av informasjon som våpen, men informasjon er også vårt sterkeste forsvar. Gjennom å dyrke åpenhet, kunnskap og frie ytringer har vi sørget for at sannheten er tilgjengelig for dem som leter, selv om noen forsøker å spre villedende eller usann informasjon.

Dette har vært en suksessoppskrift. Forsøk på å fyre opp under legitime debatter gjennom spredning av des-

informasjon har heldigvis sjelden fått fotfeste i den norske debatten. Det meste blir gjennomskuet.

Noe har likevel endret seg. Vi lever i en sikkerhetspolitisk situasjon som gjør det mer aktuelt å spre desinformasjon. Vi bruker sosiale medier som sprer informasjon raskere enn noen gang, uten at den sjekkes eller vurderes av f.eks. redaktører. Vi står på startstreken til en teknologisk KI-revolusjon, der alle kan produsere falskt innhold som ikke kan avsløres med det blotte øye.

I land i våre nærområder har dette fått konsekvenser. Flere av Russlands naboland har vært gjenstand for massive påvirkningskampanjer over lang tid, bl.a. for å isolere Ukraina og svekke solidariteten. I Storbritannia spredte usanne påstander om gjerningspersonen bak drapene i Southport seg raskt på sosiale medier og resulterte i massive protester og uro.

Vi skal være forsiktige med å svartmale situasjonen og anklage dem vi er uenige med, for å spre desinformasjon eller være nyttige idioter. Som et samfunn som setter ytringsfriheten høyt, må vi tåle mye, også usannheter og motstand. Vi må likevel ikke være naive, men bygge beredskap før problemet blir for stort.

Regjeringens strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon er den første i sitt slag, men den vil bygge videre på det vi vet fungerer. Å sørge for at mediene kan levere på sitt samfunnsoppdrag også i fremtiden, er avgjørende. Jeg har derfor gitt Medietilsynet i oppdrag å utrede status og framtidig utvikling av de økonomiske forutsetningene for redaktørstyrte medier i Norge: Vil de redaktørstyrte mediene ha en bærekraftig forretningsmodell i de nærmeste årene? Jeg har bedt Medietilsynet om å utrede dette, fordi vi vet at en vital mediesektor er helt avgjørende for befolkningens motstandskraft mot desinformasjon. Utredningen blir også et viktig kunnskapsgrunnlag for regjeringens arbeid med nye, fireårige styringssignaler, som jeg vil komme tilbake til.

Som jeg nevnte innledningsvis, har vi sett flere eksempler på at desinformasjon spres i et skremmende tempo. De sosiale medieplattformene gir god drahjelp til dette. Gjennom algoritmene favoriserer plattformene innhold som engasjerer og vekker sterke følelser. Andre ganger når ikke viktig nyhetsinnhold ut fordi det fjernes på grunn av plattformenes egne retningslinjer.

De største globale plattformsselskapene har fått for stor påvirkning på det offentlige ordskiftet og befolkningens tilgang til troverdig informasjon. Dette er en utvikling som Norge ikke kan utfordre alene, men som vi må løse i samarbeid med andre land.

Det europeiske arbeidet med å regulere plattformene har kommet langt. EU-forordningen om digitale tjenester blir et viktig verktøy for å håndtere skadelig innhold, samtidig som det tas hensyn til ytringsfriheten. I tillegg har EU vedtatt forordningen om mediefrihet,

som har som mål å styrke redaksjonelle mediers uavhengighet overfor statlig og privat påvirkning.

Mens vi jobber med å vurdere EU-reglene for gjennomføring i Norge, må vi også gjøre det vi kan for å handle lokalt. I september inviterte jeg til et nytt dialogmøte mellom norske redaktørstyrte medier og representanter fra Google, Meta, TikTok og Snapchat. Møtet var det tredje i rekken etter to tidligere møter som ble avholdt av min forgjenger. Denne gangen var det departementet og Norsk Presseforbund som i fellesskap inviterte til et åpent møte i Pressens hus. Temaet var hvordan vi kan styrke vår motstandskraft mot desinformasjon.

Mediene fortalte om eget innhold på sosiale medier som ble nedprioritert eller slettet av plattformene uten forklaring. De fortalte også om utbredelsen av falske kontoer som utgir seg for å være norske, redaktørstyrte aviser. Disse kontoene blir værende på plattformene til tross for mediernes forsøk på å få dem fjernet. Et hovedproblem i disse situasjonene er mangelen på klare og effektive kontaktpunkter hos plattformene som mediene kan bruke.

Måten plattformene opererer på i dag, er med andre ord langt fra bra nok. Jeg er derfor opptatt av at vi utnytter handlingsrommet i de europeiske regelverkene som pålegger plattformene plikter, bl.a. for å verne om pressfriheten og håndtere skadelig innhold. Dette må vi gjøre gjennom effektiv håndheving av DSA og EMFA, forutsatt at disse reglene blir gjennomført i norsk rett.

I min redegjørelse i fjor snakket jeg om den europeiske bransjenormen mot desinformasjon. Denne er signert av en rekke plattformselskaper, bl.a. TikTok, Google, Microsoft og Meta. Ved å signere har de forpliktet seg til å begrense risiko for spredning av desinformasjon og rapportere om hvilke tiltak de har gjort for sine tjenester.

I år som i fjor ga jeg Medietilsynet i oppdrag å gjennomgå plattformenes rapportering om hvordan de arbeider mot desinformasjon i tråd med forpliktelsene i bransjenormen. Medietilsynet finner at plattformene rapporterer godt når det gjelder sletting av annonser og tiltak for å strupe annonseinntektene til aktører som sprer desinformasjon. Rapporteringen er dessverre langt svakere når det gjelder ansvar for å redusere risiko som følger av plattformenes egne algoritmer, og som kan forsterke spredningen av desinformasjon.

Et gledelig funn er at kvaliteten på bransjenormrapportene er gjennomgående bedre enn ved forrige rapportering. Unntaket er Meta, som fremdeles opererer med omtrentlige tall, og som er den eneste plattformen som ikke rapporterer fra Norge overhodet. Dette ble også tatt opp med Meta under dialogmøtet, og jeg for-

venter at Meta inkluderer tall for Norge i sin neste rapportering.

Nå har jeg snakket lenge om globale utfordringer og internasjonalt samarbeid, men vel så viktig for den norske mediepolitikken er de små, lokale mediene.

Demokratiet vårt er nemlig avhengig av et mangfold av mindre, lokale redaktørstyrte medier som alternativer til de største mediene i det nasjonale markedet. I Norge har vi et stort antall aviser med god geografisk spredning. Dette er viktig både for å fremme ulike perspektiver i den offentlige samtalen og for å styrke folks tilhørighet og fellesskapsfølelse i lokalsamfunnet. Det er derfor fint å se at tallet på lokale og regionale aviser har økt de senere årene. Dette er en positiv utvikling.

Samtidig betyr det ikke at mediene ikke har utfordringer. I 2023 opplevde de norske avisene sitt nest svakeste år siden finanskrisen, om man ser på lønnsomheten. Bare i 2022 hadde avisene lavere lønnsomhet. Mediene har fått en strammere økonomi som følge av høyere prisvekst og renter, og det har blitt dyrere å produsere medieinnhold. I tillegg til et fall i inntekter fra salg av papirutgaver ser vi et stort fall i annonseinntekter.

Dette er ikke en ny problemstilling. Aviser har lenge slitt med å konkurrere i et reklamemarked hvor aktører som Facebook og Google har posisjonert seg som hovedplattformer for annonser. I 2023 hadde de globale aktørene rundt tre ganger så høye annonseinntekter som norske aviser i det norske reklamemarkedet.

I tillegg til gode økonomiske rammevilkår er mediene avhengige av tillit og bruk for å kunne oppfylle sitt samfunnsoppdrag. Her har Norge et godt utgangspunkt. Reuters' tall for 2024 viser at nordmenns nyhetsbruk er stabilt høy. 83 pst. sjekker nyheter minst en gang om dagen, og det er svært få av oss som kan defineres som nyhetsunnvikere.

Fra Medietilsynets rapport om bruksmangfold fra 2022 vet vi at de fleste av oss bruker redaktørstyrte medier når vi trenger nyheter. Dette reflekteres også i at vi i Norge har betalingsvilje for digitale nyheter fra journalistiske medier.

Samtidig brukte 57 pst. av oss sosiale medier til å oppdatere oss på nyheter i 2023. Flere av dem som bruker sosiale medier for å få med seg nyheter, oppgir at nyhetene dukker opp i «feeden», uten at de vet hvor nyhetene kommer fra. Ikke overraskende er det de yngste som i størst grad bruker sosiale medier som nyhetskilde.

Internett og sosiale medier er en stor del av barns oppvekst. Det er nødvendig med et tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid for å skaffe den rette kunnskapen, møte utfordringer effektivt og bygge opp under mulighetene og fordelene det digitale gir barn og unge. Derfor er jeg glad for at regjeringen arbeider med en stortingsmelding om trygg digital oppvekst.

I dagens medielandskap er det krevende for de redaktørstyrte mediene å tiltrekke seg og holde på unge brukere. Et hovedspørsmål er hvordan vi kan øke de unges bruk av redaktørstyrte medier, både i dag og på lengre sikt.

Året etter hvert stortingsvalg foreslår regjeringen faste, langsiktige økonomiske rammer for mediestøtten, som vi kaller fireårige styringssignaler. Hensikten med styringssignalene er i tillegg til å bidra til mediernes uavhengighet å gi økt forutsigbarhet rundt de økonomiske rammene for de direkte mediestøtteordningene. Slik kan mediene få større mulighet til å planlegge sin virksomhet langsiktig, noe som kan bidra til å sikre et mangfold av redaktørstyrte medier med høy kvalitet.

De nye fireårige styringssignalene skal gjelde for perioden 2027–2030. Til grunn for styringssignalene skal det ligge en bred analyse av de økonomiske forutsetningene for medievirksomhet i Norge.

Som jeg var inne på, har jeg i forbindelse med strategien mot desinformasjon bedt Medietilsynet om å utrede hvordan medieøkonomien kan tenkes å utvikle seg de nærmeste årene. Denne utredningen, som også tar for seg konsekvenser av at moms fritaket for elektroniske nyhetstjenester ble fjernet, utgjør også et viktig kunnskapsgrunnlag for arbeidet med de fireårige styringssignalene.

I tillegg har jeg gitt Medietilsynet i oppdrag å foreta en gjennomgang av den direkte mediestøtten. En viktig del av denne utredningen er å se på hvordan vi kan øke og stimulere nyhetsbruken til de unge. Kanskje må vi utvide de eksisterende ordningene våre med tiltak rettet mot unge mediebrukere, eller kanskje må vi opprette helt nye ordninger for å nå denne gruppen. Er det én ting som er sikkert, er det at vi må gjøre noe. Å sikre en ny generasjon nyhetsbrukere er altfor viktig til at vi kan sitte stille i båten.

Dette betyr ikke at mediene selv ikke har et ansvar for å utvikle attraktive og innovative løsninger – det er en av de viktigste oppgavene framover – men myndighetene har også et ansvar for å legge til rette for at mediene kan lykkes med dette.

Jeg har også bl.a. bedt Medietilsynet om å se på mulige mekanismer for å gjøre utbetalingen av produksjonstilskuddet mer forutsigbart for mottakerne. Avhengig av funnene vil jeg vurdere om det er behov for særskilte tiltak.

Det er grunn til bekymring. Medieøkonomien er under press på grunn av sviktende annonseinntekter, endrede medievaner og globale teknologigiganter, som fungerer som portvoktere. I tillegg bidrar utviklingen av kunstig intelligens og algoritmestyrte plattformer til at desinformasjon sprer seg raskere. Dette kan utnyttes av aktører som vil skape ustabilitet og uro.

Likevel er det også lyspunkter. Norge har et unikt utgangspunkt. Vi er verdensledende i pressefrihet, vi har et sunt mediemangfold, og befolkningen har høy tillit til mediene. Sammenlignet med andre land har vi en sterk offentlig kringkaster med stor oppslutning og høy tillit i befolkningen. Dette er viktig beredskap.

Desinformasjon er ikke en ny trussel, og desinformasjon kommer ikke til å forsvinne, men en felles, sterkere innsats fra befolkningen, organisasjoner, myndigheter og medier vil bidra til en mer åpen og sannferdig offentlig samtale. Det har vi gode forutsetninger for.

Jeg ser fram til en spennende og viktig debatt på torsdag.

Presidenten [16:29:44]: Presidenten vil foreslå at utgreiinga frå kultur- og likestillingsministeren om mediepolitikk og ytringsfriheit vert teken opp til behandling i eit seinare møte i Stortinget. – Det er vedteke.

Dermed er kartet for i dag ferdig handsama. Er det nokon som ynskjer ordet før møtet vert heva? – Det er ikkje sett, og møtet er heva.

Møtet slutt kl. 16.30.

